Marja Jager- Vreugdenhil
Christel van Til- Teekman
Jeannette Slendebroek- Meints

‘Gezinnen: Present’

Verslag van het onderzoeks- en ontwikkelproject ten behoeve van een nieuwe methodiek voor *family volunteering* van Stichting Present

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

‘GEZINNEN: PRESENT!’

Verslag van het onderzoeks- en ontwikkelproject ten behoeve van een nieuwe methodiek voor family volunteering van Stichting Present

Ir. Marja Jager- Vreugdenhil
Drs. Christel van Til- Teekman
Jeannette Slendebroek- Meints MSc

Juni 2012

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

'Gezinnen: Present!'
Verslag van het onderzoeks- en ontwikkelproject ten behoeve van een nieuwe methodiek voor *family volunteering* van Stichting Present

In opdracht van Stichting Present Nederland
Dit project is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van ZonMw

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Marja Jager- Vreugdenhil
Christel van Til- Teekman
Jeannette Slendebroek- Meints

Juni 2012
ISBN 978-90-75545-00-5

Uitgave van Gereformeerde Hogeschool
Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Postbus 10030
8000 GA ZWOLLE
038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden
Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

INHOUD

WOORD VOORAF **5**

HOOFDSTUK 1 INLEIDING EN LEESWIJZER **7**

DEEL 1 ..... **11**

HOOFDSTUK 2 MEER DAN ZESTIG GEZINNEN ZETTEN ZICH IN **12**

HOOFDSTUK 3 ONDERZOEKSRESULTATEN **14**

3.1 Algemene informatie over het onderzoek 14
3.2 Achtergrondkenmerken van de gezinnen die meededen 15
3.3 Waarom neemt het 'gevende' gezin deel aan dit project? 19
3.4 Hoe denkt het 'gevende' gezin vóór en ná het project over minder bedeelde mensen, en over hun eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden om zich in te zetten voor een ander? 22
3.5 Inzet van kinderen 27
3.6 Hoe waarderen de betrokken hulpverleners de hulp van het gezin? 31
3.7 Hoe waarderen de betrokken Present-coördinatoren het werken met het gezin? 36
3.8 Hoe hebben de ontvangende partij de hulp van de gezinnen ervaren? 41

HOOFDSTUK 4 CONCLUSIES **47**

4.1 Inleiding 47
4.2 Conclusies per deelvraag 47

HOOFDSTUK 5 LITERATUUR BIJ ONDERZOEKSRAPPORTAGE **53**

DEEL 2 ..... **55**

HOOFDSTUK 6OPZET VAN DE ONDERZOEKS- EN ONTWIKKELRONDES **56**

6.1 Verslag startbijeenkomst 12 januari 2011 57
6.2 Verslag eerste ontwikkelbijeenkomst 21 juni 2011 64
6.3 Verslag tweede ontwikkelbijeenkomst 7 december 2011 76
6.4 Verslag derde ontwikkelbijeenkomst 11 april 2012 85

DEEL 3 ..... **89**

6.5 De kracht van gezinnen gemobiliseerd voor de samenleving: methodiek en visie 90
6.6 Literatuur bij de methodiek 116

BIJLAGEN: UITSPRAKEN VAN KINDEREN IN DE ENQUÊTE OVER HUN PRESENTPROJECT **117**

Woord vooraf

Vroeger ving de lokale gemeenschap mensen op die hulp nodig hadden. Of ze speelde een belangrijke rol in de opvoeding van kinderen. Geen wonder. De samenleving was niet heel erg mobiel, veel mensen woonden levenslang in de stad of het dorp van geboorte midden tussen eigen familieleden en andere bekenden.
Sinds de Tweede Wereldoorlog is in de westerse wereld de individuele vrijheid enorm toegenomen. Mensen maken zich steeds meer los van hun geboorteplaats, hun familie en hun lokale gemeenschap. Zij kiezen steeds vaker hun eigen beroep en hun eigen levenspartner. In plaats van de bekenden uit de buurt kiezen zij hun eigen vrienden. En waar mensen hulp of ondersteuning nodig hebben, konden zij steeds vaker een beroep doen op vaak uit collectieve voorzieningen bekostigde professionals.

Thans is de verzorgingsstaat op haar retour. Ze werd te duur en te onbeheersbaar. En burgers gedroegen zich tegenover haar steeds meer als consument. De overheid trekt zich terug in de veronderstelling dat de samenleving zelf veerkrachtig genoeg is om ervoor te zorgen dat mensen niet in de kou blijven staan, maar gewoon kunnen meedoen met het maatschappelijke bestaan.

Deze nieuwe, zelfredzame samenleving wordt in tal van beleidsstukken in geuren en kleuren beschreven. Maar bestaat zij eigenlijk wel?
Hoewel het er op lijkt dat de terugtrekking van de overheid een trend is die niet zo maar te keren is, is het tegelijk onverstandig te denken dat de samenleving van vroeger weer zal terugkomen. Die lokale samenleving van familie en levenslange dorpsgenoten is niet meer. Verbanden in de samenleving zijn veel losser geworden. Men spreekt van lichte gemeenschappen en tijdelijke verbanden. Men is hoogstens nog buren voor een paar jaar en de familie woont vaak aan de andere kant van het land of zelfs van de wereld.
Anders gezegd: de samenleving die de klappen van een zich terugtrekkende overheid nog kan opvangen moet als het ware opnieuw uitgevonden worden. Present is zo'n organisatie die daar alles aan doet. Neem zoiets als de '*pedagogische civil society*', het verschijnsel dat kinderen niet alleen door hun eigen ouders, maar door iedereen in de buurt worden opgevoed. Die wereld is definitief verdwenen. Maar daarmee is de interactie tussen gezin en samenleving nog niet verdwenen. Integendeel, al moet je soms zoeken naar vormen om die interactie te bevorderen.

In het met deze publicatie gepresenteerde project heeft Stichting Present samen met het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool en gefinancierd door ZonMw een onderzoeks- en ontwikkeltraject gedaan naar *family-volunteering*: vrijwillige inzet van gezinnen voor mensen die hulp of ondersteuning nodig hebben. Gezinnen dus opgevat als een stukje sociaal kapitaal, waarmee je andere mensen kunt helpen. Maar, zo bleek: die gezinnen helpen niet alleen anderen, maar maken ook zelf een proces door dat leidt tot versterking van het eigen 'sociale kapitaal'. Alle onderzochte gezinnen werden ingezet om iets van dat eigen 'sociale kapitaal' te geven aan mensen die het nodig hebben. Maar al deze gezinnen bleken door hun inzet ook heel veel teruggekregen te hebben: een leuke gezamenlijke activiteit, confrontaties waardoor je elkaar beter leert kennen, kennismaking met mensen die 'in een andere wereld leven', soms pijnlijke maar ook leerzame ontmoetingen met mensen die in de marge van de samenleving leven. Het is met sociaal kapitaal blijkbaar net zo als met kennis: als je het deelt, wordt het niet minder, maar meer.

Als lector van het hierboven genoemde Centrum voor Samenlevingsvraagstukken ben ik er trots op dit onderzoek en de daaruit voortgekomen kennis te kunnen delen. Allereerst natuurlijk met Stichting Present, onze directe opdrachtgever. Dankbaar kijken we terug op een heel plezierige, inspirerende en verrassende samenwerking. Maar omdat kennis van delen niet minder maar meer

wordt, delen we het graag met ieder die benieuwd is naar initiatieven die ons helpen om de samenleving opnieuw uit te vinden.

Zwolle, juni 2012

Jan Hoogland
Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Hoofdstuk 1 Inleiding en leeswijzer

'Gezinnen: Present!' is de naam van het onderzoeks- en ontwikkelproject waarin Stichting Present en het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken samenwerkten aan de ontwikkeling van een nieuwe methodiek voor *family volunteering.* Deze rapportage laat de opbrengst zien van anderhalf jaar samenwerken. In dit inleidende hoofdstuk wordt het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!' kort geïntroduceerd bij de lezer. Het hoofdstuk sluit af met een leeswijzer.

Waarom dit onderzoeks- en ontwikkelproject?
Present Nederland "wil een beweging op gang brengen in de samenleving waarbij steeds meer mensen het vanzelfsprekend vinden om naar anderen om te zien" (Visie Present 2011 – 2015). Present heeft al ruime ervaring met de inzet van vrijwilligers in noodsituaties. 50 plaatsen zijn lokale stichtingen Present actief. Zij werven vrijwilligers vanuit kerken (bijv. Bijbelstudiegroepen, jeugdverenigingen) en bedrijven om ze in te zetten in eenmalige hulpprojecten. De Present-formule is succesvol geweest in de afgelopen jaren en Present blijft groeien!
Om nog meer 'sociaal kapitaal' te mobiliseren wil Present nu ook inzetten op de unieke kracht van gezinnen. Juist in gezinnen leren ouders en kinderen te zorgen en verantwoordelijk te zijn voor elkaar en voor anderen. Die kracht wil Present graag mobiliseren om de *civil society* (de burgersamenleving) te versterken.
Present heeft een subsidie gekregen van ZonMw om een aanpak te ontwikkelen speciaal voor gezinnen die zich vrijwillig in willen zetten. In 8 lokale Present-stichtingen (Amersfoort, Dordrecht, Ede, Houten, Gouda, Utrecht, Almere en Zwolle) werd in het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!' deze aanpak in de praktijk uitgeprobeerd, onderzocht en ontwikkeld. Het project vond plaats in de periode januari 2011 tot en met juni 2012. In deze periode begeleidden de Presentcoördinatoren uit de genoemde plaatsen in totaal 68 gezinnen die zich vrijwillig inzetten voor een ander. Het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken ondersteunde het ontwikkelproces en voerde het onderzoek uit rond de 68 gezinsprojecten die plaatsvonden.

In dit hoofdstuk wordt het onderzoeks- en ontwikkelproject in het kort geschetst. Daarna worden de resultaten van het project gepresenteerd in drie delen.
In het eerste deel wordt verslag gedaan van de projecten van de 68 gezinnen die zich vrijwillig inzetten tijdens het project.
In het tweede deel wordt verslag gedaan van het ontwikkelproces, waarin de betrokken Presentcoördinatoren samen met onderzoekers, docenten, studenten en diverse experts werkten aan de nieuwe methodiek om de gezinnen te begeleiden.
In het derde deel wordt de ontwikkelde methodiek beschreven.
In het vierde deel worden de effecten van de nieuwe aanpak beschreven aan de hand van de resultaten van het onderzoek dat plaatsvond rond de projecten van de 68 gezinnen.

Wat gebeurde er in dit project?
Het onderzoeks- en ontwikkelproject kende drie ontwikkelrondes:

1. 1e ontwikkelronde (januari t/m juli 2011): in de eerste ontwikkelfase werd als startpunt de standaardmethodiek van Present toegepast in de begeleiding van 8 gezinnen. Vooraf dachten de Presentcoördinatoren, samen met onderzoekers en docenten, na over de speciale aandacht die het begeleiden van gezinnen zou vragen. Met deze bagage begeleidden de Presentcoördinatoren de gezinnen. Ze pasten daarbij de methodiek, in de praktijk, naar eigen inzicht aan. In deze eerste fase werd onderzoek gedaan aan de hand van internetvragenlijsten, maar ook door observatie tijdens de bijeenkomsten met de gezinnen en tijdens de hulpprojecten zelf. De onderzoekers bevroegen de Presentcoördinatoren bovendien in

een telefonische evaluatie van hun projecten. De resultaten van het onderzoek werden in de eerste ontwikkelbijeenkomst gezamenlijk besproken en de conceptmethode werd aangepast op grond van de opgedane ervaring en kennis.

2. 2e ontwikkelronde (augustus t/m december 2011): de aangepaste conceptmethode werd toegepast in nieuwe projecten waaraan in totaal 25 gezinnen deelnamen. Er vond weer onderzoek plaats, door middel van internetvragenlijsten en een telefonische evaluatie. De resultaten van het onderzoek werden in de tweede ontwikkelbijeenkomst weer gezamenlijk besproken en de conceptmethode werd opnieuw aangepast.

3. 3e ontwikkelronde (januari t/m juni 2012): de aangepaste methode werd nogmaals door de Presentcoördinatoren toegepast in de begeleiding van 27 gezinnen. Er vond weer onderzoek plaats door middel van internetvragenlijsten. De Presentcoördinatoren gaven op basis van hun praktijkervaring per email aanvullingen en correcties op de tekst van de methodiekbeschrijving. In de laatste ontwikkelbijeenkomst werden nogmaals leerpunten verzameld en werd gezamenlijk nagedacht over de toekomst van de methodiek.

Tijdens deze rondes werd een groeidocument bijgehouden: een verslag waaraan in de loop van het project steeds nieuwe onderdelen werden toegevoegd. Dit werd in de laatste maand van het project omgewerkt tot deze rapportage. Naast rapportages en handleidingen werden ook praktische materialen ontwikkeld, onder andere een toolbox met diverse werkmaterialen die door Presentcoördinatoren kunnen worden gebruikt bij het begeleiden van gezinnen.

Ter afsluiting werd op 6 juni de methodiek gelanceerd in een feestelijke bijeenkomst met Presentcoördinatoren, onderzoekers, gezinnen en diverse genodigden. Op deze dag werd, naast de ontwikkelde methodiek en bijbehorende praktische toolbox, deze rapportage gepresenteerd.

Wat is de opbrengst van dit project?

- Tijdens het project werden in 8 plaatsen gezinnen begeleid in praktische projecten (in totaal 68 gezinnen);
- Studenten en docenten van de Gereformeerde Hogeschool verwierven ervaring met en kennis over de samenwerking tussen professionals en vrijwilligers (en over/met het doen van onderzoek);
- De methodiek 'Gezinnen: Present!' werd toepasbaar en overdraagbaar vastgelegd in een handleiding;
- De effecten van de vrijwillige inzet van gezinnen werden vastgelegd in tussentijdse onderzoeksrapportages per ronde en in dit eindverslag; het gaat om zowel effecten bij de gezinnen zelf als bij degenen die door hen geholpen werden en de ervaring van betrokken hulpverleners en Presentmedewerkers;
- Tijdens het project werden diverse PR-materialen (posters, folders, digiflyers, website, film) en een toolbox met diverse werkvormen en materialen gemaakt voor gebruik in de begeleiding van gezinnen;
- Tijdens het onderzoeks- en ontwikkelproject vonden twee afstudeeronderzoeken plaats:
    - een onderzoek naar de ervaringen van maatschappelijke organisaties die samenwerkten met Present, door vier Social Workstudenten van de GH: Marlot Cornelis, Jheneffer Pieternella, Barbera Plas en Susanna Westerink
    - en een onderzoek naar de eerste stap van de methodiek 'Gezinnen: Present!' door twee MWD-studenten van de Christelijke Hogeschool Ede: Fokca Bosma en Arie van Diggele.

Van deze twee onderzoeksprojecten zijn afzonderlijke rapportages verschenen. Diverse resultaten zijn gebruikt in deze rapportage.

Wie deden er mee

- 68 gezinnen in Amersfoort, Dordrecht, Ede, Houten, Gouda, Utrecht, Almere en Zwolle;
- Present Amersfoort, Dordrecht, Ede, Houten, Gouda, Utrecht, Almere en Zwolle begeleidden deze 68 gezinnen in een project;

- Present Nederland: initiatiefnemer en eigenaar van het project;
- Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (Gereformeerde Hogeschool Zwolle): projectleiding en uitvoering van het onderzoek;
- Family Factory: hielp de Presentcoördinatoren in de werving van gezinnen en dacht mee over de ontwikkeling van de methode;
- Studenten van de GH, opleidingen SPH en MWD: onderzoek in de eerste ontwikkelfase en een afstudeerproject;
- Studenten van de GH, opleiding Pabo: ontwikkeling van de toolbox en diverse materialen daarin;
- Docenten Social Work en orthopedagoge Educatieve Academie (Gereformeerde Hogeschool Zwolle): droegen specifieke kennis bij;
- Diverse experts: dachten mee over de onderzoeksresultaten en de ontwikkeling van de methode.

Organisatie
Het project werd gecoördineerd vanuit een projectgroep bestaande uit:
- Tiemen Zeldenrust, directeur Present Nederland;
- Marja Jager-Vreugdenhil, Centrum voor Samenlevingsvraagstukken: projectleider 'Gezinnen: Present!';
- Cato Bakker, Present Nederland: projectmedewerker en contactpersoon voor lokale stichtingen Present;
- Christel van Til-Teekman, Centrum voor Samenlevingsvraagstukken: onderzoeksleider.

De nieuwe methodiek
Inzet was de ontwikkeling van een methodiek voor het begeleiden van gezinnen. Deze is gebaseerd op de standaard werkwijze die Stichting Present toepast voor groepen volwassenen uit bijvoorbeeld bedrijven of kerken. Deze werkwijze is in dit project stap voor stap aangepast voor het begeleiden van gezinnen. De methodiek wordt later in deze rapportage uitgebreid beschreven. De methodiek wordt hier kort samengevat. Zij bestaat uit 7 stappen:

1. Presentatie – een Presentcoördinator geeft een introductie van de werkwijze van Present, maakt kennis met het gezin en laat hen de mogelijkheden zien.
2. Aanbod – het gezin formuleert wat ze zouden willen doen.
3. Match – de Presentcoördinator zoekt bij dit aanbod een project via een maatschappelijke organisatie in de betreffende plaats.
4. Projectbezoek – Presentcoördinator, één van de gezinsleden, de 'ontvanger' en iemand van de maatschappelijke organisatie komen samen op de locatie waar het project plaatsvindt en maken afspraken over het project.
5. Project – het project vindt plaats.
6. Terugkoppeling – de Presentcoördinator vraagt de hulpontvanger en de betrokken maatschappelijke organisatie hoe ze het project hebben ervaren en koppelt hun reactie terug aan het gezin.
7. Evaluatie – de Presentcoördinator evalueert met het gezin hoe ze het vonden en maakt indien gewenst vervolgafspraken.

Voorbeelden van projecten die op deze manier begeleid werden, staan in het eerste deel van deze rapportage beschreven.

Leeswijzer
Deel 1: verslag van de gezinsprojecten en in het onderzoek opgetekende ervaringen van alle betrokkenen.
Deel 2: verslag van het proces van het onderzoeks- en ontwikkelproject (de vier ontwikkel bijeenkomsten).
Deel 3: de methodiekbeschrijving.

Deel 1

De ervaringen van 68 gezinnen, 'ontvangers', Presentcoördinatoren en betrokken beroepskrachten

Hoofdstuk 2 Meer dan zestig gezinnen zetten zich in

In Nederland staat het concept van de vrijwillige inzet van gezinnen (family volunteering) in de kinderschoenen. Er is weinig bekend over de inzet van gezinnen als vrijwilligers en er is al helemaal geen onderzoek naar gedaan. Met de onderzoeksresultaten van de vrijwillige inzet van 68 gezinnen met in totaal 169 kinderen wordt hiermee een start gemaakt in Nederland.

Er is (najaar 2010) een oproep gedaan aan alle lokale Stichtingen Present zich aan te melden als deze lokale stichting mee wilde doen met het onderzoeks- en ontwikkelproject rondom de vrijwillige inzet van gezinnen. De volgende stichtingen meldden zich aan:

Present Ede	Present Dordrecht
Present Houten	Present Gouda
Present Utrecht	Present Amersfoort
Present Almere	Present Zwolle[1]

Het onderzoeks- en ontwikkelproject kende drie ontwikkelrondes van ongeveer een half jaar:

1) 1e onderzoeksronde: januari t/m juli 2011
2) 2e onderzoeksronde: augustus t/m december 2011
3) 3e onderzoeksronde: januari t/m juni 2012

In het volgende deel van deze rapportage wordt uitgebreid ingegaan op de opzet van het onderzoeks- en ontwikkelproject. In dit deel wordt verslag gedaan van de gezinsprojecten die plaatsvonden en de resultaten van het onderzoek dat daaromheen is uitgevoerd.

Eerste ontwikkelronde: 8 gezinnen aan de slag!
In de eerste helft van 2011 hebben alle Presentmedewerkers één gezinsproject begeleid. Uitzondering was Gouda, waar het niet tijdig lukte een gezin te werven en waar bovendien een personele wisseling plaatsvond. In plaats daarvan nam Present Zwolle deel aan deze ronde, omdat zij op eigen initiatief al vaker gezinsprojecten begeleidden. In Zwolle vonden zelfs twee gezinsprojecten plaats. In totaal gingen 8 gezinnen aan de slag. De projecten waren heel divers:

- Volkstuin klaarmaken voor het voorjaar;
- Kinderen samen spelen en klusjes in huis;
- Activiteit met meisje om ouders te ontlasten
- Zorgboerderij, ondersteuning voor de activiteitenbegeleidster;
- Contact met oudere vrouw en tuin opruimen/moestuin aanleggen;
- Kinderen opvangen en gezellige dag organiseren om moeder te ontlasten;
- Spelletjes spelen in woongroep met bewoners met een verstandelijke beperking (2x).

In totaal deden in deze eerste ronde mee: 7 vaders, 8 moeders, een opa en een oma, 11 dochters en 11 zonen.

[1] Present Zwolle had zich in eerste instantie niet aangemeld als deelnemer aan het onderzoeks- en ontwikkelproject maar gezien de ervaring die zij al hadden opgedaan met het inzetten van gezinnen tijdens het vrijwilligerswerk zijn ze alsnog actief betrokken in de drie ontwikkelbijeenkomsten.

De leeftijd van de kinderen varieerde van 0 tot 17 jaar. Het opleidingsniveau van de ouders was HBO of universitair. Dit was een reden om in de eerste ontwikkelbijeenkomst samen af te spreken dat in de volgende rondes geprobeerd zou worden om breder te werven en zo meer diversiteit in de deelnemende gezinnen te realiseren.

Tweede ontwikkelronde: vijfentwintig gezinnen!
In de maanden augustus tot en met december 2011 begeleidde elke Presentcoördinator een aantal gezinsprojecten. Het doel - in iedere plaats vier gezinsprojecten te begeleiden - was lastig te realiseren. Het project in Dordrecht, waar verschillende gezinnen samen zouden werken ging niet door omdat het gezin waar men een project zou gaan doen uit huis werd gezet. Ook in Utrecht lukte het niet om meer dan één gezin aan de slag te helpen. Met hulp van Family Factory gingen er twee gezinnen aan de slag in Almere. In andere afdelingen lukte het wel om drie, vier en soms vijf gezinnen aan een project te verbinden. Soms namen de gezinnen zelf het initiatief om een plaatselijke Present afdeling te bellen, maar meestal moesten de coördinatoren stevig netwerken of hun overredingskracht gebruiken om gezinnen te motiveren om mee te doen. In deze periode had Present Zwolle vijf gezinnen aan de slag in een project. Deze gezinnen waren alle bereid om mee te werken aan het onderzoek. Zo werd toch een aantal van zelfs 31 gezinnen gerealiseerd in deze tweede ronde.

Diverse vaders gingen samen met hun kinderen koekjes bakken, tuinen opruimen of wandelen met mensen met een (lichamelijke/geestelijke) beperking. Moeders en kinderen knutselden met een meisje om een gezin te ontlasten, wandelden met ouderen uit een woonvoorziening of gingen op stap met een oudere dame en bezorgden haar een gezellige middag. In Dordrecht legden een 69-jarige opa en zijn 16-jarige kleindochter samen een straatje voor een alleenstaande man.

De gezinnen die in deze ronde mee deden waren verschillend van samenstelling. Er waren in totaal 13 gezinnen met een vader, moeder en kinderen die meededen aan een project. De resterende 12 waren anders van samenstelling. De gemiddelde leeftijd van de vaders en moeders lag rond de 40 jaar, de leeftijden van de kinderen varieerden van 0 tot 27 jaar. Het opleidingsniveau van de ouders was net als in de eerste rond hoog (HBO 52%, universitair 36%), maar in deze tweede ronde waren ook lager opgeleide ouders betrokken (20%). In de tweede ontwikkelbijeenkomst werd opnieuw voorgenomen om meer diversiteit na te streven in de deelnemende gezinnen.

Derde ronde gezinsprojecten
In de maanden januari en februari 2012 vond de derde ronde plaats. Weer was het doel voor elke lokale Stichting Present om vier gezinnen te begeleiden. In totaal deden in deze ronde 29 gezinnen mee. Als laatste gezin nam in mei 2012 Presentambassadrice Linda Wagenmakers met haar man, twee dochters en diverse andere familieleden deel aan het project. Zij verzorgden een sfeervol omlijste maaltijd voor bewoners van een verzorgingstehuis in Ede. Van dit project zijn geen onderzoeksgegevens meer verzameld, maar er zijn wel beelden opgenomen ten behoeve van een promotiefilmpje dat verder gebruikt zal gaan worden om andere Presentcoördinatoren en gezinnen te enthousiasmeren voor ‘Gezinnen: Present!’.

De gezinnen in deze ronde deden uiteenlopende projecten: knutselen met kinderen, bowlen met een weduwnaar, wilgen knotten, barbecueën, Wii-en, wandelen en naar de kinderboerderij, samen een maaltijd bereiden en nuttigen, wandelen met ouderen, een verfklus in een woonkamer, een dagje uit met een alleenstaande moeder en haar kinderen. De coördinatoren leken steeds creatiever te worden in het vinden van geschikte projecten! En de gezinnen genoten.
De gezinnen die in deze ronde meededen, waren nog diverser dan in de tweede rondes. Er deden relatief minder hoogopgeleiden en meer lager opgeleide ouders mee (HBO 46%, universitair 31%, lager opgeleid 23%). Ook werden er meer gezinnen zonder kerkelijke achtergrond betrokken. Dat betekent nog altijd dat Present voornamelijk hogeropgeleide gezinnen met een kerkelijke achtergrond begeleid, maar er is wel een verschuiving zichtbaar. De Presentcoördinatoren slagen er steeds beter in om een bredere groep gezinnen te werven en te begeleiden.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk staan de onderzoeksresultaten van het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!' centraal. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden tussen januari 2011 en juni 2012. De hoofdvraag van het onderzoek was:

Wat is het effect van de vrijwillige inzet van gezinnen in hulpprojecten, zowel bij het helpende gezin als bij degenen die ze helpen? Wat zijn hierin de ervaringen van betrokken hulpverleners en Presentmedewerkers?

De onderzoeksresultaten worden gepresenteerd in de volgorde van de gestelde deelvragen:

1. Waarom neemt het 'gevende gezin' deel aan dit project? (paragraaf 3.3)
2. Hoe denkt het 'gevende gezin' voor en na het project over minder bedeelde mensen en over hun eigen verantwoordelijkheden en mogelijkheden om zich in te zetten voor een ander? (paragraaf 3.4)
3. Hoe hebben de kinderen het ervaren om zich in te zetten voor een gezinsproject? (paragraaf 3.5)
4. Hoe waarderen de betrokken hulpverleners de hulp van het gezin? (paragraaf 3.6)
5. Hoe waarderen de betrokken Presentcoördinatoren het werken met het gezin? (paragraaf 3.7)
6. Hoe hebben de ontvangende partijen de hulp van de gezinnen ervaren? (paragraaf 3.8)

In de volgende paragraaf (3.1) wordt eerst algemene informatie over het onderzoek beschreven en in paragraaf 3.2 de achtergrondkenmerken van de gezinnen die mee hebben gedaan in het onderzoek. In de daaropvolgende paragrafen wordt een antwoord gegeven op de deelvragen zoals hierboven aangegeven.

3.1 Algemene informatie over het onderzoek

In deze paragraaf worden de onderzoeksmethoden voor dit onderzoek beschreven. Om antwoord te krijgen op de vragen, werd gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden, namelijk kwantitatief onderzoek, door middel van enquêtes, ter beantwoording van deelvragen 1, 2, 3, 4 en 6 en kwalitatief onderzoek, door middel van interviews, ter beantwoording van deelvraag 5.

In alle rondes werd aan de deelnemende gezinnen gevraagd om zowel voorafgaand aan als na afloop van hun project een enquête in te vullen. In de eerste onderzoeksronde deden 8 gezinnen een gezinsproject. In de tweede ronde deden 31 gezinnen mee en in de derde ronde 29 gezinnen. De vragenlijsten zijn na de eerste ronde aangescherpt aan de hand van de feedback van de gebruikers. Bij de eerste onderzoeksronde waren tweedejaars studenten Social Work betrokken. Zij volgden het vak Praktijkproject waarin onderzoeksvaardigheden en kennis over samenlevingsvraagstukken samenkomen. Studenten namen enquêtes af bij de betrokken hulpverleners en de ontvangende partij. Ook voerden ze observaties uit tijdens de gezinsprojecten die meegenomen zijn in dit onderzoek. In de tweede en derde onderzoeksronde is er een schriftelijke enquête afgenomen bij hulpverleners en de ontvangende partij. In de derde onderzoeksronde is de enquête voor de kinderen aangepast omdat het respons te wensen overliet. In plaats van een voor- en nameting is er een enquête gemaakt die na het gezinsproject ingevuld kon worden.

In elke ronde werden vijf groepen bevraagd: gezinnen, kinderen, betrokken hulpverleners, Presentcoördinatoren en ontvangende partij. Alleen de 8 Presentcoördinatoren waren een constante factor in dit onderzoek. De populatie van de andere vier onderzoeksgroepen wisselde.

De verschillende typen onderzoek die gebruikt zijn worden hieronder meer in detail beschreven.

1 Schriftelijke enquête als kwantitatieve onderzoeksmethode onder:

- gezinnen (ronde 1, 2 en 3)

De 68 gezinnen die met het onderzoek meededen, kregen via de Presentcoördinatoren een mail met hierin informatie over het onderzoek en de vraag om via de meegezonden link de enquête op internet in te vullen. In de mail stond een code waarmee ingelogd kon worden en de adresgegevens waar eventuele vragen over het onderzoek konden worden gesteld. De ouders werden gevraagd om voorafgaand aan en na afloop van het gezinsproject de vragenlijsten in te vullen. In totaal hebben 68 gezinnen een voor- en/of nameting ingevuld. Het streven om 60 gezinnen te werven voor dit onderzoek is dus ruimschoots gehaald.

- betrokken hulpverleners (ronde 2 en 3)

De gezinnen die meededen zetten zich in voor mensen die hiervoor aangemeld waren door een begeleider of hulpverlener van een maatschappelijke organisatie. De begeleider of hulpverlener droeg daarmee zijn of haar cliënt niet over aan Present, maar bleef betrokken. Daarmee werd gewaarborgd dat de hulp van de gezinnen goed aansloot bij de hulpontvanger. Mensen die hulp ontvingen konden individuele cliënten zijn, maar ook bewonersgroepen of gezinnen. In het onderzoek hebben 32 hulpverleners een internetenquête ingevuld over hun ervaring bij het inzetten van gezinnen bij een vrijwilligersklus voor hun cliënt(en).

- ontvangende partij (ronde 2 en 3)

Om de ontvangende partij te kunnen bevragen over hun ervaring met het hulpbiedende gezin zijn de betrokken hulpverleners ingeschakeld. Hen is gevraagd een mail met hierin informatie over het onderzoek en een link naar een enquête door te sturen naar de ontvangende partij. In de mail stond een code waarmee ingelogd kon worden en de adresgegevens waar eventuele vragen over het onderzoek konden worden gesteld. Bij verschillende projecten kon geen vragenlijst worden ingevuld, bijvoorbeeld omdat bewoners dementerend waren of cliënten psychische problemen hadden. Het is voorgekomen dat een hulpverlener samen met een cliënt de enquête heeft ingevuld. In totaal hebben 15 hulpontvangers een enquête ingevuld.

- kinderen (ronde 1, 2 en 3)

De kinderen zijn in dit onderzoek over hun ervaring bevraagd door middel van het invullen van een enquête. De link van deze enquête werd met dezelfde mail meegestuurd als de enquête voor de ouders. De Presentcoördinatoren zorgden ervoor dat deze informatie bij het gezin terecht kwam. Door de lage respons is er in de derde ontwikkelronde voor gekozen alleen een enquête af te nemen na het gezinsproject. (In de eerste twee onderzoeksrondes werd voor- en achteraf een enquête ingevuld door kinderen). In totaal zijn 169 kinderen - in de leeftijd van 0- 31 jaar - betrokken geweest bij een gezinsproject. De enquête is door 45 kinderen in de leeftijd van 4 tot 21 jaar ingevuld. Dat betekent dat 37% van alle kinderen die meededen een vragenlijst heeft ingevuld.

2 Interview als kwalitatieve onderzoeksmethode onder:

- Presentcoördinatoren

De Presentcoördinatoren zijn op diverse momenten in het onderzoek bevraagd over hun werkwijze en ervaring. Hiervoor is – als leidraad voor het vraaggesprek - gebruik gemaakt van een topiclijst. Na de eerste onderzoeksronde heeft er een *face to face* vraaggesprek plaatsgevonden met alle 8 Presentcoördinatoren. Na de tweede en derde onderzoeksronde zijn deze vraaggesprekken telefonisch afgenomen. De uitkomsten van deze gesprekken stonden centraal in de ontwikkelbijeenkomsten.
Het programma van de ontwikkelbijeenkomsten zorgde ervoor dat de Presentcoördinatoren verder input leverden om de methodiek verder aan te scherpen voor de volgende onderzoeksronde.

3.2 Achtergrondkenmerken van de gezinnen die meededen

In totaal vonden – dankzij de tomeloze inzet van Presentcoördinatoren - maar liefst 68 gezinnen een gezinsproject. Door middel van de ingevulde enquêtes deelden zij de ervaringen die ze bij hun vrijwilligersklus opdeden.

In tabel 1 is weergegeven welke lokale Presentstichtingen in dit onderzoek hebben meegedaan en hoeveel gezinnen zich per plaats hebben ingezet. Hierbij zijn alleen gezinnen vermeld die de voormeting (enquête vooraf aan het project) hebben ingevuld.

Tabel 1

*Woonplaats deelnemende gezinnen voormeting in aantallen en percentages (N = 56) **

	aantal
Utrecht	5
Gouda	9
Ede	9
Amersfoort	8
Houten	7
Almere	4
Dordrecht	6
Zwolle	8

***** *Er zijn gezinnen die wel de nameting maar niet de voormeting hebben ingevuld. Het totaal aantal gezinnen dat voor- en/of nameting heeft ingevuld is 60. Verder zijn 8 gezinnen uit de eerste ronde alleen bij 8ergrondkenmerken meegenomen (totaal inclusief deze 8 = 68)*

Present Zwolle had zich in eerste instantie niet aangemeld als deelnemer aan het onderzoeks- en ontwikkelproject, maar gezien de ervaring die zij al eerder opdeden met het inzetten van gezinnen tijdens het vrijwilligerswerk is gevraagd bij de drie ontwikkelbijeenkomsten aanwezig te willen zijn. Present Zwolle heeft daarin een belangrijke bijdrage geleverd. Tevens is gebruik gemaakt van het al door hen ontwikkelde materiaal. Naast de vijf gezinnen die, na het jaarlijkse Present diner in Zwolle, geïnterviewd werden, zijn er bij nog drie andere gezinnen, die ten tijde van het onderzoek een gezinsproject deden begeleid door Present Zwolle, vragenlijsten afgenomen.

Tabel 2

achtergrondkenmerken gezinnen in aantallen en percentages (N = 56)

	Aantal	*gemiddelde leeftijd*
Vaders	27	41,8
Moeders	43	39,8
Opa's	2	67,0
Oma's	2	58,5

De gezinnen die in het onderzoek meededen waren verschillend van samenstelling. Diverse vaders gingen met hun kinderen koekjes te bakken, tuinen opruimen of wandelen met mensen met een (lichamelijke/geestelijke) beperking. Moeders en kinderen knutselden met een meisje om een gezin te ontlasten, maakten samen een

Turkse maaltijd, wandelden met ouderen uit een woonvoorziening of gingen op stap met een oudere dame en bezorgden haar een gezellige middag. In Dordrecht ging een 69-jarige opa aan de slag met zijn 16-jarige kleindochter. Samen legden ze een straatje voor een alleenstaande man. Eén gezin - bestaande uit vader, moeder, kinderen, opa en oma - ging in Zwolle-Zuid naar een verzorgingshuis om spelletjes te doen met bewoners met een beperking.

In onderstaande tabel zijn de achtergrondkenmerken van de gezinnen vermeld. Bijna de helft van ouders die de vragenlijst invulden had een HBO opleiding en een kwart had een universitaire opleiding. Ruim 10%van de ouders die de vragenlijst invulden had een MBO opleiding. Alle deelnemende (groot)ouders waren van Nederlandse afkomst. De helft van de ouders die de enquête invulden gaven aan dat ze Evangelisch/Baptist of Gereformeerd Vrijgemaakt waren. Drie kwart van de ouders die de enquête invulden hadden een betaalde baan en de helft deed het het huishouden en/of vrijwilligerswerk.

Tabel 3

achtergrondkenmerken ouders in aantallen en percentages (N = 56)

Opleidingsniveau	*aantal*	*percentage*
Geen	0	0
Lagere school/basisschool	1	2
LBO (LTS, LEAO, LHNO,etc….)	3	6
MAVO, MULO	2	4
HAVO	2	4
MBO	8	17
VWO, Atheneum, Gymnasium, HBS	1	2
HBO	31	47
Universitaire opleiding	18	27
Herkomst	*aantal*	*percentage*
Nederland	56	100
Levensbeschouwing	*aantal*	*percentage*
Geen	4	7
Rooms Katholiek	1	2
Hersteld Hervormde Kerk	2	4
Protestantse Kerk in Nederland	6	11
Gereformeerde Kerk vrijgemaakt	11	20
Nederlands Gereformeerde kerk	10	18
Christelijk Gereformeerde kerk	4	7
Baptist/Evangelisch	17	30
Islam	1	2
Bezigheden	*Aantal*	*percentate*
betaalde baan	46	82
vrijwilligerswerk	23	41
huishouden	29	52
zorgtaken	17	30
opleiding	6	11

Tabel 3

achtergrondkenmerken ouders in aantallen en percentages (N = 56)

Opleidingsniveau	*aantal*	*percentage*
pensioen	1	2
Gezinsinkomen	*aantal*	*percentage*
minimum loon	0	0
tussen minimum en onder modaal	7	13
rond modaal	18	32
boven modaal	31	55

3.3 Waarom neemt het 'gevende' gezin deel aan dit project?

Je inzetten als gezin voor een ander kan heel wat 'voeten in aarde' hebben. Hoe krijg je de kinderen gemotiveerd? Welke klus past er bij je gezin? Komen alle kinderen aan 'hun trekken' en haken ze niet na twee uur klussen af? Redenen die kunnen meewegen om wel of niet mee te doen met een 'Gezinnen: Present!' project. In de vragenlijsten voor ouders is hier specifiek naar gevraagd. In tabel 4 is vermeld welke redenen gezinnen aangeven om mee te doen. Redenen die door minimaal 40%van de respondenten worden aangegeven zijn vetgedrukt. Redenen die hoog scoorden waren 'we hebben de mogelijkheden om een ander te helpen' (80%), 'wij willen onze kinderen meegeven dat het goed is om voor een ander klaar te staan' (87%) en 'wij willen dat 'naar elkaar omzien' vanzelfsprekend wordt in de samenleving' (54%). Ook de redenen 'wij vinden het gezellig' (63%) en 'wij doen dit vanuit onze geloofsovertuiging' (44%) werden vaak gekozen.

Bij nadere analyse van gezinnen die zowel de voor- als nameting hebben ingevuld (N = 28), blijken er geen verschillen te zijn gevonden in de top zes aan redenen (vetgedrukte): gezinnen veranderen blijkbaar niet van mening over de belangrijkste redenen om mee te doen nadat ze het project hebben uitgevoerd.

Tabel 4

Redenen voor gezinnen om mee te doen met project voormeting (N = 43) en nameting (N = 45)

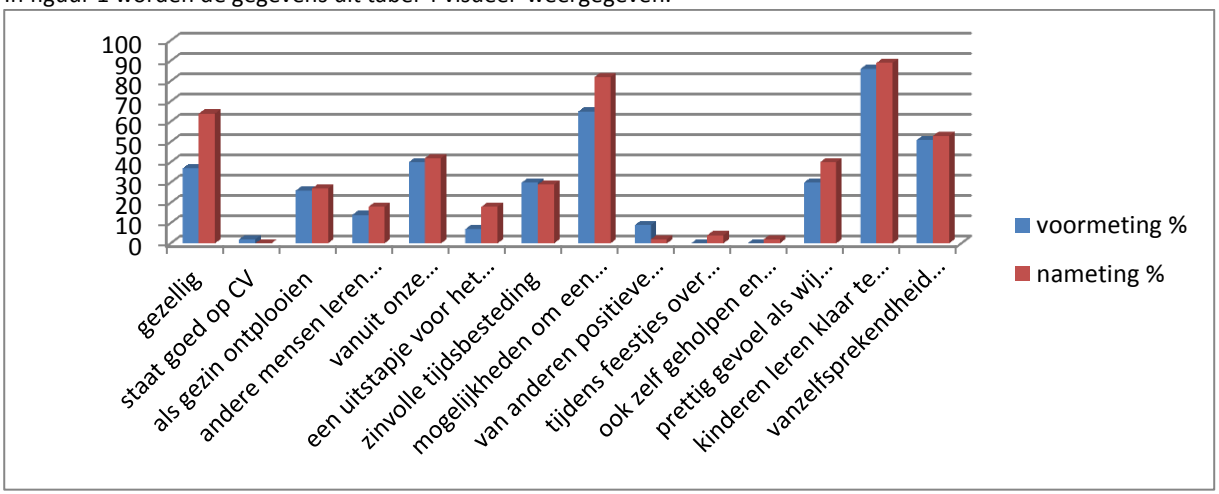
	voormeting%	*nameting%*
gezellig	**37**	**64**
staat goed op CV	2	0
als gezin ontplooien	26	27
andere mensen leren kennen	14	18
vanuit onze geloofsovertuiging	**40**	**42**
een uitstapje voor het gezin	7	18

Tabel 4

Redenen voor gezinnen om mee te doen met project voormeting (N = 43) en nameting (N = 45)

	voormeting%	*nameting%*
zinvolle tijdsbesteding	30	29
mogelijkheden om een ander te helpen	**65**	**82**
van anderen positieve ervaringen gehoord	9	2
tijdens feestjes over leuke ervaring praten	0	4
ook zelf geholpen en positieve ervaring ermee	0	2
prettig gevoel als wij anderen kunnen helpen	**30**	**40**
kinderen leren klaar te staan voor anderen	**86**	**89**
vanzelfsprekendheid omzien naar elkaar	**51**	**53**

In figuur 1 worden de gegevens uit tabel 4 visueel weergegeven.

Figuur 1. Redenen van gezinnen om mee te doen (vooraf) of om weer mee te doen (achteraf) met het project: 'Gezinnen: Present!'

Op de vraag (voor- en nameting) over wat de ouders verwachten van het effect van het project op de samenwerking, de waardering en de onderlinge betrokkenheid binnen het gezin scoorde de stelling 'de waardering voor elkaar' bij voormeting het hoogst. Bij nameting scoren de drie stellingen ongeveer gelijk. Het gezinnenproject had een positief effect laten zien over de manier waarop de gezinsleden na het project met elkaar samenwerken, waardering hebben voor elkaar en onderling betrokken zijn (tabellen 5a en 5b). In figuur 2 zijn deze percentages gevisualiseerd.

Tabel 5a

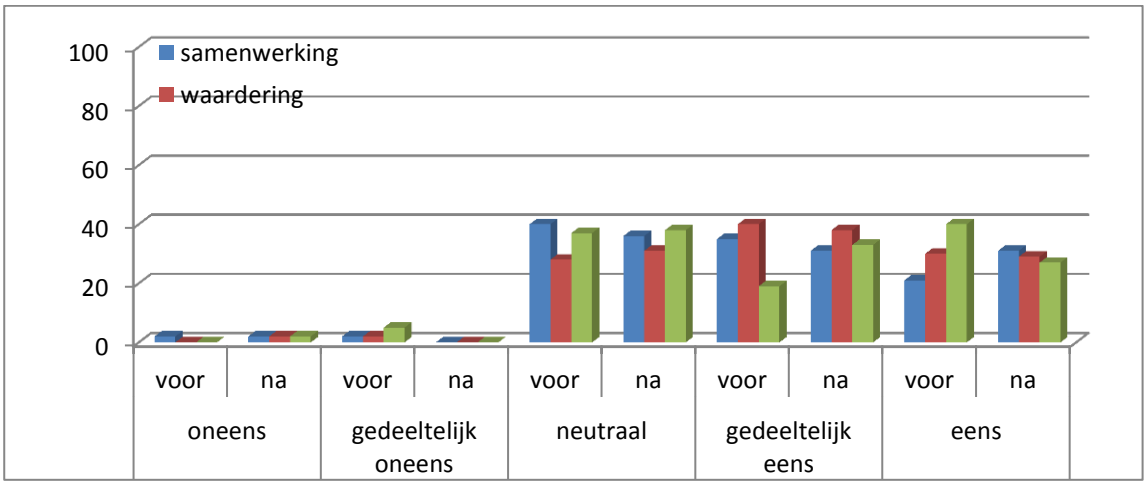
Verwachtingen effecten project op gezin voormeting in percentages (N = 43)

	oneens	*gedeeltelijk oneens*	*neutraal*	*gedeeltelijk eens*	*Eens*
Positief effect op de samenwerking	2	2	40	35	21
Positief effect op de waardering voor elkaar	0	2	28	40	30
Positief effect op de onderlinge betrokkenheid	0	5	37	19	40

Tabel 5b

Verwachtingen effecten project op gezin nameting in percentages (N = 45)

	oneens	*gedeeltelijk oneens*	*neutraal*	*gedeeltelijk eens*	*eens*
Positief effect op de samenwerking	2	0	36	31	31
Positief effect op de waardering voor elkaar	2	0	31	38	29
Positief effect op de onderlinge betrokkenheid	2	0	38	33	27

Figuur 2. Overzicht van meningen over het positieve effect in samenwerking, waardering en onderlinge betrokkenheid binnen het gezin (voormeting (N = 43) en nameting (N = 45)).

De cijfers laten zien dat meer gezinnen de nameting (N=45) hebben ingevuld dan de voormeting (N=43). Daarom is een één op één vergelijking van voor- en nameting niet mogelijk.
Vergelijken is wel mogelijk voor de 28 gezinnen die zowel voor- als nameting hebben ingevuld. Voor deze gezinnen blijkt dat er geen (significante) verschillen zijn gevonden: er is geen verschil te vinden tussen wat ze vooraf verwachtten en wat ze achteraf ervaren hebben voor wat betreft positieve effecten binnen het gezin op samenwerking, waardering en onderlinge betrokkenheid: gezinnen waren voor het project al positief en zijn dat achteraf nog steeds.

Onderzoek toont aan dat family volunteers meer tijd geven dan individuele vrijwilligers. Family volunteers in Amerika gaven gemiddeld 4,3 uur per week, terwijl een individuele vrijwilliger 2,8 uur gaf. Family volunteers hebben tevens een grote toewijding aan de activiteiten. 45% doet vrijwilligerswerk op regelmatige basis, vergeleken met 33% van de vrijwilligers die zonder hun gezin vrijwilligerswerk deden (Volunteer Australia, 2006)

3.4 Hoe denkt het 'gevende' gezin vóór en ná het project over minder bedeelde mensen, en over hun eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden om zich in te zetten voor een ander?

De coördinator van een Presentafdeling gaat op zoek naar een project dat aansluit bij de wensen van een gezin. Het is voor ouders en kinderen erg belangrijk te weten in welke situatie zij terecht gaan komen.

Op de vraag welk beeld de respondenten hebben van de persoon of personen die ze helpen, geven respondenten de tabel 6 vermelde antwoorden.

De tabel laat zien dat er achteraf een iets ander beeld is van de persoon/personen die ze geholpen hebben. Achteraf wordt vaker aangegeven dat het gaat om een één-oudergezin, om personen die werkloos zijn, financiële problemen hebben, een allochtone afkomst hebben, een laag opleidingsniveau en een laag huishoudinkomen hebben.
Ook hier is - vanwege de andere samenstelling van gezinnen bij nameting ten opzichte van voormeting - één-op-één-vergelijking niet mogelijk. Bij de optie 'anders' werd aangegeven dat het om oudere dames ging die een slechte gezondheid hadden, aan het dementeren waren en soms ook eenzaam waren.

Tabel 6
Antwoorden op de vraag 'Welk beeld heeft u van de persoon/personen die u gaat helpen/heeft geholpen?' voor- en nameting (N = 43, 45)

	voormeting		*nameting*	
Het gaat om:	*n*	*%*	*n*	*%*
één-oudergezin	9	21	13	29
personen die ziek zijn	8	19	8	18
personen die werkloos zijn	3	7	8	18

Tabel 6

Antwoorden op de vraag 'Welk beeld heeft u van de persoon/personen die u gaat helpen/heeft geholpen?' voor- en nameting (N = 43, 45)

	voormeting		*nameting*	
Het gaat om:	*n*	*%*	*n*	*%*
personen met een allochtone afkomst	5	12	10	22
personen met financiële problemen	7	16	12	27
personen met een sociale beperking	8	19	8	18
personen met een lichamelijke beperking	11	26	13	29
personen met een verstandelijke beperking	8	19	7	16
personen met een laag opleidingsniveau	3	7	6	13
personen met een laag huishoudinkomen	6	14	7	16
personen met psychische problemen	8	19	7	16

Aan de gezinnen is een aantal stellingen voorgelegd aan de hand waarvan zichtbaar is in hoeverre zij zich verantwoordelijk voelen voor anderen. De voor- en nameting laten op alle stellingen de hoogste scores zien in de kolom 'deels eens' en 'eens' (tabel 7). Bij nameting is zichtbaar dat gezinnen het vooral belangrijk vinden dat kinderen een steentje leren bijdragen (87%). Ook doet het gezinnen goed aan dit project mee te doen (82%). Zij vinden het fijn om anderen te helpen en prettig iets voor anderen te betekenen (78%) (figuur 3).

Bij het vergelijken van gezinnen die de voor- én nameting invulden (N = 28) bleek dat bij de stelling: "*Het doet/deed ons goed om aan project mee te doen*'' gezinnen bij nameting nog positiever waren dan bij voormeting. Blijkbaar geeft de ervaring van het project een nog positiever gevoel achteraf dan gezinnen van tevoren verwachtten.

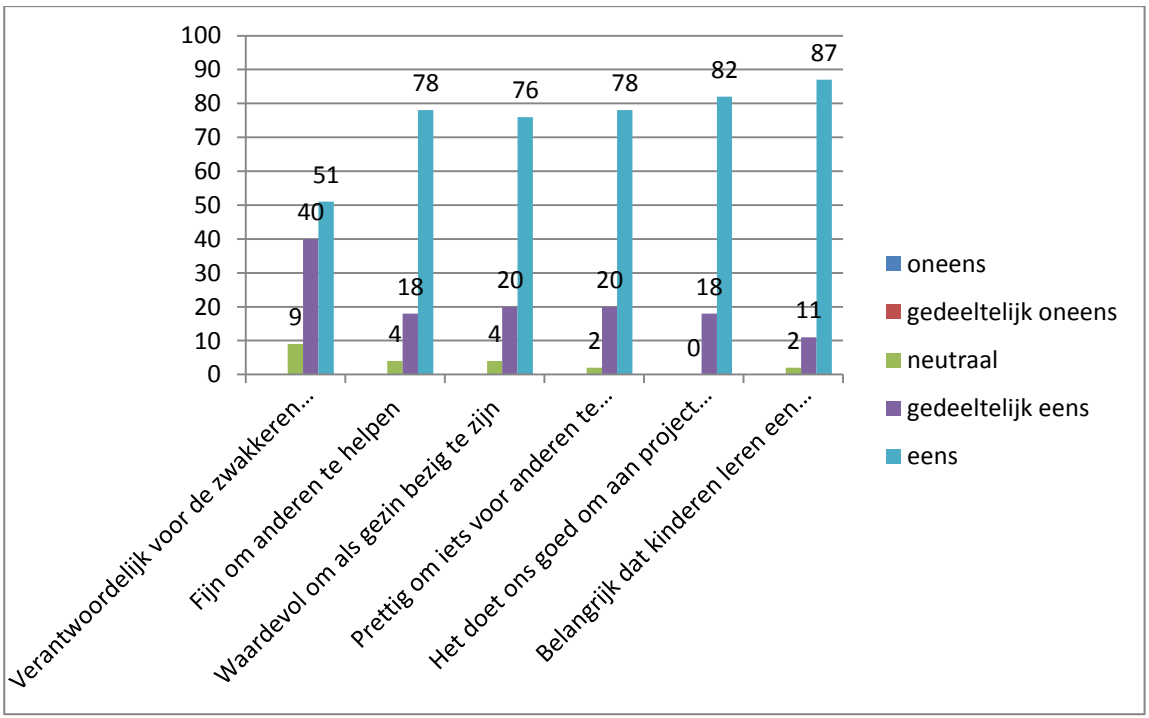
Tabel 7, behorend bij figuur 3

Meningen over verantwoordelijkheid van gezin voormeting in percentages (N = 43)

	oneens	*gedeeltelijk oneens*	*neutraal*	*gedeeltelijk eens*	*eens*
Verantwoordelijk voor de zwakkeren in de samenleving	0	2	7	49	42
Fijn om anderen te helpen	0	2	2	21	74
Waardevol om als gezin bezig te zijn	0	2	9	19	70
Prettig om iets voor anderen te betekenen	0	2	2	23	72
Het doet ons goed om aan project mee te doen	0	2	7	30	61
Belangrijk dat kinderen leren een steentje bij te dragen in de samenleving	0	2	0	12	86

Meningen over verantwoordelijkheid van gezin nameting in percentages (N = 45)

	oneens	*gedeeltelijk oneens*	*neutraal*	*gedeeltelijk eens*	*eens*
Verantwoordelijk voor de zwakkeren in de samenleving	0	0	9	40	51
Fijn om anderen te helpen	0	0	4	18	78
Waardevol om als gezin bezig te zijn	0	0	4	20	76
Prettig om iets voor anderen te betekenen	0	0	2	20	78
Het doet ons goed om aan project mee te doen	0	0	0	18	82
Belangrijk dat kinderen leren een steentje bij te dragen in de samenleving	0	0	2	11	87

Figuur 3. Meningen gezinnen over stellingen in percentages bij nameting (N = 45)

Aan gezinnen is gevraagd welke mogelijkheden zij hebben om mee te doen met het 'gezinnenproject' van Present.

Wat opvalt is dat - vooral bij nameting - bijzonder positief gereageerd is. Bij alle stellingen is te zien dat er bij de

nameting positiever is gereageerd dan bij de voormeting (tabel 8 en 9). Vooral de stellingen 'wij hebben als gezin tijd om mee te doen' en 'wij hebben voldoende inkomen om vrijwilligerswerk te doen' laten in de nameting een grote toename zien. Bij statistische vergelijking van gezinnen die voor- én nameting hebben ingevuld, wordt dit beeld bevestigd: gezinnen zijn bij nameting nog positiever voor wat betreft '*tijd*' hebben en '*voldoende inkomen*' hebben om mee te doen (N = 28). Een mogelijke verklaring voor de factor 'tijd' kan zijn dat de gezinnen, als effect van hun project, zich realiseren dat ze ook binnen de eigen beschikbare tijd veel hebben kunnen betekenen, of dat ze na het project meer bereid zijn tijd te maken voor een ander, omdat ze hebben gezien hoe waardevol dat is. Een mogelijke verklaring voor de factor 'inkomen' kan zijn dat de gezinnen als effect van hun project zich realiseren hoe rijk ze zelf, relatief gezien, zijn. Misschien houdt dit ook verband met het feit dat gezinnen aangeven dat "hun de ogen is geopend voor een andere levenswijze" (tabel 11).

Tabel 8

Mogelijkheden die gevende gezinnen hebben om mee te doen bij voormeting (N = 43)

	oneens	*gedeeltelijk oneens*	*neutraal*	*gedeeltelijk eens*	*eens*
Wij hebben als gezin tijd om mee te doen	2	12	14	42	30
Wij hebben voldoende inkomen om vrijwilligerswerk te doen	2	2	19	14	63
De kinderen hebben de juiste leeftijd om mee te doen	0	7	16	21	56
Wij zijn gezond en kunnen daarom meedoen	0	0	5	16	79

Tabel 9

Mogelijkheden die gevende gezinnen hadden om mee te doen bij nameting (N = 45)

	oneens	*gedeeltelijk oneens*	*neutraal*	*gedeeltelijk eens*	*eens*
Wij hadden als gezin tijd om mee te doen	2	4	4	20	69
Wij hebben voldoende inkomen om vrijwilligerswerk te doen	0	2	7	22	69
De kinderen hebben de juiste leeftijd om mee te doen	0	4	11	16	69
Wij zijn gezond en konden daarom meedoen	0	0	7	11	82

In tabel 10 staat wat respondenten denken te kunnen betekenen voor de ontvangende persoon/personen die zij gaan helpen/hebben geholpen. Meer dan de helft van de gezinnen gaf van tevoren aan te verwachten dat wat ze gingen doen vooral betekenis zou hebben als 'plezier', en 'de ervaring dat er naar elkaar omgekeken wordt' voor degenen die zij gingen helpen. In de nameting zien we dat deelnemers vaker de categorieën 'plezier' en 'steuntje in de rug' hebben aangekruist. Zij hebben de ervaring opgedaan dat naast het hebben van 'plezier' met het hele gezin, ze voor een ander ook een 'steuntje in de rug' zijn. Uit de tabel blijkt dat achteraf 'de ervaring dat er naar elkaar omgekeken wordt' minder vaak genoemd wordt.

Bij vergelijking van voor- en nameting van gezinnen die beide hebben ingevuld (N = 28) valt op dat zij bij nameting ook minder vaak aangeven dat de hulpontvanger heeft ervaren *'dat er naar elkaar omgekeken wordt*'. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat de gezinnen beseffen dat er meer wederkerigheid is tussen henzelf en de 'ontvanger' dan ze in eerste instantie vooraf beseften. Dat wordt bevestigd door hun antwoorden op de vraag wat ze zelf hebben gekregen van de 'ontvanger'. Mogelijk zijn ze door hun project wat terughoudender, misschien ook bescheidener geworden bij het doen van deze uitspraak.

Tabel 10

Verwachtingen die gevende gezinnen hebben over betekenis voor ontvangende persoon of personen voor- en nameting (N = 43, 45)

	voormeting		*nameting*	
	n	*%*	*n*	*%*
Plezier	**26**	**61**	**33**	**73**
Nuttig zijn	12	28	14	31
Steuntje in de rug	**19**	**44**	**22**	**49**
Een voorbeeld zijn	2	5	2	4
Probleemverlichting	9	21	9	20
De ervaring dat er naar elkaar omgekeken wordt	**32**	**74**	**24**	**53**

Op de vraag welke verwachtingen de gevende gezinnen hebben over wat de ontvangende partij voor hen kon betekenen is er nauwelijks verschil in voor- en nameting zichtbaar (tabel 11). De top twee is: 'ons de ogen openen voor een andere levenswijze' en 'ons een gezellige dag geven'. Op afstand volgt als derde 'ons bekend maken met een andere cultuur'. Ook bij gezinnen die zowel voor- als nameting hebben ingevuld zijn geen verschillen gevonden en is dezelfde top twee zichtbaar.

Tabel 11

Verwachtingen die gevende gezinnen hebben over de betekenis van ontvangende persoon of personen voor- en nameting (N = 43, 45)

	voormeting		*nameting*	
De ontvangende partij kan/kon	*n*	*%*	*n*	*%*
ons de ogen openen voor een andere levenswijze	**32**	**74**	**32**	**71**
ons een gezellige dag geven	**21**	**49**	**25**	**56**

Tabel 11

Verwachtingen die gevende gezinnen hebben over de betekenis van ontvangende persoon of personen voor- en nameting (N = 43, 45)

	voormeting		*nameting*	
ons bekend maken met een andere cultuur	**12**	**28**	**12**	**27**
een voorbeeld voor ons zijn	4	9	6	13
een ontspannen bemiddelaar zijn tussen onze gezinsleden	1	2	1	2
ons tips en adviezen geven	0	0	0	0

3.5 Inzet van kinderen

Kinderen hebben binnen het gezinnenproject een belangrijke plaats en zijn een factor om terdege rekening mee te houden. Een kind dat gemotiveerd en enthousiast is, kan een waardevolle bijdrage leveren aan het project. Dat geldt tijdens de voorbereiding, maar zeker ook in de uitvoering en het samen napraten over het vrijwilligersproject in het gezin. Het zoeken van een geschikt project voor een gezin met kinderen is maatwerk. Niet alleen omdat een Presentcoördinator aan alle wensen van de gezinsleden wil voldoen, maar ook omdat een project geschikt moet zijn voor het ontvangen van een gezin.

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten gepresenteerd van de vragenlijsten die door kinderen zijn ingevuld. In de eerste twee rondes hebben zij een voor- en nameting ingevuld, maar omdat de respons laag was, is in de laatste ronde alleen een nameting afgenomen. In het onderzoek hebben in totaal 169 kinderen meegedaan in de leeftijd van 0 tot en met 31 jaar. In de tweede en derde ronde werd niet altijd aangegeven welk geslacht het kind had, vandaar dat niet exact te vermelden is om hoeveel jongens en meisjes het gaat. Op basis van de verhalen van de Presentcoördinatoren en de foto's die van de projecten zijn gemaakt, is het aannemelijk dat er ongeveer evenveel jongens als meisjes hebben meegedaan.

1e ronde: 22 kinderen van 0 tot en met 18 jaar (11 jongens en 11 meisjes, waarvan 1 baby)
2e ronde: 76 kinderen van 0 tot en met 28 jaar
3e ronde: 71 kinderen van 0 tot en met 31 jaar

Tabel 12

Aantallen kinderen (N = 169)

	N	*%*
1e ronde	22	13
2e ronde	76	45
3e ronde	71	42

Van de 169 kinderen die in totaal deelnamen in alle projecten, hebben 63 kinderen tussen 4 en 21 jaar de vragenlijsten ook daadwerkelijk ingevuld. Dat betekent dat 37%van alle kinderen die meededen een vragenlijst heeft ingevuld. De resultaten die hieronder worden weergegeven zijn de gegevens van de kinderen die de vragenlijsten hebben ingevuld.

Tabel 13

Kenmerken respondenten vragenlijsten voor kinderen (N = 63)

	n	*%*
Geslacht		
jongen	29	46
meisje	28	44
niet ingevuld	6	10
Leeftijd		
3	1	2
4	5	8
5	6	10
6	3	5
7	4	6
8	6	10
9	5	8
10	5	8
11	6	10
12	5	8
13	2	3
14	1	2
15	3	5
16	3	5
17	1	2
18	1	2
21	1	2
Leeftijd niet ingevuld	5	8

In tabel 14 is weergegeven op welke manier de kinderen vooraf aan de vrijwilligersklus informatie over het project kregen. Hierbij gaat het alleen om kinderen uit de tweede en derde ronde. Hier is zichtbaar dat 64%van de kinderen een presentatie heeft gekregen van een Presentcoördinator. Bij deze vraag konden kinderen meerdere antwoordcategorieën aangeven. Van 14 kinderen die aangaven *geen* presentatie te hebben gehad, hebben er 13 wel informatie via de ouders ontvangen. Eén meisje van 9 jaar heeft aangegeven dat ze geen presentatie heeft gehad en ook geen informatie van haar familie omdat zij bij haar nicht logeerde en daarom meeging met het project. Zij hoorde via haar nichtje waar het project voor was

Tabel 14

*Op welke manier hebben kinderen informatie over project gekregen (N = 39) **

	n	*%*
via presentatie	25	64
via ouders	32	82
via gesprek met present medewerker	5	13
anders, nl. “Door mijn nicht waar ik vaak logeer”	1	3

** Kinderen uit de eerste ronde hebben deze vraag niet gehad*

Kinderen zijn meestal vooraf door een Presentcoördinator geïnformeerd over wat hen te wachten stond. Ook ouders namen vaak het initiatief om kinderen vooraf in te lichten en voor te bereiden op het gezinsproject. Heeft al deze informatie er ook toe geleidt dat de verwachtingen die kinderen hadden ook zijn uitgekomen? Komt het beeld dat Presentcoördinator en ouders hebben geschetst ook overeen met het beeld dat kinderen van de vrijwilligers-klus hadden gemaakt? In tabel 15 staat in hoeverre het project wel of niet overeenkwam met de verwachting van de kinderen.

Tabel 15

Antwoorden van kinderen op de vraag: "was het project zoals je had verwacht?" (N = 40)

	n	*%*
nee	10	25
ja	30	75

‘When families come together in service, they build a stronger family and a stronger community.’ (United Way of Metropolitan, Atlanta, 1996)

Aan de kinderen is gevraagd hoe ze het vonden om als gezin bezig te zijn. Alle kinderen die de vraag hebben beantwoord geven aan dat best wel leuk of heel leuk te vinden.

Tabel 16

Antwoord op de vraag: hoe vond je het om als gezin bezig te zijn (N = 58)

	n	*%*
heel leuk	35	60
best wel leuk	23	40
niet zo leuk	0	0
vervelend	0	0

Op de vraag 'vond je dat het vrijwilligerswerk van Present bij jou paste?' antwoordden, op vier kinderen na, alle kinderen 'Ja, helemaal' of 'ja, voor een deel' (zie tabel 17). Twee kinderen die 'nee, niet echt…' hadden ingevuld gaven aan dat ze de ontvangende partij maar één keer hadden gezien en dat de uitspraak wat groot was. Een derde kind vond het werk te zwaar (zij zouden een moestuin aanleggen, maar omdat de tuin een grote bende was kwamen ze daar niet aan toe). Het kind dat het project helemaal niet vond passen, motiveerde dit met de opmerking dat de doelgroep helemaal niet aansloot. Van de twee kinderen die 'ja, voor een deel' hadden ingevuld gaf één kind aan dat er te weinig te doen was en het andere kind dat het werk te zwaar was, omdat het te klein was.

Tabel 17

Antwoord op de vraag: vond je dat het vrijwilligerswerk bij jou paste? (n = 56)

	n	*%*
NEE, helemaal niet	1	2
nee, niet echt	3	5
ja voor een deel	24	43
JA, helemaal	28	50

De kinderen gaven veel verschillende redenen aan waarom ze het project goed bij hen vonden passen, maar het meest werd aangegeven dat het gezellig en leuk was. Kinderen konden de dingen doen die ze leuk vonden; koekjes bakken, tuinieren, mensen ontmoeten, spelen, knutselen en in de natuur werken. Een selectie van de uitspraken wordt hieronder vermeld. Zie voor alle uitspraken de bijlage.

Waarom kinderen het Gezinsproject vinden passen (voormeting):

- Omdat ik het leuk vindt om ouwe gassies op een rolstoel te duwen
  - Omdat er een goede taakverdeling was, ik ging bijvoorbeeld alles klaarzetten voor de karaoke
  - (dus liedjes en de beamer etc.) Ik heb me dan ook geen moment verveeld
- Omdat ik dingen mocht doen die ik goed kon
- Omdat ik lekker bezig kon zijn en me niet hoefde te vervelen
- Omdat ik hard kon werken en het gezellig was
- Omdat ik gewoon lekker kon scheppen. Ik had m'n gele schep mee
- Omdat ik het gezellig vond en ik kon helpen
- Omdat het leuk is om oude opa's/oma's blij te maken
- Omdat ik het leuk vind om mensen te ontmoeten
- Omdat ik veel van het gezin hou, ik vind het leuk om te knutselen en te bouwen

Waarom kinderen het Gezinsproject vonden passen (nameting):

- Omdat ik het fijn vind op anderen te helpen en heb een leuke dag gehad

- Omdat koekjes bakken voor oudere mensen leuk is
- Ik vind het leuk om gezellige dingen te doen, zoals knutselen en naar de kinderboerderij
- Omdat hij van dezelfde leeftijd is
- Omdat het leuk was en ik heb ook een beetje leren tuinieren
- Het is leuk om in de tuin te werken en iemand te helpen
- Omdat die mensen heel lief waren en we lekker konden spelen
- Omdat het heel gezellig was en je had daardoor amper door dat je een hele dag bezig was
- Omdat ik veel van de natuur houd
- Omdat ik spelletjes doen leuk vind. Maar we hebben het alleen niet met zijn allen gedaan dat was jammer

De uitspraken van kinderen over hoe zij het gezinsproject hebben ervaren waren heel verschillend. Eén kind vond het zielig voor de meneer omdat zijn vrouw dood was en een ander kind had liever willen bowlen. Een selectie van de uitspraken wordt hieronder vermeld, zie voor alle uitspraken de bijlage.

- Ik vind het wel zielig voor de meneer dat de mevrouw dood is, omdat hij niet meer zoveel kan doen. Ik vind het spannend om naar hem toe te gaan.
- Het was veel leuker dan ik dacht. tijdens het wilgenknotten mocht ik mee helpen met een grote zaag en op een vrachtwagen dikke takken stapelen. Dat had ik niet verwacht. Ook waren er veel stoere mannen.
- Die mevrouw was erg aardig. Ze had heel veel koek en snoep en we mochten de hele dag alles pakken van de schalen. We moesten ook helpen met schrappen. Het was een lange dag. En die mevrouw van Present is ook erg lief.
- Ik vond het heel leuk en ik vond het lekker om pizza's te eten. Ik ga zeker vaker meedoen!
- Ik vind het wel jammer dat we niet met zijn allen gaan bowlen of zo. Maar dat is te druk voor die mevrouw.
- We hebben heel veel gelachen, het was wel heel vermoeiend om het plafond af te schrappen. ik had de volgende dag spierpijn.

Niet altijd namen alle kinderen uit een gezin deel aan een project (zie tabel 18).

Tabel 18

Doen alle kinderen uit een gezin mee? Voormeting (N = 48)

	aantal	*%*
alle kinderen doen mee	30	63
1 of meer kinderen doet niet mee	18	37

Als redenen waarom kinderen niet meededen werden genoemd:

Kind heeft geen tijd door andere bezigheden, bijvoorbeeld schoolwerk, sport of werk (13 x)
Kind is nog te jong (4 x)
Kind heeft geen interesse of vind het saai (4 x)
Kind studeert elders (2 x)
'Geen bijzondere reden' (2 x)
'Misschien gaat ze mee als ze niks te doen heeft' (1x)

3.6 Hoe waarderen de betrokken hulpverleners de hulp van het gezin?

De gezinnen gaan aan de slag in een project waar altijd mensen worden geholpen. Dat kunnen ouderen zijn in een verzorgingshuis, een ander gezin met kinderen of een alleenstaande man die eenzaam is nu zijn vrouw is overleden. Present maakt hierbij altijd gebruik van hulpverleners die deze mensen begeleiden en weten welke (hulp)vragen

er spelen. Als deze (hulp)vraag aansluit bij de wens van een gezin is er een match en wordt een gezin ingezet voor een project.

In het onderzoek hebben 32 hulpverleners een vragenlijst ingevuld over hun ervaring bij het inzetten van gezinnen bij een vrijwilligersklus voor hun cliënt. Op de vraag welke meerwaarde gezinnen kunnen hebben boven individuele aandacht, geeft 78% aan dat het zorgt voor meer gezelligheid. Volgens de hulpverleners is het een laagdrempelige manier van helpen (53%), is het een goede manier om ervaringen uit te wisselen (28%) en contacten tussen kinderen te leggen (31%). Ook denkt een deel van de hulpverleners dat een gezin als voorbeeldfunctie kan fungeren (19%) (zie tabel 19).

De hulpverleners hadden bij deze vraag ook de ruimte om te beschrijven (anders, nl.) wat volgens hen de meerwaarde is van de inzet van gezinnen boven individuele hulp. Meerdere hulpverleners gaven aan dat het leggen van sociale contacten en het opbouwen/vergroten van iemands netwerk met behulp van gezinnen een meerwaarde heeft. Ook de kleinschaligheid van een gezin en de spontaniteit van kinderen werden in vergelijking met een groep als positief punt weergegeven. Een hulpverlener beschreef dat het belangrijk is dat kinderen leren anderen te helpen maar ook dat cliënten de ervaring opdoen dat er mensen zijn die willen helpen. Dementerende ouderen reageren meestal positief op kinderen, omdat zij een gezin als een herkenbare groep zien. Door de openheid van een kind voelde een cliënt zich sneller op zijn gemak. Ook vulden hulpverleners in dat het goed is voor het opbouwen van een sociaal netwerk voor de hulpontvangende partij. Verder hebben ze gemerkt dat kinderen een ontwapenend effect hebben op ouderen (hulpontvangers), zodat het contact als vanzelf goed loopt.

Tabel 19

Meerwaarde inzet gezinnen boven individuen volgens hulpverlener (N = 32)

	n	*%*
meer gezelligheid	25	78
laagdrempelige manier van helpen	17	53
contact tussen kinderen onderling (als de ontvangede partij kinderen heeft)	10	31
ervaringen uitwisselen/delen	9	28
voorbeeldfunctie gezin	6	19
anders, nl.	11	34

Aan de hulpverleners is gevraagd om welke reden zij de cliënten hebben aangemeld voor het ‘gezinnenproject’ (tabel 20). Zij gaven aan dat hun cliënt hulp kon gebruiken omdat hij of zij financiële problemen had (41%), een sociale beperking (38%), psychische problemen (34%) en/of lichamelijke beperkingen (31%). De categorieën ‘één-oudergezin’, ‘ziekte’ en ‘verstandelijke beperking’ scoren boven de 20%. Bij de categorieën ‘anders, nl.’ schreven de hulpverleners dat zij cliënten hadden aangemeld voor het vergroten van sociale contacten en opbouwen van een sociaal netwerk. Ook werden zorgmijders in een sociaal isolement met meerdere problemen geholpen en een cliënt die heftige life-events had meegemaakt, daklozen en mensen die op een verblijfsvergunning wachtten. Eén hulpverlener gaf aan een gezin aangemeld te hebben omdat er jonge mantelzorgers in het gezin waren.

Tabel 20

Kenmerken van de personen die door de beroepskracht zijn aangemeld als hulpontvanger (N = 32)

	n	*%*
Financiële problemen	13	41
Sociale beperking	12	38
Psychische problemen	11	34
Lichamelijke beperking	10	31
Eenoudergezin	9	28
Verstandelijke beperking	9	28
Ziekte	9	28
Laag huishoudensinkomen	7	22
Werkloosheid	5	16
Laag opleidingsniveau	4	13
Allochtone afkomst	3	9
Anders, nl.	6	19

Voor veel hulpverleners was het nieuw om gezinnen in te zetten voor een (hulp)vraag van een cliënt. Ze vonden het soms spannend hoe het contact zou verlopen en of de klus zou worden geklaard. Maar bij alle hulpverleners zijn de verwachtingen positief uitgevallen en scoorde 91%een 8 of hoger (tabel 21). Ook waren de hulpverleners meer dan tevreden over de samenwerking tussen Present, het gevende gezin, de ontvangende partij en de hulpverlener. In totaal gaf 97% (30 van de 31 hulpverleners) een 8 of hoger op de samenwerking tussen de verschillende partijen (tabel 22). Dit geeft aan dat er door de Presentmedewerkers met veel zorg is omgegaan met de gezinnen die meededen, maar ook met de ontvangers en betrokken hulpverleners.

Nagegaan is of de hoogte van de rapportcijfers hierboven samenhangt met het soort problematiek van de 'ontvanger'. Er is slechts voor één soort problematiek een verschil gevonden: beroepskrachten die een cliënt hadden aangemeld met als reden diens psychische problematiek, geven voor de onderlinge samenwerking iets minder hoge cijfers (gemiddeld een 8,3) dan beroepskrachten die die reden niet hebben (gemiddeld een 9,1)[2]. Dit is een aanwijzing dat de samenwerking rond deze doelgroep moeilijker is. Maar ook voor de samenwerking ten behoeve van deze doelgroep wordt een 8,3 gegeven, dus nog altijd zeer hoog.

[2] De kans dat dit verschil op toeval berust is kleiner dan 5% (Mann-Whitney-toets).

Tabel 21

In hoeverre zijn de verwachtingen van de hulpverlener t.a.v. de geboden hulpvraag uitgekomen (1 = niet uitgekomen, 10 = helemaal uitgekomen) (N = 32)

	n	*%*
	3	9
8	14	44
9	6	19
10	9	28

Tabel 22

Mening hulpverlener over samenwerking tussen Present medewerker, gevende gezin, ontvangende partij en hulpverlener (1 = heel slecht, 10 = heel goed) (N = 31)

	n	*%*
7	1	3
8	12	39
9	11	35
10	7	23

Present heeft als missie dat het vanzelfsprekend wordt dat mensen naar elkaar omzien. Alleen op dan komt er in de samenleving een verandering tot stand waar iedereen belangrijk is en niemand wordt buitengesloten. Eén hulpverlener gaf aan dat ze het project niet goed kende en daarom geen cijfer kon geven. Maar zij vond de samenwerking met Present en het gezin zelf heel soepel lopen en vond het erg leuk en bijzonder dat de inzet met het hele gezin werd gedaan (tabel 23).

Tabel 23

Tevredenheid beroepskracht over gezinsproject (1 = niet tevreden, 10 = heel tevreden) (N = 29)

	n	*%*
6	1	4
7	2	7
8	15	52
9	3	31
10	8	28

Op de vraag of de hulpverleners een positieve uitwerking zien op de samenleving met betrekking tot het gezinnenproject geeft 78%aan dat door dit project het zichtbaar wordt dat men bereid is elkaar te helpen (tabel 24). Ook geeft 66%van de hulpverleners aan dat het belangrijk is dat juist kinderen leren naar elkaar om te zien want ‘jong

geleerd is oud gedaan'. De uitkomsten in de tabel laten ook zien dat hulpverleners het belangrijk vinden dat gezinnen met andere culturen in aanraking komen zodat er meer 'begrip' voor elkaar ontstaat (44%). Uit de reacties die hulpverleners op de 'anders, nl.' vraag hebben ingevuld komt naar voren dat er - mede door de inzet van gezinnen - maatschappelijke participatie en cohesie in wijken en gemeenten wordt gerealiseerd en dat dit uiteindelijk de opzet is van 'Welzijn nieuwe stijl '. Ook gaven hulpverleners terug dat cliënten van een ander leren hoe ze met hun kind(eren) kunnen omgaan. De gezinnen hebben een voorbeeldfunctie en dat kan ervoor zorgen dat de cliënten de opvoeding beter aankunnen en problemen voorkomen kunnen worden. Meerdere hulpverleners gaven aan dat dit ten goede komt aan de stabiliteit van de samenleving en dat de inzet van gezinnen taken van een 'terugtrekkende overheid' (22%) kan overnemen.

Tabel 24

Positieve uitwerking van 'Gezinnen: Present!' op de samenleving volgens hulpverleners (N = 32)

	n	*%*
kinderen leren naar elkaar omzien. "jong geleerd is oud gedaan"	21	66
dit project neemt taken over van de 'terugtrekkende' overheid	7	22
zichtbaar maken dat men bereid is elkaar in samenleving te helpen	25	78
het gevende gezin komt met andere culturen in aanraking wat ervoor kan zorgen dat er meer 'begrip' voor elkaar ontstaat	14	44
Anders, nl. …	6	19

90%van de beroepskrachten geeft aan een reactie gekregen te hebben van hun cliënt hoe zij de hulp van het gezin hadden ervaren. Hieronder volgt een selectie (alle reacties zijn te vinden in de bijlage):

> *"Erg enthousiast over het contact en er volgde zelfs een vervolgafspraak, gemaakt tussen gezin en ontvanger zelf. Het was stimulerend, motiverend, dat de ontvangster en haar zoon zo 'gezien' werden. Warme persoonlijke aandacht!"*

> *"Zij waren verrast dat goedopgeleide mensen zo gelijkwaardig met hen omgingen. Aanvankelijk was er argwaan: 'ze moeten wat van mij'."*

> *"Was zeer de moeite waard. Het contact was prettig en leuk en er zijn ook nog klussen verricht. Dankbaarheid!"*

> *"Moeder was erg blij met het gedane werk. Ze vond het ook leuk om iets terug te kunnen doen, in de vorm van een taartje bij de koffie, kaartje en klein cadeautje na afloop".*

Er waren twee reacties die niet onverdeeld positief waren, en als aandachtspunt worden meegenomen in de ontwikkeling van de methodiek:

> *"Mevrouw heeft het erg fijn gevonden, maar vond het lastig dat er alleen mannen waren, gelukkig kwam Anita [Presentcoördinator] een paar keer langs".*

"Over het algemeen hebben de bewoners genoten. De activiteit, koekjes bakken, duurde wel te lang zowel voor bewoners als voor de kinderen. De kinderen werden wat onrustig, klommen op stoel en bank e.d. Ouders traden dan niet op. Dit tot ergernis van verzorgenden."

Aan het einde van de vragenlijst was er ruimte voor tips en opmerkingen waar diverse hulpverleners gebruik van hebben gemaakt;

"Ga zo door Present. Jullie zijn een fantastische organisatie. Wat fijn dat geloof handen en voeten krijgt in deze vorm. Dit is veel meer dan prediking van het Woord. Het is uitvoeren van het Woord."

"Een compliment, ze doen goed werk, waar wij als hulpverlener en ook de cliënt erg blij mee zijn. Zij kunnen geven wat wij niet kunnen, waar wij aan handen gebonden zijn."

De volgende opmerkingen worden als aandachtspunt meegenomen;

"Je moet soms lang wachten, maar het komt goed.
Heel goed werkende vrijwilligers die ook nog iets extra's doen!

"Voorinformatie aan volwassen gezinsleden over doelgroep".

"Wij zijn erg blij met de formule van Present. Lastig is soms wel de wachttijd, maar voor deze verhuizing heeft de coördinator haar uiterste best gedaan om binnen 2 weken hulp te regelen".

"Er zitten voor onze doelgroep wat nadelen aan de benadering van Present. Dat de projecten eenmalig zijn (bewoners met autisme hebben tijd nodig om aan mensen te wennen) en de mensen die zich aanbieden zijn soms teveel in aantal.

"Door deze zorg krijgen de cliënten binnen het ontvangende gezin meer lucht, kunnen even op adem komen in hun problematiek en staan ze positiever in hun kijk op de toekomst" (hulpverlener Dordrecht)

3.7 Hoe waarderen de betrokken Present-coördinatoren het werken met het gezin?

Tijdens de startbijeenkomst op 12 januari 2011 in Zwolle kwamen voor het eerst alle 8 Presentcoördinatoren die deelnamen aan het onderzoeks - en ontwikkel traject 'Gezinnen: Present!' bij elkaar. In deze bijeenkomst werden de Presentcoördinatoren geïnformeerd over de drie onderzoeksrondes, de wijze waarop de vragenlijsten werden afgenomen bij diverse groepen (gevende gezin, kinderen, ontvangende partij en betrokken hulpverleners) en de wijze waarop een actieve bijdrage van hen werd verwacht in de drie ontwikkelbijeenkomsten die plaatsvonden na elke onderzoekronde. De uitkomsten van de ontwikkelbijeenkomsten werden weer gebruikt in de volgende onderzoekronde waardoor de methodiek in de loop van het onderzoek kon worden aangescherpt.

De ervaringen uit de ontwikkelbijeenkomsten en de (telefonische) vraaggesprekken met Presentcoördinatoren die plaatsvonden na elke onderzoeksronde zijn gebruikt om een antwoord te kunnen geven op de deelvraag '*Hoe waarderen de betrokken Presentcoördinatoren het werken met het gezin'*. In de tweede en derde onderzoeksronde hebben twee studenten van de Christelijke Hogeschool Ede, Foka Bosma en Arie van Diggele, onderzoek onder Presentcoördinatoren gedaan met als vraag hoe het eerste contact met gezinnen, die een gezinsproject willen gaan doen, het beste kan worden vormgegeven. De uitkomsten van hun interviews met 7 Presentcoördinatoren worden meegenomen in deze paragraaf.

De Presentmedewerkers die meededen in het onderzoek 'Gezinnen: Present!' zijn allemaal erg enthousiast over het onderzoeks- en ontwikkeltraject van 'Gezinnen: Present!'. Volgens **Ina van Zwol** (Amersfoort) is het gezinnenproject leuk en nieuw. Een gevend gezin kan hulp bieden om een ander meer kwaliteit van leven te geven. Gezinnen willen hier graag aan bijdragen omdat het betekenisvolle - iets voor een ander doen - voor hen belangrijk is.
Volgens **Anita Stigter** (Dordrecht) is het inzetten van gezinnen erg belangrijk omdat een gezin dichter bij de ontvangende partij staat dan een hulpverlener. Het is juist heel laagdrempelig en helpend voor kinderen om te ervaren hoe het bij een ander gezin eraan toe gaat. Zij vindt dat het voor gevende gezinnen leerzaam kan zijn om buiten hun eigen kaders/muren te kijken omdat vooroordelen worden weggeschoven. Anita zou graag zien dat gezinnen een langere periode gekoppeld blijven aan een gezin. **Carien Klein** (Almere) vond het bijzonder om te zien dat de interactie tussen de gezinnen en de ontvangende partij goed verliep. De hulpontvangers genoten van de aanwezigheid van de kinderen en het gezin had een heel gezellige dag met elkaar. Volgens **Tanja Hofsink** (Zwolle) waren de projecten met gezinnen geslaagd. Naast het inzetten van een gezin met een opa en oma in een bewonersgroep, verzorgde een Turkse moeder met haar kinderen een maaltijd voor een Surinaamse moeder en kinderen. Het samen klaarmaken van de maaltijd en het nuttigen ervan zorgde voor een (culturele) ontmoeting. Kinderen leren volgens Tanja op een vroege leeftijd dat vrijwilligerswerk 'normaal' is en ze leren omgaan met verschillende mensen. Uit ervaring geeft Tanja aan dat het zelfs de beroepskeuze kan beïnvloeden van een kind/jongere.
De gezinsprojecten in Houten zijn volgens **Loes van de Neut** goed verlopen. Met gezinnen stelt Loes haar doelen laag en zij zou eerder kiezen voor een sociaal project. Met een gezin hadden ze van te voren afgesproken dat zij een uur zouden blijven bij een bewonersgroep. Het werd uiteindelijk 2,5 uur omdat het zo gezellig was! De baby die toch mee was gegaan omdat de oppas ziek was, zorgde uiteindelijk voor veel gezelligheid en kreeg veel bekijks van de bewoners. De andere kinderen zorgden ook voor voldoende afleiding. Volgens **Rianne Aalbers** (Ede) waren de gezinsprojecten heel divers in de drie ontwikkelrondes. Koekjes bakken in een verzorgingstehuis, op stap met een oudere dame, tuin opruimen van een vrouw die niet mobiel was en assisteren bij een zorgboerderij is een kleine greep uit de projecten. Tijdens elk gezinsproject waren er weer voldoende leermomenten die werden meegenomen in de ontwikkelbijeenkomsten. Volgens Rianne is het belangrijk om één persoon uit het gezin (vader of moeder) verantwoordelijk te maken voor het welzijn van alle gezinsleden. Deze persoon kan dan actie ondernemen als iemand niet tot zijn/haar recht komt en is aanspreekpunt voor het project.
Volgens **Elja Dijkstra** (Utrecht) was het in elke onderzoeksronde een uitdaging om een passend project te vinden dat goed aansloot bij kinderen. Eenmaal gingen er kinderen met veel enthousiasme aan de slag in een tuin met heel veel achterstand. Na geruime tijd gingen de kinderen liever kleuren omdat zij zich verveelden in de tuin waar nog veel werk te doen was. Het kwam achteraf ook niet overeen met de verwachtingen die voorafgaand aan het project waren gewekt. Zij dachten namelijk dat zij een groentetuintje zouden aanleggen. De kinderen hebben dit ook aangegeven in de vragenlijsten. In de eerste onderzoekronde heeft Present Gouda niet mee kunnen doen door personele wisselingen binnen de stichting. De daaropvolgende twee rondes hebben zij dit ruimschoots goedgemaakt door het aanleveren van 9 gezinnen. Het aantal dat andere afdelingen in drie rondes moesten halen! **Annet Perdijk** was in de tweede onderzoekronde de nieuwe

medewerker binnen Present Gouda. Zij is vol enthousiasme aan de slag is gegaan met gezinnen. Voor haar was het vanzelfsprekend dat een gezinsproject altijd zorgt voor een positieve verandering binnen het gezin. In Zwolle zijn er voor het eerst gezinnen ingezet als gastheer/-vrouw bij het jaarlijkse Presentdiner. **Elsje Goudzwaard** (Present Zwolle) kijkt hier positief op terug en denkt erover om ze ook volgend jaar in te zetten omdat het een hele natuurlijke ontmoeting teweeg brengt.

Positie Present coördinatoren

Uit de gesprekken met de Presentcoördinatoren blijkt dat zij zich anders positioneren ten opzichte van een gezin dan een andere vrijwilligersgroep. Gezinnen die deelnemen aan een project doorlopen een proces, van aanmelding, kennismaken, nadenken over mogelijk aanbod, tot deelname en evaluatie van het gezinsproject. Tussendoor wordt er door het gezin over nagedacht en over gepraat. Hiermee onderscheiden gezinnen zich van andere groepen, waarbij deelname veel meer beperkt blijft tot de projectdag zelf.

De andere positionering van Presentcoördinatoren ten opzichte van gezinnen wordt grotendeels veroorzaakt door de aanwezigheid van kinderen. Verantwoordelijkheid is hierbij een belangrijke factor. Presentcoördinatoren ervaren de verantwoordelijkheid voor het voldoen aan ieders wensen, vanuit de eigen drive om zoveel mogelijk gezinsleden een goede ervaring te bezorgen. Daarnaast maakt de aanwezigheid van kinderen (die zelf slechts beperkt verantwoordelijk zijn) dat er extra verantwoordelijkheid bij de coördinatoren komt te liggen. Bij dat laatste is het de vraag of dat feitelijk zo is, of dat de verantwoordelijkheid bij de ouders ligt en de coördinatoren het slechts zo voelen.

Meer tijd voor inzet gezin

Na drie onderzoeksrondes zijn de Presentcoördinatoren het erover eens dat de inzet van gezinnen ‘meer tijd’ vergt en een ‘lange adem’ nodig heeft. Als coördinator ben je langer op zoek naar een geschikt project, een gezin moet vaker afstemmen met alle gezinsleden om een geschikte datum te plannen en aan een presentatie (eerste contact) met kinderen moet meer aandacht worden besteed. Uit het onderzoek van Bosma & Diggele (2012) blijkt dat bij de inzet van een gezin meer flexibiliteit van Presentcoördinatoren wordt verwacht. Zij moeten meer improviseren, zeker wanneer er jongere kinderen bij zijn. Met jonge kinderen weet je vooraf nooit of ze aandacht hebben voor het verhaal (presentatie) en hoe lang je ze kunt boeien (gezinsproject). Er moet rekening gehouden worden met hun korte spanningsboog, belevingswereld en kwetsbaarheid. In een gezin met oudere kinderen is het volgens Presentcoördinatoren moeilijker om tot een projectkeuze te komen. Hoe ouder de jongere hoe meer hij een eigen persoon is met een eigen identiteit. Een jongere heeft zijn eigen agenda en activiteiten en motivatie om mee te doen met het gezinnenproject. Het is van belang om ruimte te geven, aan te sluiten bij de belevingswereld en om te checken of ze samen met de rest van het gezin aangesproken kunnen worden of de jongere een aparte aanpak nodig heeft.

Proces of product

In de drie ontwikkelbijeenkomsten bespraken de Presentcoördinatoren de mogelijkheid om de gezinsprojecten een ‘proces’ of een ‘product’ te laten zijn. Willen de ouders bij hun kinderen een bewustwording op gang brengen over het helpen van anderen, of wil een gezin aan de slag met een praktische klus en verder niet veel aandacht besteden aan de betekenis voor de onderlinge betrokkenheid, waardering en samenwerking tussen gezinsleden? Over deze vraag werd heel verschillend gedacht. Menig coördinator gaf aan dat hij ‘geen tijd’ heeft om meer begeleiding te geven aan gezinnen terwijl Annet Perdijk (Present Gouda) juist heel stellig was in haar motivatie. Zij gaf aan dat zij het proces binnen een gezin juist het meest belangrijk vond. Zij stelde de vraag ‘waarom doe ik anders dit werk’? Uitkomst van de discussie was dat bewustwording wel degelijk het doel is van de methode. Ook omdat het direct aansluit bij de visie en missie van Present: ‘een beweging op gang brengen waarin het vanzelfsprekend is dat mensen naar elkaar omzien’. In de methodiekbeschrijving is dit doel ook expliciet opgenomen en het is de bedoeling dat de Presentcoördinatoren deze beschrijving volgen.

Emoties kinderen

De Presentcoördinatoren gaven aan dat verschillende betrokken hulpverleners positief reageerden op de inzet van gezinnen. Uit de antwoorden van de betrokken hulpverleners (zie paragraaf 3.6) blijkt dat zij een grote meerwaarde zien in het inzetten van gezinnen boven individuen of samengestelde groepen. Een gezin brengt meer gezelligheid en kinderen zorgen ervoor dat er gemakkelijk contact wordt gelegd. Dat het inzetten van een gezin ook 'kwetsbaar' kan zijn leerde een ervaring uit Dordrecht. In Dordrecht werd het gezin dat zou worden geholpen 'uit huis' gezet. Dit maakte veel emoties los bij de kinderen van het helpende gezin. Zij hadden elkaar al ontmoet en met elkaar kennis gemaakt. De kinderen waren erg verdrietig en konden zich niet voorstellen dat deze kinderen nu geen eigen huis meer hadden. Tijdens de ontwikkelbijeenkomsten is hier met alle Presentcoördinatoren over doorgesproken: "Wat doe je met emoties van kinderen als een project niet doorgaat maar er al wel is kennisgemaakt?"

De cliënten die door betrokken hulpverleners worden aangedragen behoren veelal bij een 'kwetsbare' groep. Daarbij kunnen situaties ontstaan waarbij het niet mogelijk is dat er een gezin kan worden ingezet Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij een psychisch ziektebeeld, uithuiszetting of verslavingsproblematiek. Ondanks de zorgvuldige inschatting van een betrokken hulpverlener en Presentcoördinator kunnen acute situaties ontstaan waar zij geen grip op hebben. Daarom moeten ouders bij het eerste contact (presentatie) worden voorgelicht dat er een mogelijkheid bestaat dat een gezinsproject (op het laatste moment) niet door kan gaan. Ook moet er moet aandacht zijn voor deze emoties van gezinsleden in bijvoorbeeld een evaluatie (nazorg) gesprek door de Present coördinator.

De inzet van gezinnen is volgens Presentcoördinatoren anders dan andere vrijwilligersgroepen:

- Aanwezigheid van kinderen
- Een gezin kleurt een buurt, wijk of straat
- Rekening houden met emoties van kinderen
- Gezinsproject zorgt voor een proces binnen het gezin
- Meer tijd nodig om agenda's van gezinsleden af te stemmen
- Er wordt meer flexibiliteit verwacht van de Presentcoördinator
- Een project moet aan alle wensen van een gezin tegemoet komen
- Gezinsleden kunnen elkaar enthousiasmeren en betrekken in het gezinsproject
- Een keuze maken voor een project is moeilijker met oudere kinderen in een gezin
- Ouders zien door het project een andere kant van hun kinderen en andersom evenzo
- Er is altijd sprake van een grote variatie in leeftijden, kwaliteiten, interesses en capaciteiten
- Ouders instrueren over begeleiding van gezinsleden (voor, tijdens en na het gezinsproject)
- De motieven om mee te doen aan een gezinsproject zijn anders dan van een individuele vrijwilliger

Bosma & Van Diggele (2012) beschrijven in onderstaande tabel wat eigen is aan het werken met gezinnen specifiek toegesneden op de eerste stap van de methode; de presentatie. Hierin is zichtbaar dat het bij een gezinnenproject draait om kinderen en dat elk gezin uniek is en de variaties eindeloos. Zij hebben als geheel een unieke kracht en het is de plek waar een stuk bewustwording bij kinderen kan plaatsvinden. Ook schrijven zij dat gezinsleden onvoorwaardelijk met elkaar verbonden zijn. Het kan een plek zijn waar emoties/ideeën/ervaringen intenser worden beleefd en geuit. Gezinnen kunnen ruimte nemen om met elkaar stil te staan bij de motivatie waarom zij deelnemen aan een gezinnenproject. Op deze wijze komen onderliggende waarden ter sprake en kan de Presentcoördinator na het gezinnenproject bespreken wat het voor het gezin heeft opgeleverd. Presentcoördinatoren hebben een belangrijke rol: om (groot)ouders en kinderen te motiveren en te enthousiasmeren, ruimte te geven voor ontmoeting en in het begin vooral te informeren. Op deze wijze zorgt de Presentcoördinator voor een 'succeservaring'. En dat is volgens Anita Stigter (Present Dordrecht) in grote mate bepalend is voor de 'kans op herhaling'.

Tabel 25

Specifieke kenmerken van het werken met gezinnen (Bosma & Van Diggele, 2012)

Eigen aan werken met gezinnen:	Mogelijke implicaties hiervan voor stap 1 van de methode *'Gezinnen: Present!'*
Kinderen	Het draait om de kinderen! Leer ze kennen, ontdek wat ze interesseert, betrek ze zoveel mogelijk en wees open over mogelijkheden en beperkingen.
Unieke kracht	Wanneer bewustwording een plek heeft in het gesprek kan de coördinator ouders wijzen en bevragen op de unieke kracht van hun gezin.
Waarden	Wanneer bewustwording een plek heeft in het gesprek kunnen de onderliggende waarden ook ter sprake worden gebracht
Variaties en Gezinsklimaat	Elk gezin is uniek, de variaties eindeloos! Stap 1 moet daarom maatwerk zijn. Om als coördinator begrip op te brengen voor gezinnen waarin het er anders aan toegaat dan zij gewend is, kan het goed zijn om kennis te hebben van verschillende gezinsklimaten.
Onvoorwaardelijkheid	Weet dat gezinsleden onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Gevoelens en emoties worden daardoor soms intenser geuit dan in andere groepen. Begrijp jongeren in de puberfase. Ze zetten zich af tegen de onvoorwaardelijkheid maar weet dat ze er uiteindelijk toch bijhoren.
Opbrengst	Wanneer bewustwording een plek heeft in het gesprek of als ouders nog zoeken naar motivatie kan onder de aandacht worden gebracht wat deelname aan een project het gezin brengt.

Uit interviews met Presentcoördinatoren (Bosma & Van Diggele) blijkt dat met het werken met gezinnen ook de socialisatie en het referentiekader van de Presentcoördinator een rol speelt. Eigen ervaringen en overtuigingen op het gebied van gezinsleven en opvoeden kunnen de houding, denken en functioneren van een coördinator beïnvloeden.

Uitspraken van Presentcoördinatoren over het gezinsproject:

- Is nieuw en leuk!
- Inzet van gezinnen is laagdrempelig
- Doelen laag stellen met de inzet van gezinnen
- Kinderen leren dat vrijwilligerswerk heel normaal is
- Goede interactie tussen gezin en ontvangende partij
- Kinderen leren met verschillende mensen om te gaan
- Een baby kreeg veel aandacht van dementerende ouderen
- Gezinsproject kan beroepskeuze van kinderen beïnvloeden
- Hulpontvangers genieten van de aanwezigheid van kinderen
- Gezin staat dichter bij een hulpontvanger dan een hulpverlener
- Een gezin buiten eigen kaders/muren laten kijken om vooroordelen weg te nemen

- Een gevend gezin kan hulp bieden om een ander meer kwaliteit van leven te bieden
- Maak één ouder verantwoordelijk voor het welzijn van alle gezinsleden, hij kan in actie komen als iemand niet tot zijn/haar recht komt en is aanspreekpunt voor project.
- Zorg dat kinderen goed geïnformeerd worden over het gezinsproject om verwachtingen uit te laten komen en teleurstellingen te voorkomen.

Ja, het is mooi werk! Het is gewoon heel mooi om te merken dat er heel veel bereidheid is. Dat de gezinnen dit echt heel graag willen. Het is weer eens wat nieuws (Present Amersfoort)

3.8 Hoe hebben de ontvangende partij de hulp van de gezinnen ervaren?

In paragraaf 3.6 is al één en ander weergegeven van de reacties van de 'ontvangers' zoals die door hun hulpverlener of begeleider is verwoord. Een aantal 'ontvangers' heeft ook zelf een vragenlijst ingevuld. Bij verschillende projecten konden geen vragenlijsten worden ingevuld omdat bijvoorbeeld bewoners dementerend waren of psychische problematiek hadden. In de tweede onderzoeksronde hebben 7 mensen een vragenlijst ingevuld over hoe zij het hebben ervaren dat een gezin hen heeft geholpen, in de derde onderzoeksronde waren dat er 8.

Tabel 26

Woonplaats ontvangende partij (N = 15)

	aantal	*percentage*
Gouda	2	13
Amersfoort	2	13
Almere	2	13
Papendrecht	5	33
Utrecht	1	7
Sliedrecht	1	7
Ede	1	7
Zwolle	1	7

In tabel 27 staan enkele achtergrondkenmerken van de respondenten weergegeven.

Tabel 27

Achtergrondkenmerken ontvangende partij (N = 15)

	gemiddelde	*SD*
Leeftijd	47	9,2
Opleidingsniveau	*aantal*	*percentage*
Geen	1	7
Lagere school/basisschool	3	20
LBO (LTS, LEAO, LHNO, etc….)	4	27
MAVO, MULO	2	13
HAVO	2	13
MBO	2	13
HBO	1	7
Levensbeschouwing	*aantal*	*percentage*
Geen	8	53
Protestantse Kerk in Nederland	2	13
Rooms katholieke kerk	1	7
Islam	1	7
Gereformeerde Kerk vrijgemaakt	1	7
Christelijke Gereformeerde Kerk	1	7
Afrikaans protestants	1	7
Situatie van toepassing op respondent (meerdere antwoorden mogelijk)		
Doet huishouden	7	47
Doet vrijwilligerswerk	3	20
Is werkloos	3	20
heeft betaalde baan	2	13
Vervult zorgtaken	2	13
Is met pensioen	2	13
Is arbeidsongeschikt (WAO, afgekeurd)	2	13
Is in opleiding	1	7
Verblijft in opvang	1	*7*

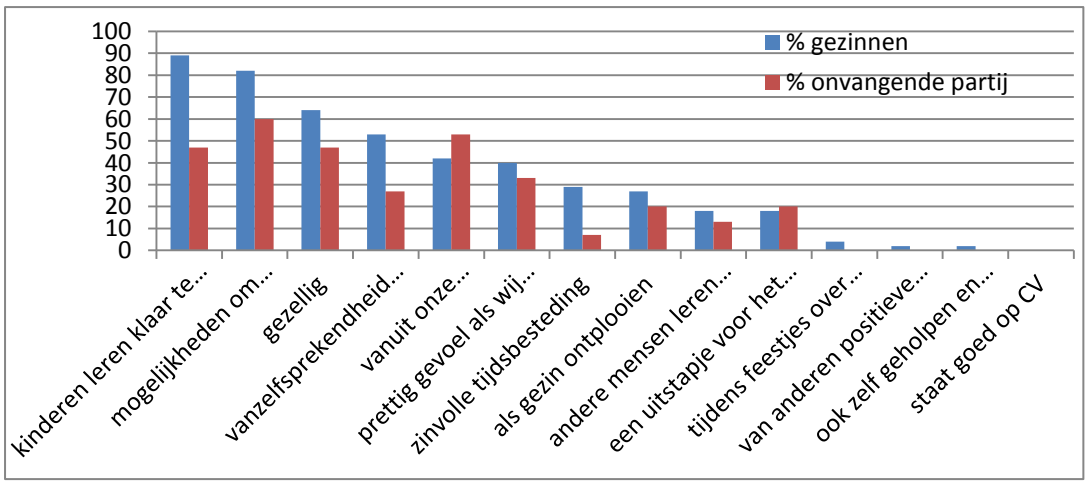
Aan de ontvangende partij is gevraagd wat hij of zij als reden ziet dat een gezin zich heeft ingezet voor een project. De antwoorden staan samengevat in tabel 28.

Tabel 28

Redenen die ontvangende partij aangaven voor gezinnen om mee te doen met project (N = 15)

	n	*%*
Zij hadden de mogelijkheden om een ander te helpen	9	60
Zij deden dit vanuit hun geloofsovertuiging	8	53
Zij vonden het gezellig	7	47
Zij willen hun kinderen meegeven dat het goed isom klaar te staan voor anderen	7	47
Het gaf hun een prettig gevoel om te helpen	5	33
Zij wilden zich als gezin ontplooien	3	20
Zij zagen het als een uitstapje voor het gezin	3	20
Zij willen dat het vanzelfsprekend wordt dat mensen naar elkaar omzien in de samenleving	4	27
Zij wilden andere mensen leren kennen	2	13
Zij wilden hun vrije tijd als gezin zinvol besteden	1	7
Zij hadden van anderen positieve ervaringen gehoord	0	0
Zij zijn ook geholpen en hebben hier positieve ervaringen mee	0	0

In figuur 4 worden de redenen die gezinnen achteraf noemden en redenen die hulpontvangers noemden vergeleken. Opvallend is dat de zes meest genoemde redenen voor gezinnen, ook door de hulpontvangers is genoemd. Kanttekening hierbij is dat het aantal hulpontvangers klein is (15).

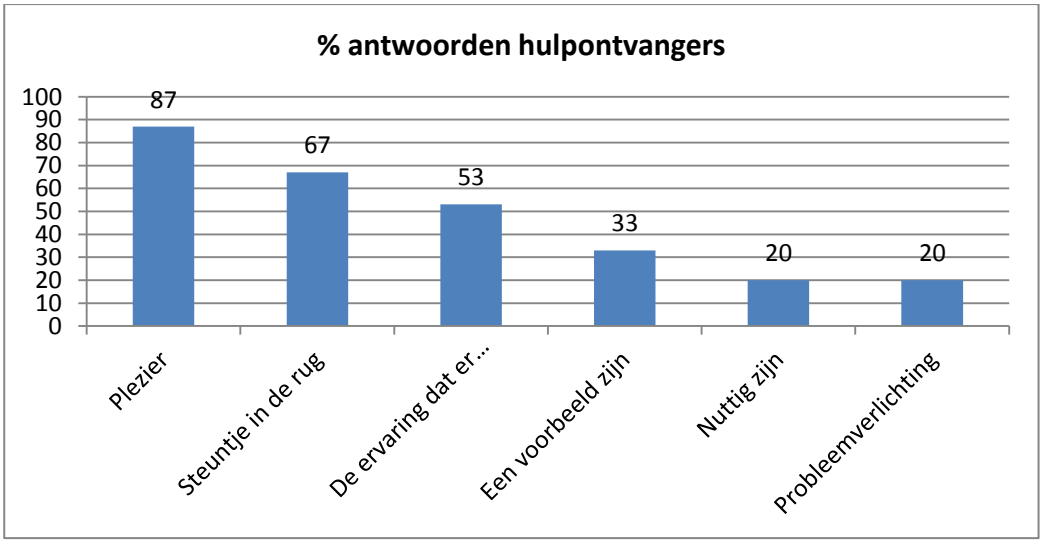
Figuur 4. Vergelijking antwoorden gezinnen (N = 45) en hulpontvangers (N = 15) betreffende redenen om mee te doen.

Aan de hulpontvangende partij is gevraagd wat het gezin voor hem/haar heeft betekend. Er konden meerdere antwoorden worden gegeven. De antwoorden staan samengevat in tabel 29 en worden gevisualiseerd in figuur 5.

Tabel 29

Wat het gevende gezin voor de ontvangende partij heeft betekend (N = 15)

	n	*%*
Plezier	13	87
Nuttig zijn	3	20
Steuntje in de rug	10	67
Een voorbeeld zijn	5	33
Probleemverlichting	3	20
De ervaring dat er naar elkaar omgekeken wordt	8	53
Anders, nl.		
Een positieve ervaring dat kinderen goed ingezet kunnen worden	1	7
Ontspannen dag, kunnen genieten van een onbezorgde dag	1	7
Ik vond de kinderen interessant	1	7
Op het moment dat je denkt 'ik sta er alleen voor' zijn er toch mensen die willen helpen	1	7
Mijn schutting is gemaakt	1	7

Figuur 5. overzicht van wat gezinnen volgens hulpontvangers hebben betekend (N = 15).

Aan de ontvangende partij is ook gevraagd wat hij of zij denkt te hebben betekend voor het gezin. De antwoorden staan samengevat in tabel 30.

Tabel 30

Antwoord op de vraag "wat heeft u kunnen bijdragen aan het gezin dat u geholpen heeft?" (N = 15)

	n	*%*
Ik heb het gezin een gezellige dag gegeven	6	40
Ik heb het gezin bekend gemaakt met een andere cultuur	4	27
Ik heb het gezin tips en adviezen gegeven	1	7
Ik ben een voorbeeld geweest voor het gezin	1	7
Ik heb het gezin de ogen geopend voor een andere levenswijze	1	7
Ik ben een ontspannen bemiddelaar geweest tussen de gezinsleden	0	0
Anders, namelijk:		
Ik trek me erg terug, dus heb niet veel contact met hen gehad	7	47
Ze hebben mìj geholpen	4	27
Ik heb ze een bedankje gegeven (traktatie, cadeautje)	2	13
Ik heb vooral contact gehad met de zoon, hem betrokken bij het werk	1	7

Aan de ontvangende partij is ook gevraagd welke moeiten hij heeft ervaren bij het ontvangen van hulp. De antwoorden zijn samengevat in tabel 31.

Tabel 31

Moeiten die ontvangende partij ervaart bij het vragen en ontvangen van hulp (N = 15)

	n	*%*
Nee	11	73
ja, ik vond het confronterend met mijn eigen situatie	2	13
ja, ik vond het een inbreuk op mijn privacy	0	0
ja, want het klikte niet zo goed met het gezin	0	0
Anders, nl.		
ik heb heel lang hulp geweigerd	3	20
ik begreep niet dat het hulp was	1	7
in het begin was het spannend	1	7

Aan de ontvangende partij is gevraagd een tevredenheids-cijfers te geven over de ontvangen hulp. De antwoorden zijn samengevat in tabel 32. Vijf van de 10-en werden in de derde ronde gegeven.

Tabel 32

Tevredenheid over hulp door gevende gezin (N = 14)

	n	*%*
7	1	7
8	2	14
9	5	36
10	6	43

Vier van de respondenten hadden zelf kinderen die aanwezig waren toen het vrijwillige gezin hun project kwam uitvoeren. Deze respondenten waren tevreden over het onderlinge contact tussen de wederzijdse kinderen. De 9 en de 10 zijn gegeven in de derde ronde.

Tabel 33

Tevredenheid over **onderlinge contact tussen wederzijdse kinderen** *(N = 4)*

	n
7	1
8	1
9	1
10	1

Aan het eind van de enquête hebben hulpontvangers gebruik gemaakt van de mogelijkheid om opmerkingen te maken:

"Ik vond het samen met mijn kinderen een geweldige dag, toch wel spannend; je moet maar afwachten of het echt klikt en wij hadden ons geen betere dag kunnen wensen, wij hebben zoveel ontzettend plezier gehad en de kinderen hebben het er nu nog over ! Zeer positief"

"Toen ik het allemaal had begrepen, vond ik het een goed idee"

"Het was bijzonder om te ervaren dat zo'n jong meisje zo behulpzaam en beleefd is. Dat had ik niet verwacht."

"Het was goed zo" *"Goede instelling!"*

"Misschien is het ook een idee om alleenstaande ouders bij elkaar te brengen. Ook zou het leuk zijn om te kijken naar wat meer contact tussen gezinnen. Dus niet een eenmalige dagje uit maar gewoon gezellig een keer per maand of zo een keer bij elkaar op bezoek."

Hoofdstuk 4 Conclusies

4.1 Inleiding

In 8 Presentafdelingen in Nederland hebben in totaal 68 gezinnen een gezinsproject uitgevoerd van januari 2011 tot juni 2012. Deze gezinnen werden begeleid door een Presentcoördinator aan de hand van de methode die Stichting Present hanteert wanneer vrijwilligersgroepen een project uitvoeren. Deze methode is in dit onderzoeks- en ontwikkelproject in drie onderzoeksrondes verder ontwikkeld en aangepast aan het inzetten van gezinnen bij een gezinsproject. Tijdens de drie ontwikkelbijeenkomsten, die steeds plaatsvonden na een onderzoeksronde, werden de ervaringen van de Presentcoördinatoren meegenomen in het aanscherpen van de methode. Op deze wijze konden in elke onderzoeksronde de nieuwe aanpassingen aan de methode worden aangescherpt en uitgeprobeerd.

Anderhalf jaar zijn 8 Presentcoördinatoren intensief bezig geweest om de methode die Stichting Present gebruikt, verder uit te bouwen en aan te laten sluiten bij de inzet van gezinnen. De ervaringen van 68 gezinnen met in totaal 169 kinderen zijn hierin meegenomen. Ook hebben de uitkomsten van de enquêtes - gehouden met betrokken hulpverleners en ontvangende partijen - geholpen om de methode nog meer aan te laten sluiten bij de cliënten waar de gezinnen zich voor willen inzetten. Stichting Present wil met dit onderzoek meer 'sociaal kapitaal' mobiliseren en inzetten op de unieke kracht van gezinnen.

De onderzoeksvraag die in het onderzoek centraal stond:

Wat is het effect van de vrijwillige inzet van gezinnen in hulpprojecten, zowel bij het helpende gezin als bij degenen die ze helpen? Wat zijn hierin de ervaringen van betrokken hulpverleners en Presentmedewerkers?

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn er zes deelvragen opgesteld. De resultaten die zijn verkregen voor deze deelvragen staan vermeld in hoofdstuk 3. In dit hoofdstuk zullen per deelvraag de conclusies worden weergegeven in paragraaf 4.2. In paragraaf 4.3 wordt de eindconclusie beschreven.

4.2 Conclusies per deelvraag

Waarom neemt het 'gevende 'gezin deel aan het project?

In de enquête zijn de gezinnen bevraagd naar de redenen om mee te doen met het gezinsproject. Als belangrijkste reden om mee te doen aan 'Gezinnen: Present!' kwam naar voren dat ouders hun kinderen willen leren om klaar te staan voor anderen en dat de ouders de mogelijkheden hadden om een ander te helpen. Ook vonden ouders het gezellig om mee te doen en zien zij het als een vanzelfsprekendheid om naar elkaar om te zien in de samenleving. In het onderzoek van Bosma & Van Diggele (2012) komen soortgelijke motivaties terug, maar werd ook aangegeven dat ouders de hulpontvanger graag iets willen geven dat hij zelf niet heeft of kan realiseren en dat er een wisselwerking tussen gever en ontvanger plaatsvindt. De gever krijgt ook iets terug.

Ouders geven aan dat gezinsleden elkaar meer waarderen na het doen van een gezinsproject en beter samenwerken en dat de betrokkenheid op elkaar is verhoogd. De uitkomsten van een onderzoek naar 'family volunteering' (FV) in Amerika, Australië en Canada laten een zelfde beeld zien. In dit onderzoek valt op dat kinderen hun ouders meer waarderen en respecteren en zien wat ze doen voor de gemeenschap. Ouders merken op dat FV banden hechter maakt en dat het gezin meer een team wordt. Kinderen kunnen beter met elkaar omgaan en zien dat ze elkaar nodig hebben (Gill, 2006). Kinderen vormen een bindende factor, niet alleen in het gezin, maar bijvoorbeeld ook in de bredere familie en in straten en buurten.

De methodiek 'Gezinnen: Present!' gaat ervan uit dat juist gezinnen de plek vormen waarin kinderen daadwerkelijk leren om het vanzelfsprekend te vinden naar elkaar om te zien. Deze aanname wordt onderbouwd door ander onderzoek: kinderen leren niet alleen van hun ouders, maar ouders ook van hun kinderen (Hart, 1992). Een samenleving kan onmogelijk stabiel blijven functioneren zonder een aantal waarden als solidariteit en verantwoordelijkheidsbesef, gemeenschapszin en belangeloze inzet. Dat zijn volgens Pauly waarden die in het gezin worden ontwikkeld, beleefd en doorgegeven (Pauly, 2011). Ook in dit onderzoek naar 'Gezinnen: Present!' blijkt dat voor ouders een belangrijke motivatie is dat ze in het gezin waarden overdragen aan hun kinderen.

Hoe denkt het 'gevende ' gezin voor en na het project over minder bedeelde mensen, en over hun eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden om zich in te zetten voor een ander?

De gezinnen die mee hebben gedaan aan een gezinsproject vinden het belangrijk dat hun kinderen een steentje leren bijdragen. Ook doet het gezinnen goed om aan dit project mee te doen en op deze manier anderen te helpen en iets voor een ander te kunnen betekenen. Op de vraag welke mogelijkheden 'gevende' gezinnen hebben, werd voornamelijk aangegeven dat gezinnen tijd hebben om mee te doen en voldoende inkomen hebben om met het gezin vrijwilligerswerk te doen. Onderzoek van Gill (2006) in de USA laat zien dat ouders kinderen willen leren dat geven goed is en dat je een verantwoordelijkheid hebt jegens anderen. Ook spelen godsdienstige redenen en de motivatie om iets terug te geven aan de gemeenschap een rol.

Vóór het gezinsproject dachten gezinnen plezier te kunnen beleven aan het gezinsproject en de ervaring aan de ontvanger te willen meegeven dat er naar diegene werd omgekeken. achteraf geven gezinnen vaker aan dat, naast het plezier en een gezellige dag hebben met elkaar, zij ook een steuntje in de rug zijn geweest voor de ontvanger. Gezinnen ontdekken dat ze niet alleen hulp komen geven, maar dat zij ook waardevolle zaken terugkrijgen. Zo kunnen ze ontdekken dat het niet alleen 'juist' is om elkaar te helpen, maar ook leuk en lonend! (Bridgers- Karr & Van den Bosch, 2008). Tonkens (2009) spreekt over 'weerkaatst' plezier; de voldoening die het geeft als een ander blij is met de hulp die hij krijgt.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de 'gevende' gezinnen ervaren hebben dat ze zelf ook iets ontvingen: de 'ontvanger' zorgde ervoor dat het gezin een gezellige dag beleefde en de 'ontvanger' heeft het gezin ook de ogen geopend voor een andere leefwijze en cultuur. Ouders en kinderen kwamen in contact met andere mensen met bijvoorbeeld een andere culturele achtergrond, gebruiken en tradities. Dat betekent nieuwe contact met mensen met wie ze in hun eigen dagelijkse leven niet zo gemakkelijk in contact zouden komen.

Inzet kinderen

In drie onderzoeksrondes hebben 169 kinderen deelgenomen in de leeftijd van 0 tot 31 jaar. Dat waren ongeveer evenveel meisjes als jongens. De kinderen waren het er unaniem over eens dat het gezinsproject leuk tot heel leuk was geweest. 93% gaf ook aan dat het project goed bij hen paste. De gezinsprojecten die niet in de smaak vielen, waren projecten met kinderen en jongeren waarbij de doelgroep niet aansloot (jongeren vonden dat ze niet goed aansloten bij bewoners met een beperking), of verwachtingen die niet waren uitgekomen (kinderen zouden een moestuin aanleggen maar kwamen terecht in een verwilderde tuin). Vooral voor jongeren is het essentieel om deelname aan een gezinsproject goed te kunnen plannen op een moment dat hen uitkomt. Dit blijkt ook uit de redenen die door gezinnen genoemd werden waarom niet alle kinderen hebben deelgenomen: werk, sport, school en geen interesse. Dit komt overeen met de gegevens van de Landelijke Jeugdmonitor en trends en feiten rondom jeugdparticipatie (CBS, 2010; Movisie, 2012). Deelname aan sport en het hebben van een bijbaan zijn leidend voor het doen van vrijwilligerswerk. Voordat jongeren besluiten mee te doen vragen ze zich af: "Kan ik er gezien worden, is het leuk, stoer, in de mode en vinden mijn vrienden het cool?"(Boschma & Groen, 2010).

Kinderen reageren vaak achteraf dat het gezinsproject leuker was dan verwacht. Er waren heel diverse projecten die door Presentcoördinatoren werden opgezocht: koekjes bakken met dementerende ouderen, wilgen knotten, verven, onderhoud tuin, spelletjes, knutselen, wandelen met bewoners, samen koken of een straatje leggen. Ouders bepalen bewust of onbewust voor een groot deel of en in welke mate hun kinderen open staan voor het doen van vrijwilligerswerk. De mate waarin jongeren vrijwilligerswerk doen hangt namelijk samen met het opleidingsniveau en de maatschappelijke betrokkenheid van hun ouders (Tak van der, 2007).

Van de kinderen en jongeren die mee hebben gedaan aan een gezinsproject vond 100% het (heel) leuk om als gezin bezig te zijn. Het heeft voor een gezin een grote meerwaarde om samen aan de slag te gaan voor een ander. Ieder gezinslid heeft hierin zijn eigen rol: de volwassenen kunnen een tuin omspitten, behangen of cakejes bakken met bewoners terwijl kinderen op hun eigen niveau onkruid kunnen verwijderen in een tuin, samen met bewoners cakejes kunnen versieren en kunnen zorgen voor verbinding en gezelligheid. Uit onderzoek van het Verwey-Jonker instituut blijkt dat bij jongeren die meedoen met vrijwilligerswerk de kans groter is dat ze later nog eens deelnemen. Ook 'consumptief' meedoen, vergroot de kans op later actief doen van vrijwilligerswerk (Verwey-Jonker Instituut, 2005). Belangrijk om hierbij te bedenken is dat jongeren zelf niet stilstaan bij de effecten op lange termijn, zij houden zich alleen bezig met de korte-termijneffecten (Tietjens, 2011). Joanne Fritz, een Amerikaanse deskundige op het gebied van vrijwilligerswerk, noemt op basis van uitgebreid onderzoek ook dat het doen van vrijwilligerswerk de slagingskansen van jongeren vergroot. Jongeren die vrijwilligerswerk doen lopen minder kans zich risicovol te gedragen, voelen zich beter verbonden met de gemeenschap en doen het vaak beter op school (Fritz, 2006).

Over het motiveren van jonge kinderen is weinig geschreven. Alleen vanuit de ontwikkelingspsychologie is er het nodige over gezegd, maar dat richt zich echter uitsluitend op hoe kinderen tot leren zijn te motiveren. Deze kennis is echter weinig toepasbaar op ons onderwerp. Voor jonge kinderen geldt dat ze het meest gemotiveerd worden wanneer ze de kans krijgen om in vrijheid te ontdekken en verkennen. Kinderen hiervoor de ruimte te geven is belangrijk om ze 'mee te krijgen' (Mönks F.J., 2009). Het motiveren van jonge kinderen is overigens minder van belang, omdat jonge kinderen vanzelfsprekend aanwezig zijn, ze gaan waar hun ouders gaan. Belangrijker is om te kijken hoe zij op een goede manier worden voorbereid op het gezinsproject en met zorg de activiteit af te stemmen op de leeftijd van de kinderen. In de methode staan per thema: ontmoeten, informeren en aanbod, de werkwijze waarmee Presentcoördinatoren het gezin, kinderen 0-4 jaar, kinderen van 4-12 jaar en kinderen vanaf 12+ , het beste kunnen begeleiden.

'When families come together in service, they build a stronger family and a stronger community.' (United Way of Metropolitan, Atlanta, 1996)

Hoe waarderen de betrokken hulpverleners de hulp van het gezin?

In dit onderzoek hebben 32 betrokken hulpverleners een enquête ingevuld over hun ervaring bij het inzetten van gezinnen bij een vrijwilligersklus voor hun cliënt. Volgens hen heeft het inzetten van gezinnen een grote meerwaarde boven individuele aandacht van een vrijwilliger. Het zorgt voor meer gezelligheid en volgens hulpverleners is het een laagdrempelige manier van helpen. Ook is het een goede manier om ervaringen uit te wisselen en contacten te leggen tussen kinderen uit het 'gevende' gezin en het 'ontvangende' gezin. Door het gezinnenproject wordt

zichtbaar dat men bereid is elkaar te helpen en dat het juist voor kinderen van belang is dat zij dit jong leren om het op latere leeftijd in te passen in hun leefwijze. Gezinnen zorgen voor (culturele) ontmoetingen en dat komt ten goede aan de stabiliteit in de samenleving en zorgt, volgens betrokken hulpverleners, voor meer begrip voor elkaar.

Volgens de ondervraagde hulpverleners kunnen vrijwilligers, waaronder gezinnen, meer zorgen voor maatschappelijke participatie en cohesie in wijken en taken van een 'terugtrekkende overheid' overnemen. Was eerder de heersende overtuiging dat het de taak van de overheid was erop toe te zien dat iedereen in staat was of in staat gesteld werd aan de samenleving deel te nemen, nu legt de Wmo de verantwoordelijkheid van zelfredzaamheid en participatie nadrukkelijk bij de burger zelf. De paradigmawisseling in de wetgeving betekent ook een wisseling in de uitvoering van het welzijnswerk en de maatschappelijke dienstverlening. Uitgangspunt van deze sector dient nu te zijn dat de burger in eerste instantie zelf verantwoordelijk is voor zijn zelfredzaamheid, zijn deelname aan de samenleving en voor de mate waarin deze samenleving gekenmerkt wordt door sociale samenhang. De Wmo en de paradigmawisseling die zich afspeelt, zorgen er voor dat er een appèl wordt gedaan op de professional om hulp anders vorm te geven (Kwekkeboom & Jager- Vreugdenhil, 2009).

De professional moet de hulp voor cliënten anders vorm geven om de 'terugtrekkende overheid' te compenseren. De inzet van gezinnen is bij uitstek geschikt dit 'gat' te kunnen 'opvullen'. Of het gaat om cliënten met financiële problemen, sociale beperkingen, psychische problemen en/of lichamelijke beperkingen. Veel cliënten zijn in de afgelopen tijd geholpen door de inzet van gezinnen. De organisaties die ervaring hebben opgedaan met het project 'Gezinnen: Present!' zijn positief. Volgens de professionals zorgt Stichting Present voor een goede aansluiting met samenwerkende organisaties en zijn ze tevreden over de samenwerking (Cornelis e.a., 2012). De betrokken hulpverleners hebben voor de toekomst de wens om gezinnen langdurig betrokken te houden bij hun cliënten. Op deze wijze zouden bijvoorbeeld sociale netwerken van cliënten kunnen worden uitgebreid en ondersteund.

Bij ruim dertig betrokken hulpverleners zijn de verwachtingen van het 'Gezinnen: Present!' project positief uitgepakt. Zowel op de samenwerking alsook op de begeleiding en informatieverstrekking van het gevende gezin, ontvangende partij en betrokken hulpverlener scoorden zij allen als eindcijfer een 8,8. Dit geeft aan dat er door Presentcoördinatoren met veel zorg is omgegaan met de gezinnen die meededen, maar ook met de ontvangers en betrokken hulpverleners.

Professionals en gemeenten kunnen veel hebben aan de inzet van gezinnen. Internationaal onderzoek laat zien dat professionals (organisaties) die gebruik maken van de vrijwillige inzet van gezinnen een breder maatschappelijk publiek aantrekken om sociale vraagstukken aan de orde te stellen. Dit is niet alleen goed voor de public relations en media-aandacht maar ook voor het creëren van sterkere banden met de maatschappij die het gezin kan dienen (Cornelis e.a., 2012). Als deze banden werken, kunnen ze een kracht- en energiebron zijn voor een samenleving en is het ook vanzelfsprekender om naar elkaar en naar anderen in de samenleving om te zien. Dit kan niet alleen helpend zijn binnen de eigen verbanden (bonding) maar ook voor mensen in andere leefwerelden (bridging). Dit morele kapitaal wordt gevormd als mensen initiatieven nemen en zich verbinden aan die samenleving (Kuiper, 2009).

Hoe waarderen de betrokken Presentcoördinatoren het werken met een gezin?

Presentcoördinatoren positioneren zich ten opzichte van gezinnen anders dan bij andere vrijwilligersgroepen. Dat wordt grotendeels veroorzaakt door de aanwezigheid van kinderen en de verantwoordelijkheid die zij voor hen voelen. De inzet van gezinnen vergt 'meer tijd' en een 'lange adem'. Er is meer tijd nodig om een geschikt project te zoeken. Een gezin moet vaker afstemmen met alle gezinsleden om een geschikte datum te plannen en aan een presentatie (eerste contact) met kinderen moet vol-

gens de Presentcoördinatoren meer aandacht worden besteed.

Er wordt meer flexibiliteit van Presentcoördinatoren verwacht en zij moeten vaker improviseren, zeker wanneer er jongere kinderen bij zijn. Eigen socialisatie en referentiekader spelen altijd een rol in het werken met een gezin. Coördinatoren die geen gezin hadden merkten dat zij meer moeite moesten doen om zich te verplaatsen in de rol en positie van kinderen. Zij konden niet makkelijk uit eigen netwerk werven bij bijvoorbeeld consultatiebureau of school. Coördinatoren moeten zich ervan bewust zijn dat de ervaringen en overtuigingen op het gebied van gezinsleven en opvoeden de eigen houding, denken en functioneren kan beïnvloeden (Bosma & Van Diggele, 2012).

Volgens Presentcoördinatoren zijn gezinnen anders dan andere vrijwilligersgroepen omdat gezinnen altijd zorgen voor gezelligheid en er met kinderen gemakkelijk contact wordt gelegd. Met jonge kinderen weet je vooraf nooit of ze aandacht hebben voor het verhaal en hoe lang je ze kunt boeien tijdens een gezinsproject. Ouders zien door een gezinsproject veelal een andere kant van hun kinderen en andersom evenzo. Uit het onderzoek komt naar voren dat een gezinsproject aan de wensen van alle gezinsleden tegemoet moet komen en een keuze vaak moeilijker te maken is met een gezin met jongeren. Zij hebben vaak zelf 'volle' agenda's met activiteiten als sport, werk en school.

Ondanks al de voorwaarden waar Presentcoördinatoren rekening mee moeten houden, zijn zij allen zeer enthousiast over de nieuwe methode om gezinnen in te zetten bij vrijwilligersklussen. Het is nieuw en leuk en een gezin zorgt voor een andere dynamiek in een project. De interactie tussen het gezin en een hulpontvanger verloopt met de aanwezigheid van kinderen soepeler en gezinnen staan vaak dichter bij een hulpontvanger dan een professionele hulpverlener.

De Presentcoördinatoren vinden het belangrijk dat er binnen het gezin een proces van bewustwording tot stand komt. Bewustwording over wat het voor de gezinsleden betekent om een ander, met vaak een andere leefwijze, cultuur en gebruiken, te helpen. Het zorgt ervoor dat gezinnen buiten hun eigen, veilige kaders kijken en vooroordelen naar anderen worden weggenomen. Er vindt een ontmoeting plaats waar kinderen nog lang over napraten en waar het heel natuurlijk is om een ander te helpen. Gezinnen kunnen volgens de Presentcoördinatoren die beweging op gang brengen waarin het vanzelfsprekend is dat mensen naar elkaar omzien.

Hoe hebben de ontvangende partijen de hulp van de gezinnen ervaren?

Een Presentcoördinator gaat na het eerste contact met het gezin op zoek naar een gezinsproject dat aansluit bij de wensen van het gezin. Hierbij wordt altijd een hulpverlener betrokken. Deze draagt die cliënt(en)aan waar een gezin aan de slag kan. In dit onderzoek hebben 15 hulpontvangers een enquête ingevuld over de wijze waarop zij de hulp van het gezin hebben ervaren. De gemiddelde leeftijd van de hulpontvangers is 47 jaar. Zij hebben veelal een opleiding op LBO niveau en hebben geen levensbeschouwelijke achtergrond. De meeste hulpontvangers hebben geen werk, doen het huishouden of doen vrijwilligerswerk.

De hulpontvanger heeft een duidelijk beeld waarom gezinnen hebben geholpen. Volgens de hulpontvangers namen gezinnen deel aan dit project omdat zij de mogelijkheden hadden om een ander te helpen, zij deden dit vanuit hun geloofsovertuiging en omdat ze het gezellig vonden. Ook wilden ouders hun kinderen mee geven dat het goed is om klaar te staan voor een ander. Het gezin heeft de hulpontvangers voornamelijk plezier gegeven, een steuntje in de rug en de ervaring dat naar hem of haar is omgekeken.

Aan hulpontvangers is gevraagd wat zij denken te hebben betekend voor het gezin dat geholpen heeft. Hulpontvangers gaven aan dat zij een gezellige dag hebben gegeven en het gezin bekend hebben gemaakt met een andere cultuur. Een aantal hulpontvangers ziet dus desgevraagd wel dat ze ook iets terug gegeven hebben aan de gevende

gezinnen, maar de meesten geven aan dat ze zelf vooral ontvangen hebben. De 'gevende' gezinnen van hun kant benoemen echter veel meer dingen die ze ontvangen hebben van degene die ze geholpen hebben.
De hulpontvangers waren erg tevreden over de door het gezin gegeven hulp. Elf hulpontvangers gaven een 9 of 10 als eindcijfer.

Eindconclusies
Deze tijd wordt gekenmerkt door een zich steeds verder terugtrekkende overheid. Dit proces was al langere tijd gaande, vooral ingegeven door de filosofie dat burgers zoveel mogelijk zelf moeten doen, maar heeft door de economische crisis een extra impuls gekregen. De verwachting is eenvoudigweg dat de overheid de komende jaren steeds minder kan investeren. Bezuinigingen en een terugtrekkende overheid vragen om investeringen in het vermogen en de bereidheid van burgers om naar elkaar om te zien.

Stichting Present houdt zich al geruime tijd bezig met de inzet van groepen vrijwilligers die naar anderen omzien, maar wil nu ook met het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!' inspelen op de unieke kracht van gezinnen in de samenleving. Uit dit onderzoek naar de eerste 68 door Present begeleidde gezinnen, blijkt dat gezinnen hiervoor zeker zijn te interesseren en dat ze ook veel kunnen betekenen voor anderen. Gezinnen zijn dus een groep met veel potentieel. Potentieel dat tot dusver veelal onbenut is gebleven! In andere landen zoals Canada, de Verenigde Staten en Australië is *family volunteering* al langer bekend; Present laat zien dat ook in Nederland hiervoor goede mogelijkheden zijn.
De inzet van gezinnen heeft voor alle groepen die in het onderzoek hebben meegedaan veel opgeleverd. De samenleving heeft baat bij de inzet van gezinnen, want als mensen zich meer verbonden voelen met de samenleving, zullen zij daar eerder een bijdrage aan leveren. De professionals reageerden positief en zagen een grote meerwaarde bij het inzetten van gezinnen omdat er, naast plezier, door het project ook zichtbaar werd dat men bereid is om elkaar te helpen. Deze bereidheid kan zorgen voor grotere sociale samenhang en daarmee uiteindelijk ook tot grotere stabiliteit in de samenleving. De positieve reacties van hulpontvangers en gezinnen laten zien dat zij veel voor elkaar kunnen betekenen en dat het wellicht voor de toekomst wenselijk is om de contacten langdurig te onderhouden om op deze wijze sociale netwerken te vergroten. Het is de vraag of gezinnen dit zouden willen, omdat een eenmalig gezinsproject een andere inzet en tijdsinvestering vraagt van een gezin dan een langdurig contact.
Voor Presentcoördinatoren bleek de begeleiding van gezinnen in het algemeen meer tijd te nemen, dan de begeleiding van groepen binnen de gangbare werkwijze van Present. Maar daardoor konden zij ook veel aandacht geven aan het proces dat zich in het gezin afspeelt. Het samen nadenken over waar de kwaliteiten liggen van gezinsleden, samen een 'klus klaren' en een ander kunnen helpen zorgt altijd voor verandering bij individuele gezinsleden maar ook in de dynamiek van het gezin. De kinderen en jongeren die mee hebben gedaan met de gezinsprojecten zijn de vrijwilligers van 'de toekomst'. In een zich steeds verder individualiserende samenleving zijn gezinnen als belangrijke bouwstenen van de *civil society* van onmisbaar belang.

Er kan nog meer aandacht besteed worden aan de verhouding tussen 'geven' en 'ontvangen' en de wederkerigheid in relaties tussen wat wel 'weerbare' en 'kwetsbare' burgers genoemd worden. Hoewel de 'gevende' gezinnen in dit onderzoek heel veel dingen noemen die ze zelf hebben 'gekregen' uit het project: gezelligheid, een positief effect op hun onderlinge verhoudingen in het gezin, een verruiming van hun wereld door de ontmoeting met een andere cultuur, zien de 'ontvangers' dat zelf vaak niet zo. Hier zou Present nadrukkelijker aandacht aan kunnen geven. Ze kunnen in de terugkoppeling (stap 6 van de methode), waarin nu nog vooral de nadruk ligt op de terugkoppeling van 'ontvanger' naar gezin, ook een terugkoppeling van het gezin richting de ontvanger vragen.

Stichting Present heeft met de methode 'Gezinnen: Present!' goud in handen omdat zij gezinnen weten te bereiken die zich willen inzetten en zij een goed doordachte werkwijze hebben om de gezinsprojecten te laten slagen.

Hoofdstuk 5 Literatuur bij onderzoeksrapportage

- Bridgers-Karr en A., van den Bosch (2008) *Ze zijn geweldig!? Maar waarom eigenlijk?* Utrecht: Movisie.
- Bosma, F. & Van Diggele, A. (2012) *Kennismaken met een vrijwilligersgezin: De eerste stap. Een onderzoek dat antwoord geeft op de vraag hoe het eerste contact met vrijwilligersgezinnen het beste kan worden vormgegeven*. Afstudeeronderzoek in opdracht van Stichting Present Nederland en het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Boschma, J. & Groen, I. (2007) *Generatie Einstein. Slimmer, sneller en socialer. Communiceren met jongeren van de 21e eeuw.* Pearson Benelux.
- Cornelis, M., Pieternella, J., Plas, B. & Westerink, S. (2012) *De inzet van gezinnen als vrijwilligers.* Afstudeeronderzoek in opdracht van Stichting Present Nederland. Zwolle: Gereformeerde Hogeschool.
- CBS (2010). *Trendrapport 2012. Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek
- Fritz, J. (2006). *Top 6 acts About Youth Volunteers.* Ontleend aan http://www.nonprofit.about.com/od/volunteers/tp/youthvol.htm, geraadpleegd oktober 2011.
- Gill, Z. (2006). *Family Volunteering.* Adelaide: University of Adelaide.
- Hart, R. (2009), *Children's participation, the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan.
- Mönks F.J., K. A. (2009). *Ontwikkelingspsychologie. Inleiding tot de verschillende deelgebieden*. Assen: Van Gorcum.
- Movisie (2012) *Trends en feiten rond jeugdparticipatie*. Ontleend aan http://www.movisie.nl/116871/def/home/jongerenparticpatie/trends_en_feiten/ Geraadpleegd op 10 april 2012.
- Kuiper, R. (2009) *Moreel kapitaal. De verbindingskracht van de samenleving.* Reeks 'Verantwoording' nr. 27. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn.
- Kwekkeboom, R. & Jager-Vreugdenhil, M. (2009) *De praktijk van de Wmo. Onderzoeksresultaten lectoraten social work*. Amsterdam: SWP.
- Pauly, R. (2011). *De Crisis In Onszelf, uitdagingen voor gezin en samenleving*. Houten: Terra Lannoo.
- Van der Tak, I. (2007). *Jonge vrijwilligers: participatie en motivatie*. Middelburg: Scoop.
- Tietjens, L. (2011). *Hoezo lastige puber?!* Schiedam: Scriptum.
- Tonkens, E.J. van den Broeke en M. Hoijtink (2009) *Op zoek naar weerkaatst plezier. Samenwerking tussen mantelzorgers, vrijwilligers, professionals en cliënten in de multiculturele stad*. Amsterdam: Pallas Publications
- Steketee, M., Mak, J., Van der Graaf, P.& Huygen, A. (2005). *Jeugdparticipatiebeleid, wat levert het op? Onderzoek naar het ontwikkelen van indicatoren voor effectmeting van jeugdparticipatiebeleid*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Deel 2

Verslag van de samenwerking in het onderzoeks- en ontwikkelproject

Hoofdstuk 6 Opzet van de onderzoeks- en ontwikkelrondes

Een onderzoeks- en ontwikkelproject is een samenwerkingsproject tussen onderzoekers en een organisatie die een innovatieve werkwijze ontwikkelt in de praktijk. Professionals vormen samen met de onderzoekers een *learning community* of ontwikkelgroep die samen leert en werkt aan de ontwikkeling van een nieuwe werkwijze. In het ontwikkelproject komen theorie en praktijk samen. De beroepskrachten gaan in de praktijk aan de slag met hun nieuwe aanpak, en leren al werkende, daarin ondersteund door de theoretische kennis van onderzoekers en andere experts die bij het project worden betrokken. De onderzoekers brengen in kaart hoe de nieuwe aanpak van de beroepskrachten in de praktijk uitwerkt. Die resultaten worden gebruikt om de nieuwe methodiek te ontwikkelen en kunnen bovendien gebruikt worden als onderbouwing voor de nieuwe methodiek.

'Gezinnen: Present!' is zo'n onderzoeks- en ontwikkelproject: Presentcoördinatoren ontwikkelden samen met onderzoekers van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (Gereformeerde Hogeschool Zwolle) en met diverse andere experts de nieuwe aanpak voor de begeleiding van gezinnen die zich vrijwillig willen inzetten.

Het onderzoeks- en ontwikkelproject is opgezet in drie ontwikkelrondes, voorafgegaan door een korte startfase en gevolgd door een disseminatiefase.
In de startfase kwamen de Presentcoördinatoren, onderzoekers, experts van de Family Factory en docenten van de GH voor het eerst bij elkaar om kennis te maken en samen van start te gaan. Ook stelden onderzoekers hun onderzoeksopzet vast en werd een eerste versie van methodiek en visie beschreven aan de hand van het in de startbijeenkomst besprokene. Hieronder wordt verslag gedaan van deze startbijeenkomst.
De basis van het project werd gevormd door drie onderzoeks- en ontwikkelronden van elk een half jaar. In elke ronde begeleidden Presentcoördinatoren gezinnen. Onderzoekers en studenten voerden onderzoek uit rond deze projecten, zowel naar de ervaringen van de coördinatoren zelf als die van de door hen begeleide gezinnen, de mensen die hulp van hen ontvingen en hun begeleiders of hulpverleners.
Aan het eind van elke ronden kwamen Presentcoördinatoren en onderzoekers samen in ontwikkelbijeenkomsten. Elke ontwikkelbijeenkomst duurde één dagdeel (inclusief afsluitend een gezamenlijke lunch) en vond plaats op de Gereformeerde Hogeschool. De ontwikkelbijeenkomsten hadden een vaste indeling:

1. Opening: inspirerende opening en uitleg programma
2. Input: presentatie van de onderzoeksgegevens door onderzoekers en uitwisseling van praktijkervaring door de Presentcoördinatoren
3. Extra input: presentatie van een externe expert
4. Output: samen in een actieve werksessie de methodiek bijstellen
5. Afsluiting: afspraken voor vervolg en gezamenlijke lunch

Na de derde ontwikkelbijeenkomst ging de laatste fase van het project in: de productie van diverse materialen in een toolbox, het schrijven van deze rapportage en de methodiekhandleiding, de organisatie van de feestelijke lancering van de methodiek op 6 juni, en de voorbereiding van workshop, posterpresentatie en stand op het eindcongres van ZonMw op 14 juni. Ook zijn diverse stappen gezet om een vervolg op het ontwikkelproject te realiseren, maar die plannen zijn op het moment van het schrijven van deze rapportage (mei 2012) nog niet concreet genoeg om ze al te vermelden.

In de volgende hoofdstukken wordt verslag gedaan van de startbijeenkomst en de drie ontwikkelbijeenkomsten.

6.1 Verslag startbijeenkomst 12 januari 2011

6.1.1 De startbijeenkomst in het kort

Op woensdag 12 januari 2011 vond de start van het project 'Gezinnen: Present!' plaats. In een lokaal van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle (GH) kwamen alle betrokkenen bij elkaar voor de aftrap van het project. Aanwezig waren:

- vertegenwoordigers van de lokale stichtingen Present uit Almere, Amersfoort, Dordrecht, Ede, Gouda en Utrecht;
- Present Nederland: directeur Tiemen Zeldenrust en projectmedewerker Cato Bakker;
- van Family Factory: directeur Jan Willem Roseboom en projectmedewerker Eelco van Morren;
- van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (GH): Jan Hoogland (lector); Christel van Til- Teekman (onderzoeksleider) en Marja Jager- Vreugdenhil (projectleider);
- van de opleidingen Social Work van de GH namen deel: Idelet Elbers (docente MWD) en Els Bos (docente SPH).

Verhinderd waren: de vertegenwoordiger van Present Houten; en orthopedagoge Jeanet Oosterhuis- Stoit van het lectoraat Morele Vorming (GH).

In het eerste deel van de bijeenkomst werd het hoe en waarom van het project besproken en ontvingen alle betrokkenen instructies over hun eigen rol in het geheel. Het tweede deel van de bijeenkomst werd gebruikt voor het verzamelen van input voor een gezamenlijke visie en bouwstenen voor de te ontwikkelen methode. Als opwarmer voor deze werksessies keken de deelnemers eerst naar een paar fragmenten uit de KRO-serie 'Naaste familie'. Hierin was te zien wat vrijwillige inzet van gezinnen in de praktijk kan betekenen, wat het doet met het helpende gezin en met degene die geholpen wordt, en wat hun motieven zijn. Daarna gingen de deelnemers actief aan de slag in twee werksessies. De oogst van de werksessies wordt op de volgende pagina's gepresenteerd. De startbijeenkomst werd afgesloten met een gezamenlijke maaltijd

6.1.2 Oogst van de werksessie 'samenwerken aan visie':

In deze werksessie werden in vier groepen op vier verschillende manieren bouwstenen verzameld voor een gezamenlijke visie op de waarde van gezinnen.

Groep 1:

Opdracht: Het project 'Gezinnen: Present!' geeft ouders en kinderen de gelegenheid om met elkaar voor anderen iets te betekenen. Wat is volgens jullie hierin belangrijk?
Maak een bouwwerk (gebruik de duplo stenen) dat jullie mening/visie laat zien en gebruik hierbij woorden/zinnen die je op de bouwstenen schrijft.

Opbrengst:

- 'open huis': een gezin is een hechte eenheid, maar het is ook belangrijk dat gezinnen open staan naar anderen toe. Kinderen worden aangemoedigd naar buiten te gaan en mensen van buiten het gezin worden uitgenodigd binnen te komen.
- 'bescherming': een gezin biedt bescherming aan de leden ervan. Kinderen mogen zich veilig voelen.
- 'warmte en liefde': gezinsleden geven om elkaar
- 'zorg': ouders zorgen voor hun kinderen en leren zo hun kinderen zelf ook zorgzaam te zijn
- 'gezond leven': kinderen leren in het gezin hoe ze gezond eten, goed met hun omgeving omgaan, zich verantwoordelijk te gedragen, en andere normen en waarden
- 'groei': in een gezin is alle plaats voor groei en ontwikkeling, kinderen vormen zich er tot volwassen mensen
- 'grenzen': in een gezin leren kinderen veilige grenzen
- 'solide basis': met het gezin als stevige thuisbasis kunnen gezinsleden…
- … 'een brug naar anderen' slaan en hen een helpende hand uitsteken
- 'ontmoeting' vanuit gezin ontmoeting met anderen

Groep 2:

Opdracht: Het project 'Gezinnen: Present!' geeft ouders en kinderen de gelegenheid om met elkaar voor anderen iets te betekenen. Wat is volgens jullie hierin belangrijk?

Maak een feestelijke slinger en beschrijf aan de hand van woorden/zinnen wat een gezin kan geven/bieden.

Opbrengst:

- Slag kracht
- Goedkoper/consuminderen – meer feest
- Stabiele groep
- Begrip en respect
- Ontmoeting
- Vooroordelen opruimen
- Respect voor de ander
- Grenzen verleggen
- Verdieping
- Cohesie
- Delen- uitstralen
- Gezinnen = professional in aandacht
- Samen een (mooie) herinnering
- Ontwapenend (samen met kinderen)
- Spontaniteit
- Nieuwe talenten van elkaar ontdekken
- Nieuwe talenten aanboren
- Gezinsleden vullen elkaar aan
- Samen doen- geschiedenis
- Verbinding met elkaar – met anderen
- Samen met elkaar op pad
- Tastbaar/praktisch
- Goed voorbeeld doet volgen
- Geen woorden maar daden
- Geven-nemen-halen- brengen
- Eenvoudig en simpel inzetbaar
- Jong geleerd oud gedaan
- Nieuw tijdperk – postindividualisme

Groep 3:

Opdracht: Het project ‘Gezinnen: Present!’ geeft ouders en kinderen de gelegenheid om met elkaar voor andere gezinnen iets te betekenen.

Welke basisbeginselen vanuit de Bijbel liggen hieraan ten grondslag?

Opbrengst:

- Ouders “prenten in”, voorleven
- Joodse traditie: kinderen stellen vragen en ouders leggen uit (Deut. 6:7)
- Leren van kinderen: Jezus stelt kinderen als voorbeeld; wonderbare spijziging: inzet kind
- Als gezin in verbinding treden met je omgeving
- Als gezin tijd met elkaar door brengen.

De groep discussieerde ook met de deelnemers over de vraag of een methode voor ‘family volunteering’ wel per se christelijk moet zijn. Naar aanleiding hiervan werd onder andere opgemerkt, dat waarden uit de Bijbel ook voor andere mensen belangrijk kunnen zijn. Ze kunnen zelf op basis van andere uitgangspunten toch dezelfde dingen belangrijk vinden. Je zou ook anders kunnen stellen, dat als je gelooft wat in de Bijbel staat, je er ook van overtuigd bent dat de dingen die je daaruit leert ook voor niet-christenen goed zijn. We kunnen dus zeker kijken naar wat de Bijbel zegt over gezinnen en kinderen, zonder dat dit een methode alleen voor christenen moet worden. Het is juist de bedoeling om een breed toepasbare methode te ontwikkelen.

Groep 4:

Opdracht: Het project 'Gezinnen: Present!' geeft ouders en kinderen de gelegenheid om met elkaar voor andere gezinnen iets te betekenen.

Maak een kalender van een gezin dat volop meedoet in de civil society. Denk hierbij aan: seizoenen, (feest)dagen, werk, school, gezamenlijke tijd……

Opbrengst:

Weekkalender van een gezin

	Maandag	**Dinsdag**	**Woensdag**	**Donderdag**	**Vrijdag**	**Zaterdag**	**Zondag**
Ochtend	School/ Werk	School/ Werk	School/ Werk	School/ Werk	Shoppen	Vioolles Paardrijden	Kerk Sociale prediking
Middag	School/ Werk	School/ Werk	School/ Werk	Verjaardag buurvrouw	Vrijwillige inzet gezin	Volleybal A. Boodschappen	Kerk
Maaltijd	Belangrijk	Belangrijk	Belangrijk	Belangrijk	Belangrijk	Belangrijk	Belangrijk
Avond	Trainen J. Volleybal A. Viool E. KR vader	Vereniging A. Werken moeder	Bijbelstudie groep	Muziek E.	Vrijwillige inzet gezin	Feestje	

Opmerkingen bij jaarkalender (met rituelen en structuur)

Januari	Organiseren van een integratieborrel
Februari	Logeergezinnen
Maart	Sofie aan tafel
Juni	Straat barbecue
Juli	Van elkaar leren op de camping
September	Stilte wandeling in de Herfst
25 november	Surprise gaan maken…..
December	Kerst samen eten met verschillende culturen, kinder-Oud & Nieuw

"It takes a village to raise a child"
Gezin – systeem - hoeksteen

6.1.3 Oogst van de werksessie: elementen voor een methode voor 'family volunteering'

In deze werksessie dachten de deelnemers in tweetallen na over wat ze belangrijke elementen vonden voor een methode voor de vrijwillige inzet van gezinnen. Ze schreven hun gedachten daarover op post-its. Deze zijn verzameld en geordend door de onderzoeksleider. De opmerkingen waren in een aantal categorieën te verdelen:

<u>Speciale aandacht voor kinderen:</u>

- Aanbod in keuzes aan kinderen voorleggen
- Present kinderboek
- Wat als de kinderen het tijdens de klus zat worden? ➔ extra aandacht voor rol van de kinderen!
- Projectbezoek door ouder(s); die kan eventueel filmpje maken voor kinderen
- Film maken over situatie zodat kinderen zich kunnen voorbereiden op projectbezoek
- Ontmoeting relevant (=betekenisvol) maken voor de kinderen
- Voorbereiden van ouders op de impact voor kinderen
- Leidraad om de kinderen te volgen (bijv. sneller contact door spontaniteit)
- Kinderen actieve rol geven: aansluiten bij interesse/leeftijdsgenoten
- Hoe breng je het als ouder(s) vooraf in een gezin ter sprake?
- Mogelijkheden aanbieden om op creatieve wijze kinderen te begeleiden als ze er geen woorden aan kunnen geven
- Antenne ontwikkelen of iedereen inclusief (jonge) kinderen tot hun recht komt
- Bijvoorbeeld als voorbereiding op projectbezoek

<u>Speciale aandacht voor het gezin als geheel:</u>

- Materiaal ontwikkelen om na de inzet van het gezin over door te praten
- 'Multi-problem' gezinnen doen zelf vrijwilligerswerk
- Wat brengt het teweeg in het 'ontvangende gezin'. De dynamiek kennen en hanteren.
- Hoe evalueer je als gezin?
- Kennis ontwikkelen over gezinnen voor presentmedewerker
- Intensievere begeleiding voor het gezin om te onderzoeken welk aanbod je kunt doen
- Hoe samen te werken met CJG, Scholen, Kerk, homestart enz?
- Hoe samen te werken met hulpverlening (begeleider/hulpverlener van 'ontvangende' partij) bijv. pleeggezinnen, bestaande projecten om 'het wiel' niet opnieuw uit te vinden
- Extra aandacht voor projecten waar gezinnen de hulpvragers zijn
- Eis project; niet te zware problematiek
- Helder doel omschrijven en per project in overleg met beide partijen (gevende/ontvangende)
- Hulpontvanger moet kunnen omgaan met een helpend gezin
- De klus moet passen bij talent en kwaliteit van het gezin
- Hoe bereik je zoveel mogelijk gezinnen?
- Met meerdere gezinnen aan de slag gaan

<u>Speciale aandacht voor praktische zaken:</u>

- Gebruik maken van Youtube filmpjes
- Gebruik maken van een bordspel/kaartspel
- Materialen voor kennismaking met gezin; bijvoorbeeld een slinger maken

- Gebruik maken van beeldmateriaal bij presentatie

Speciale aandacht voor samenwerking:
- Zoek samenwerking in de omgeving (professional, buurt/wijk, passanten)

Speciale aandacht voor 'geven en nemen':
- Vormen van dankbaarheid
- In hoeverre staan gevende mensen ook open voor ontvangen?
- Gevende kracht aanspreken bij mensen waar je het eerst niet verwacht ('een steentje bijdragen'/'empowerment')
- Wederkerigheid: "wie helpt wie" "wie geeft en wie ontvangt nu eigenlijk?"
- Zoek naar het verhaal er achter (anders tegen zichzelf en kinderen aankijken)

Speciale aandacht voor houding
- Uit liefde werken
- Ga je naar mensen toe of komen zij bij jou?
- Keuzevrijheid stimuleert spontaniteit
- Spontaniteit (methodiek weg bij vrijwilligers, vrijwilliger is 'de professional in aandacht')
- Ruimte laten voor toeval
- Wat is helpend/wat is de vraag? (bijvoorbeeld integratie cultuur)
- Aansluiten bij waar de ander is/wat zijn behoefte is
- Verwachtingen managen van (gevend) gezin: mensen zijn niet altijd enthousiast, ook al zijn ze er erg mee geholpen!
- Gelijkwaardigheid
- Stimuleren dat iemand zichzelf blijft
- Houdingsaspect: "Dank je dat ik mag komen helpen"
- Bemoeizucht voorkomen (respect, aansluiten, presentmethode, 'er zijn'- 'present zijn')

Overig
- Presentmethode is 1 op 1 bruikbaar voor gezinnen!

6.2 Verslag eerste ontwikkelbijeenkomst 21 juni 2011

6.2.1 De ontwikkelbijeenkomst in het kort

Op dinsdag 21 juni 2011 vond de eerste ontwikkelbijeenkomst plaats, opnieuw in een lokaal van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle (GH). Aanwezig waren:

- Vertegenwoordigers van de lokale stichtingen Present uit Almere, Amersfoort (2 personen), Dordrecht, Ede, Gouda, Houten, Utrecht én Zwolle
- Van Present Nederland: directeur Tiemen Zeldenrust en projectmedewerker Cato Bakker
- Van Family Factory: directeur Jan Willem Roseboom
- Van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (GH): Christel van Til- Teekman (onderzoeksleider), Marja Jager- Vreugdenhil (projectleider), Jeannette Slendebroek- Meints (onderzoeker) en Jan Hoogland (lector);
- Andere deelnemers vanuit de GH waren Idelet Elbers (docente MWD), Els Bos (docente SPH) en Jeanet Oosterhuis-Stoit (orthopedagoge Educatieve Academie)
- Twee externe experts: Mieke van Stigt (zelfstandig socioloog, vm. wetenschappelijk medewerker WRR rapport 'Bouwstenen voor een betrokken jeugdbeleid') en Inge van Steekelenburg (Movisie, deskundige vrijwilligersmotivatie en jongerenmarketing)

Het eerste deel van de bijeenkomst kregen de deelnemers allerlei input; in het tweede deel zorgden ze zelf voor belangrijke output.

De input in het eerste deel van de bijeenkomst bestond in de eerste plaats uit de eerste ervaringen en resultaten van het onderzoek in de eerste ronde van 8 gezinsprojecten. Daarna verzorgden Mieke van Stigt en Inge van Steekelenburg elk een inhoudelijke bijdrage.

In het tweede deel van de bijeenkomst werd in groepen gewerkt aan de ontwikkeling van de Presentmethode. Het resultaat werd vervolgens plenair teruggekoppeld en besproken met de hele groep. De ontwikkelbijeenkomst werd afgesloten met een gezamenlijke lunch.

6.2.2 Input: onderzoeksresultaten en praktijkervaring

Onderzoeksleider Christel van Til presenteerde de eerste resultaten van het onderzoek rond de 8 gezinsprojecten. De eerste ervaringen waren heel positief, ouders en kinderen vonden het leuk en de projecten waren goed verlopen. De onderzoeksresultaten worden op deze plaats niet verder uitgewerkt, maar worden in het laatste deel van deze rapportage gepresenteerd.

In de ontwikkelbijeenkomst werd ook de ervaring van de Presentcoördinatoren besproken. De Presentcoördinatoren pasten elk naar eigen inzicht de methodiek toe op gezinnen en dat betekende ook verschillende aanpakken. Op deze manier werden de kinderen op verschillende manieren betrokken in het project. Bij 4 van de 8 projecten werd gestart met een presentatie waarin specifiek aandacht voor de kinderen was. Er werden bijvoorbeeld meer plaatjes gebruikt en er werden vragen aan de kinderen gesteld. In een ander project werd een leuke werkvorm gebruikt om te bepalen waar het gezin goed in was en wat ze graag wilden doen: elk gezinslid schreef dit op een eigen papieren poppetje. Een andere coördinator gebruikte hiervoor het spel 'Kaarten op tafel'. Eén coördinator vroeg de kinderen een tekening te maken van hun 'droomproject'.

Op de poppetjes staat beschreven wat de gezinsleden graag willen doen, hoe oud ze zijn en waar ze goed in zijn (Present Zwolle)

In vier andere projecten is juist géén speciale aandacht aan de kinderen besteed. Soms sliepen ze of speelden ze buiten en vond het gesprek alleen plaats met de ouders. Bij een ander gezin vond er helemaal geen 'intake' aan huis plaats, maar werden telefonisch afspraken gemaakt. Oorzaak was onder andere de grote tijdsdruk vanuit dit onderzoeks- en ontwikkelproject. In de ontwikkelbijeenkomst bespraken de Presentcoördinatoren dat het soms zo uitkomt dat niet alle stappen van de methode helemaal doorlopen worden. Maar dan wordt het achteraf wel gemist. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de kinderen die niet bij alle stappen betrokken zijn geweest, juist daardoor onvoldoende beeld hadden van wat ze zouden gaan doen. Om deze reden wordt in de methodiekhandleiding opgenomen dat de aanwezigheid van alle kinderen, in elk geval vanaf basisschoolleeftijd, zeker gewenst is om te zorgen dat de kinderen een goed beeld krijgen van wat ze gaan doen.

Er is dus in de projecten al in de praktijk ervaring opgedaan met wat het betekent om een gezin in plaats van een 'gewone' groep te begeleiden. De Presentcoördinatoren hebben hiervoor zelf al diverse aanpassingen bedacht. Deze worden verder besproken in de groepssessies.

6.2.3 Nog meer input: bijdragen van experts

Mieke van Stigt: 'It takes a child to raise a village!'

Als extra, meer theoretische input voor het ontwikkelen van de methode, luisterden de deelnemers aan de ontwikkelbijeenkomst eerst naar sociologe Mieke van Stigt. Ze maakte duidelijk dat ouders niet de enige opvoeders zijn: opvoeden doe je niet alleen, maar er zijn bijvoorbeeld opa's, oma's, buren en vrienden bij betrokken. Die omgeving is tegenwoordig niet meer zo vanzelfsprekend betrokken als vroeger. Ouders staan er vaker alleen voor: eenzame opvoeders. Maar er geldt nog altijd dat ouders voor de opvoeding ook anderen nodig hebben.
Niet voor niets werd in de startbijeenkomst het gezegde al aangehaald: 'it takes a village to raise a child'.

Aan deze bekende uitspraak gaf Mieke een belangrijke eigen (om)draai: 'It takes a child to raise a village!'. Daarbij sluit ze aan op wetenschappers zoals de Amerikaanse psycholoog Roger Hart, die stelt: niet alleen is de omgeving belangrijk voor het kind, het kind is ook juist belangrijk voor de omgeving. Kinderen vormen ook een belangrijke bindende factor in een gezin en in een familie. Je ziet het bijvoorbeeld ook in een buurt: een buurt zonder kinderen is maar een doodse buurt. En als er een straatspeeldag voor kinderen wordt georganiseerd, komen er heel veel volwassenen in beweging en in contact.
Ook hele jonge kinderen zijn al meesters in het leggen van contact.

Er is dus sprake van een bepaalde wederkerigheid in de 'pedagogische civil society': kinderen worden opgevoed, maar hun omgeving leert en ontvangt ook veel van hen. Ook op een andere manier geldt voor de gezinsprojecten van Present dat er sprake is van wederkerigheid: niet alleen maak je een ander blij door hen te helpen, maar het levert ook plezier op om bij de ander te zien dat hij blij is met de hulp.
Elkaar helpen is positief voor zowel de gever als de ontvanger. Evelien Tonkens noemt dit 'weerkaatst plezier'.

Inge van Steekelenburg: speel met de motivatiemix
Een tweede blokje theoretische verrijking werd geboden door Movisie-adviseur Inge van Steekelenburg. Zij vertelde iets over de motivatie van vrijwilligers, op basis van de zogenoemde 'motivatietheorie' van Bridgers- Karr. Vrijwilligers kunnen extern gemotiveerd zijn (door een bepaalde beloning), en intern (vanuit hun hart). Dat kan vertaald worden in drie soorten motivatie:

- Vrijwilligerswerk doen omdat het loont
- Vrijwilligerswerk doen omdat het leuk is
- Vrijwilligerswerk doen omdat het juist is.

Elk van deze motivaties wordt ook wel herkend door de Presentmedewerkers als ze kijken naar hun gezinsprojecten. Ook in de vragenlijst aan de gevende gezinnen zijn verschillende motivaties te onderscheiden. Meestal is er sprake van een combinatie van motivaties, een zogenaamde 'motivatiemix'.

Hier kan ook goed gebruik van worden gemaakt in de werving van gezinnen, specifiek in het interesseren van jongeren voor een Presentproject. In folders, op posters en websites moeten jongeren er niet alleen aangesproken worden dat het 'juist' is om iets voor een ander te doen, maar er mag ook best vermeld worden waarom het leuk is, en waarom het lonend is. Daarbij moet duidelijk gecommuniceerd worden wat het product is, wat de prijs is (hoeveel van je tijd kost het), wat de plaats is (wil een jongere er wel gezien worden?), welke mensen (people) je er tegen komt – eventueel ook je eigen vrienden, en wat het je oplevert (profit). De 'profit' hoeft geen geld te zijn, het kan ook gaan om waardering, ergens bij horen, of snoepjes of een T-shirt. Deze tips krijgen de deelnemers mee voor de werving van gezinnen en het aanspreken van jongeren binnen een project.

6.2.4 Aan de slag in de werkgroepen

Met deze input én hun eigen ervaring en expertise gingen de deelnemers van de ontwikkelbijeenkomsten samen aan de slag om de Presentmethode aan te passen voor gezinnen. Hiervoor gingen de deelnemers in drie groepen uit elkaar. Elke groep werkte aan één stap van de Presentmethode. De projectgroep koos er voor om in deze ontwikkelbijeenkomst te focussen op de eerste drie stappen van de Presentmethode.

De eerste groep ging aan de slag met de vraag hoe je een presentatie houdt juist voor een gezin. De tweede groep ging aan de slag met de vraag hoe je van een gezin het 'aanbod' goed in kaart brengt, dus wat iedereen graag wil doen en waar ze goed in zijn. Een derde groep ging aan de slag met de vraag hoe je tot een goede match met een project komt: hoe bepaal je wat juist voor een gezin een goed project is?

In elke groep zaten in elk geval twee ‘inhoudelijke’ deelnemers (GH-docent of externe expert) en drie ‘ervaringsdeskundigen’ Presentcoördinatoren.

Elke groep kreeg twee opdrachten. De eerste opdracht was om aan de hand van een post-it-oefening samen te bespreken wat de *do’s* en *don’ts* waren in deze stap voor gezinnen met kleine kinderen (0 – 4 jaar), voor gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd (4 – 12 jaar) en voor gezinnen met oudere kinderen (12 jaar en ouder).

Vervolgens bedacht de groep concrete werkvormen, instrumenten, materialen of praktische tips om de stap van de methode daarmee aan te passen. Ook dit werd gedaan voor gezinnen in verschillende leeftijdscategorieën (dus met kinderen 0 - 4 , 4 - 12 en 12 plus).

Op de volgende pagina’s wordt samengevat wat de eerste opdracht opleverde: de do’s en dont’s per stap van de methode per leeftijdscategorie. De opbrengst van de tweede opdracht is verwerkt in hoofdstuk 5 van dit groeidocument, waarin de Presentmethode staat beschreven.

Do's en don'ts bij het geven van een presentatie voor een gezin (stap 1)

Presentatie aan gezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Richten op ouders: bij deze jonge kinderen is het niet nodig ze expliciet bij de presentatie te betrekken. Kinderen kunnen er wel bij zijn, zo maken ze wel deel uit van het geheel, maar het is voldoende als het contact via de ouders verloopt
2. Houd de presentatie kort (niet langer dan 10 minuten)

Er is één don't:

1. Je hoeft je niet op de kinderen te richten

Andere do's ingevuld door individuele groepsleden:

- Kern: wij horen bij elkaar, maar anderen mensen ook
- Film/foto's gebruiken
- Veel plaatjes, duidelijke visualisatie
- Prentenboek (thema helpen)
- Geen lange presentaties
- Kleuren aanpassen aan jonge kinderen
- Kleurplaten gebruiken
- Maak gebruik van een geschikt tijdstip
- Ouders: samen werken aan fijne buurt = ontmoeten
- In deze fase presentatie richten op ouders

Overige don'ts:

- Geen monoloog
- Te moeilijk maken
- Geen langdradige presentatie
- Geen lange presentatie (niet langer dan 10 minuten)

Presentatie aan gezinnen met kinderen van 4-12 jaar:

De drie belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Visuele ondersteuning: gebruik plaatjes, afbeeldingen
2. Interactief: stel vragen en ga in op wat de kinderen zeggen
3. Spelvormen: gebruik een spel om je boodschap over te brengen

De groep formuleert één *don't*:

1. Let erop dat je in een presentatie aan een niet-christelijk gezin niet (alleen) Bijbelse voorbeelden gebruikt. Er zijn ook andere inspiratiebronnen om mensen aan te spreken op de waarde van gemeenschappelijkheid

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Afwisselende presentatie met een activiteit
- Samen spelen en elkaar betrekken
- Veel plaatjes/duidelijke visualisatie
- Visueel maken eventueel met spelvorm

Andere *don'ts*:

- Je alleen op de ouders richten
- Kinderen afwezig bij presentatie
- Lange presentatie (niet langer dan 10 minuten)

Presentatie aan gezinnen met kinderen vanaf 12 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Evt. tieners samen (dus vriend mee, of meerdere gezinnen met tieners)
2. Luisteren naar tieners, interactief

De twee belangrijkste *don'ts* volgens de groep:

1. Voor hen invullen
2. Dwingen

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Luisteren naar de wensen van de tiener
- Jongeren krijgen de lead, ouders hobbelen mee
- Eigen motivatie leren kennen
- Ouders: band met kinderen behouden
- Verbinding maken door vooral leuke dingen
- Meerdere jongeren uit meerdere gezinnen als startpunt

Andere *don'ts*:

- Langer dan 10 minuten
- Ligt aan gezinssituatie, ik kan me voorstellen dat een tiener niet alleen mee wil doen
- Teveel aannames doen over motivatie of geen ruimte geven aan diverse motieven

Do's en don'ts bij het bepalen van het 'aanbod' van een gezin (stap 2)

Bepalen van het 'aanbod' met gezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Neem als Presentmedewerker je eigen rol/taak in t.a.v. kinderen
2. Neem als Presentmedewerker je eigen rol/taak in t.a.v. bewustwording ouders

De 2 belangrijkste *don'ts* volgens de groep zijn:

1. Sluit kinderen niet uit
2. Voorkom dat je niet met hen matcht maar alleen met de ouders

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Laten "zijn"
- Kinderen meenemen in je enthousiasme
- Inleven waar kind iets te bieden heeft
- Voorspellen dat het anders kan lopen
- Kijk welke toegevoegde waarde je kind kan hebben (soms alleen al door aanwezigheid)
- Kijk wat je wilt dat het je kind oplevert (in je opvoeding, in de openheid van het kind enz.)
- Wat maakt je kind happy- dan brengt het ook happiness over

Andere *don'ts*:

- Je alleen op ouders richten
- Project zoeken waar ze erbij 'hangen'

Bepalen van het 'aanbod' met gezinnen met kinderen van 4 tot 12 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Iedereen betrekken met ideeën (bijvoorbeeld hobby's en PowerPoint, poppetjes, verschillende mogelijke rollen
2. Stimulerende voorbeelden

De 2 belangrijkste *don'ts* volgens de groep zijn:

1. Voorkom dat je kinderen niet betrekt
2. Niet moeten

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Gebruik een PowerPointpresentatie
- Iedereen erbij betrekken
- Laat het een proces zijn
- Fysiek inzetten
- Duidelijke taal, aansluiten, open houden, samen
- Voorbeelden aandragen van projecten die goed gingen
- Zoom in voor elk gezinslid wat ze kunnen en leuk vinden (hobby's), ieder individu in kaart brengen

- Creactief en interactief aanbod laten bepalen (bijv. poppetjes Zwolle)
- Meenemen in enthousiasme en vragen naar eigen ‘wat vind je leuk’

Don’t:

- Vermijd ‘moeten’
- Niet alles is mogelijk
- Niet alleen ouders aanspreken en alleen met hen communiceren
- Niet met de organisatie aankomen
- Te vast beeld schetsen
- Te snel knoop doorhakken
- Niet rekening houden met het kind

Bepalen van het ‘aanbod’ met gezinnen met kinderen vanaf 12 jaar:

De twee belangrijkste *do’s* volgens de groep zijn:

1. Aansluiten bij mogelijkheden/kennis kind
2. Toename zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, bij bepalen doel gezin differentiëren ouders/kinderen
3. Pubers evt. vriend/vriendin mee laten nemen

De 2 belangrijkste *don’ts* volgens de groep zijn:

1. Niet moeten
2. Voorkom overspannen verwachtingen

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Gebruik een powerpointpresentatie
- Aansluiten bij talenten & kennis
- Zelf het project laten organiseren
- Verwachtingen helder communiceren over en weer

Don't:

- Vermijd 'moeten'
- Project erdoor drukken
- Alleen je op ouders richten
- Elk stapje is al mooi, geen overspannen verwachtingen
- Niet de diversiteit in leeftijd vergeten maar wel 'volwassen' benaderen

Do's en don'ts bij het matchen gezin met een project (stap 3)

Een *do* die voor alle gezinnen (met alle leeftijdscategorieën) geldt, is: de Presentmedewerker moet permanent contact onderhouden met lokale maatschappelijke organisaties, zodat ze bekend zijn met de mogelijkheden om ook gezinnen in te zetten.

Matchen van een project met gezinnen met kinderen van 0 tot 4 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Uitgaan van het gezin en zoeken naar gedeelde interesse gevend gezin/ontvangende partij
2. Sociale projecten, kortdurend

De 2 belangrijkste *don'ts* volgens de groep zijn:

1. Niet te praktisch/klussen

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Kortdurend project
- Laagdrempelig project
- Moeders iets samen delen
- Ontlasting van het gezin
- Interactie tussen culturen
- Visueel maken voor kinderen
- Verwachtingen helder bespreken
- Ontwikkel duurzame relaties met lokale maatschappelijke organisaties

Don't:

- Schilderen

Matchen van een project met gezinnen met kinderen van 4 tot 12 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

1. Aansluiten bij belevingswereld gezin & kind
2. Kinderen betrekken bij keuze van projecten

De 2 belangrijkste *don'ts* volgens de groep zijn:

1. Voorkom dat je niet meer flexibel bent bij het invullen van projecten (als je in stap 2 het gezin te specifiek laat formuleren wat ze willen, is een match te moeilijk)

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Praktische projecten
- Gelijke leeftijd van de kinderen
- Concrete en duidelijke informatie
- Tussen meer projecten laten kiezen
- Vraaggericht, ondersteunend, samenwerkend
- achteraf reflecteren: wat hebben we geleerd?
- Aansluiten bij belevingswereld van gezin
- Ouder aan het klussen, kinderen samen spelen
- Maatschappelijke organisaties goed betrekken – passend voor leeftijd?

Don't:

- Aanbod van gezin niet te specifiek maken
- In de schoenen van de hulpverlener gaan staan
- Niet vragen wat ze van het geselecteerde project vinden
- Niet aansluiten op gezin, willen verbeteren, niet samenwerken met andere instellingen

Matchen van een project met gezinnen met kinderen vanaf 12 jaar:

De twee belangrijkste *do's* volgens de groep zijn:

De 2 belangrijkste *do's* bij de match met een project voor een **gezin met kinderen vanaf 12 jaar**:

1. Niet praten maar doen

De 2 belangrijkste *don'ts* volgens de groep zijn:

1. Vergeet niet rekening te houden met het imago van een project of locatie

Andere *do's* ingevuld door individuele groepsleden:

- Divers projectaanbod
- Uitdagend voor het hele gezin
- Goed verwachtingen vragen van gezin
- Meerdere vriendjes/gezinnen betrekken
- Na de match een competentie gerichte taakverdeling nastreven
- Contactpersoon 'gezinnenprojecten' bij maatschappelijke organisaties

Don't:

- Te veel praten
- Grote psychische problematiek
- Uitgaan van het project i.p.v. gezin
- Te weinig concreet/te veel/te breed
- (geen) rekening houden met imago project

6.3 Verslag tweede ontwikkelbijeenkomst 7 december 2011

6.3.1 De ontwikkelbijeenkomst in het kort

Op woensdag 7 december 2011 vond de tweede ontwikkelbijeenkomst plaats, opnieuw in een lokaal van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle (GH). Aanwezig waren:

- Vertegenwoordigers van de lokale stichtingen Present uit Almere, Amersfoort, Dordrecht, Ede, Gouda, Houten, Utrecht en Zwolle
- Van Present Nederland: projectmedewerker Cato Bakker
- Van Family Factory: directeur Jan Willem Roseboom
- Van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (GH): Christel van Til-Teekman (onderzoeksleider), Marja Jager-Vreugdenhil (projectleider), Jeannette Slendebroek-Meints (onderzoeker) en Jan Hoogland (lector);
- Andere deelnemers vanuit de GH waren Idelet Elbers (docente MWD), Els Bos (docente SPH) en Jeanet Oosterhuis-Stoit (orthopedagoge Educatieve Academie)
- Externe expert: Richarda Westervoorde, Home Start Almere
- Arie van Diggele, student MWD Christelijke Hogeschool Ede (werkt afstudeeronderzoek over de eerste stap van de methodiek)

Weer kregen de deelnemers in het eerste deel van de bijeenkomst input aangeboden en werd in het tweede deel aan hen gevraagd zelf output te genereren.
De input in het eerste deel bestond in de eerste plaats uit een presentatie door de onderzoeksleider (Christel van Til) van de eerste ervaringen en resultaten van het onderzoek in de tweede ronde van vijfentwintig gezinsprojecten. Daarna verzorgde Richarda Westervoorde een korte bijdrage.

In het tweede deel van de bijeenkomst werd onder leiding van Jan Willem Roseboom in groepen gewerkt aan de ontwikkeling van de Presentmethode. Het resultaat werd vervolgens plenair teruggekoppeld en besproken met de hele groep. De ontwikkelbijeenkomst werd afgesloten met een gezamenlijke lunch.

In deze ontwikkelbijeenkomst hadden diverse studenten een rol. Arie van Diggele was aanwezig in het kader van zijn afstudeeronderzoek, dat hij samen met studiegenote Foka Bosma uitvoert in opdracht van Present Nederland. Zij zullen zich gaan richten op het verbeteren van de eerste stap van de methode: de Presentatie. Arie is aanwezig om kennis te maken met de Presentcoördinatoren en andere betrokkenen in het onderzoeks- en ontwikkelproject. Tijdens de lunch komen vier tweedejaars Pabostudenten van de GH met een verrassing: een eerste opzet van een kinderboek dat gebruikt kan gaan worden in de begeleiding van gezinnen door Presentcoördinatoren. De eerste schetsen worden enthousiast ontvangen. De studenten krijgen diverse praktische tips van de coördinatoren mee.

Doel en opzet ontwikkelworkshop

Doel van de ontwikkelworkshop was om te komen tot een aantal uitgewerkte plannen om fase 4 tot en met 7 van de Present-werkwijze af te stemmen op de doelgroep gezinnen. Daartoe werden de deelnemers verdeeld in vier groepen, waarvan er twee werkten aan de fasen 4 en 5, en twee aan de fasen 6 en 7. Deze verdeling werd onder andere ingegeven door de ervaring dat de verschillende fasen in de praktijk wel natuurlijk in elkaar overgingen en daarom ook gemakkelijk gecombineerd konden worden. In elke groep zaten twee of drie Presentcoördinatoren. De overige deelnemers verdeelden zich zo dat de vier groepen van gelijke grootte waren.

De groepen gingen aan de slag in 5 fasen:

1. **Startfase: interviews in tweetallen (30 minuten)**
   - Binnen ieder groep werden subgroepjes van 2 of 3 personen gemaakt met elk in ieder geval 1 Presentcoördinator.
   - Eén Presentcoördinatoren vertelde over een project waarvan zij vindt dat fase 4/5 of 6/7 succesvol verlopen zijn. De Presentcoördinator kreeg de instructie die zo uitgebreid mogelijk te doen. De luisteraars kregen de instructie om te noteren wat ze opviel, en eventueel verduidelijkingsvragen te stellen (bij. wat was de samenstelling van het gezin, met welke organisatie werkte je samen?)
   - De andere deelnemers stelden vervolgens vragen om precies zicht te krijgen op wat goed werkte en waarom dat goed werkte, dit aan de hand van concrete vragen:
     - Bij welke stap of stappen heb je vooral een tevreden gevoel?
     - Waardoor ben je daar zo tevreden over?
     - Wat deed jij waardoor het zo goed ging?
     - Wat deden de anderen waardoor het zo goed ging?
     - Wat droeg nog meer bij aan het succes (bv tijdstip, het weer, het soort project etc)?
     - Wat was het effect dat dit had op jouzelf?
     - Wat was het effect dat dit had op de ander (-en)?
     - Wat was het effect dat dit had op het succes van het project?
   - Iedereen had pen en papier bij de hand om datgene wat opviel op te schrijven.

2. **Analyse van de successen (20 minuten)**
   - Iedere deelnemer evalueerde individueel: wat maakt de voorbeelden succesvol?
   - De groep maakte op basis daarvan een mindmap, waarin de successen werden geordenen en samengevat in 3-5 'sleutels'.

3. **Sleutels uitwerken (20 minuten)**
   - Per sleutel werd op een groot papier per sleutel gebrainstormd om vijf concrete ideeën te bedenken die direct in de volgende ronde projecten konden worden toegepast.

4. **Feedbackronde: kennismaken met elkaars resultaten (15 minuten)**
   - Per groep werd het eindresultaat opgehangen.
   - Bij iedere groep bleef één persoon achter (niet een Present-coördinator) om toelichting te geven.
   - Overige groepsleden bezochten als groep de resultaten van de andere groepen en bekeken de uitkomst. 3 korte rondes van ongeveer 3 minuten

5. **Afronding (10 minuten)**
   - De groep werd weer samengeroepen om kort de workshop en de gehanteerde werkvorm te evalueren. De deelnemers waren enthousiast over de positieve insteek en de hoeveelheid ideeën die het opleverde.
   - De projectleider zegde toe de resultaten te verwerken in de methodiekbeschrijving. Dit is dan ook gebeurd in de volgende versie van het groeidocument.

6.3.2 Input: onderzoeksresultaten en praktijkervaring

Met de vijfentwintig gezinsprojecten uit deze ronde was het al iets meer mogelijk om algemenere uitspraken te doen over de ervaringen van de betrokkenen dan met alleen de 8 projecten uit de eerste ronde. Onderzoeksleider Christel van Til en haar collega-onderzoeker Jeannette Slendebroek lieten dat zien in een presentatie. De ervaringen van de gezinnen waren over het algemeen heel positief. Ze keken positief terug op de projecten. Ze vonden bijna allemaal dat de projecten goed aansloten bij hun kinderen. De onderzoeksresultaten worden uitgebreid beschreven in het onderzoeksdeel van deze rapportage.

Christel (onderzoeksleider) vertelt ook iets over haar telefonische evaluatie met de Presentcördinatoren. Ze zijn bezig geweest met de vraag die ook in de vorige bijeenkomst naar voren kwam: of het nu moet gaan om een 'project' of een 'proces'. Willen de ouders bij hun kinderen een bewustwording op gang brengen over het helpen van anderen, of wil een gezin aan de slag met een praktische klus en verder niet veel aandacht besteden aan de betekenis voor de onderlinge betrokkenheid, waardering en samenwerking tussen gezinsleden? Het onderwerp werd verder besproken tijdens de ontwikkelbijeenkomst. De meningen liepen uiteen. Menig coördinator gaf aan dat ze "geen tijd" heeft om meer begeleiding te geven aan gezinnen. Anderen waren er juist van overtuigd dat het proces binnen een gezin het belangrijkste was. Annet (Gouda) was daarin heel stellig: "waarom doe ik anders dit werk?". Ook Tiemen Zeldenrust onderschreef als directeur van Present Nederland dat dit aspect zeker van belang is gelet op de missie en visie van Present dat er 'een beweging op gang moet komen waarin het vanzelfsprekend is …'. Aan het einde van de discussie werd door iedereen bevestigd dat bewustwording wel degelijk het doel is van de methode. Afgesproken wordt dat dit ook in de methodiekbeschrijving werd opgenomen en dat de coördinatoren deze beschrijving volgen in de derde ontwikkelronde.

Alle coördinatoren zijn het erover eens dat de inzet van gezinnen 'meer tijd' vergt en een 'lange adem' nodig heeft. Het begeleiden van een gezinsproject brengt bijvoorbeeld mee dat een coördinator langer op zoek is naar een geschikt project, dat een gezin vaak langer moet afstemmen met alle gezinsleden om een geschikte datum te plannen, en dat aan een presentatie met kinderen meer aandacht moet worden besteed dan een presentatie voor een 'gewone' groep.

Besproken werd ook het project in Dordrecht, waar het gezin dat zou worden geholpen uit huis gezet werd vlak voor het project zou plaatsvinden. Dit had de nodige emoties teweeg gebracht bij de kinderen van het helpende gezin. Zij hadden elkaar al ontmoet en met elkaar kennis gemaakt. De kinderen waren erg verdrietig en konden zich niet voorstellen dat deze kinderen nu geen eigen huis meer hebben. Tijdens de ontwikkelbijeenkomst werd hier met de coördinatoren over doorgesproken. Wat doe je met emoties van kinderen als een project niet doorgaat maar er al wel is kennisgemaakt? Er moet aandacht zijn voor deze emoties in bijvoorbeeld een nazorg gesprek door de Present coördinator. In de voorbereiding van een project moet dit risico met de ouders besproken worden. Zoals bij eigenlijk alle Presentprojecten moet de Presentcoördinator in de voorbereiding erop wijzen dat in project niet alles voorspelbaar is. Die boodschap moet ook aan kinderen worden overgebracht. Dit wordt opgenomen in de methodiek.

6.3.3 Meer input: bijdrage van Richarda van Westervoorde

Richarda van Westervoorde vertelt over de aanpak van HomeStart. Ook dit is, net als het werk van Present, 'geleid vrijwilligerswerk'. En net als bij Present is het van belang dat er een goede match plaatsvindt tussen de vrijwilliger en de ontvanger. In het geval van HomeStart is die ontvanger altijd een gezin, meer specifiek een gezin met jonge kinderen. De Presentcoördinatoren maken van de gelegenheid gebruik om Richarda te bevragen op haar ervaring met het tot stand brengen van een goede match tussen vrijwilligers en hulpontvangers, het evalueren met zowel vrijwilliger als hulpontvanger, en over het aanspreken van de eigen kracht van die hulpontvanger.

6.3.4 Waarderend onderzoek naar vier stappen van de methodiek

Het tweede deel van de ontwikkelbijeenkomst werd vormgegeven als ontwikkelworkshop van anderhalf uur. De Presentcoördinatoren, onderzoekers, docenten en andere deelnemers gingen onder leiding van Jan Willem Roseboom (Family Factory) in aan de slag om de stappen 4 tot en met 7 van de Present-werkwijze af te stemmen op de doelgroep gezinnen. Dit gebeurde aan de hand van de methodiek Waarderend onderzoeken (*appreciative Inquiry*). Jan Willem legde eerst uit wat Waarderend Onderzoeken inhoudt: een vorm van praktijkgericht onderzoek waarmee zichtbaar wordt gemaakt waar een groep, team of organisatie sterk in is, en hoe daar nog beter gebruik van kan worden gemaakt. Waarderend Onderzoek creëert ruimte om te versterken wat er al is. Het gaat dus niet om het definieren, analyseren en oplossen van problemen, maar om het uitvergroten van dat wat goed gaat. Daarin liggen vaak kleine en grote sleutels voor succesvolle ontwikkeling.

De deelnemers gingen dus op zoek naar krachtige, succesvolle ervaringen met de 4 fasen. Door te verkennen wat daar het succes van was ontdekten ze gezamenlijk sleutels die voor alle gezinsprojecten waardevol zijn. “Met Waarderend Onderzoek gaan we niet voorbij aan de problemen, maar benaderen we ze simpelweg van een andere kant.”

Opbrengst ontwikkelworkshop per groep

Op de volgende pagina’s wordt per groep weergegeven wat de opbrengst van de ontwikkelworkshop was.

De opbrengst van groep A (stap 4. Voorbereiding project en stap 5. Uitvoering project)

Sleutel 1: Afgrenzen

- Afgrenzen van tijd, van talent, van project.
- Afspraken tijdens projectbezoek
- Bevestigingsmail naar hulpverlener/begeleider van 'ontvanger' en contactpersoon gevend gezin met gemaakte afspraken.
- Zorg dat kinderen ook geïnformeerd zijn
- *Tip: eenvoud project (haalbaarheid)*
- *Tip: in mail aan gezin ook stukje voor de kinderen.*
- *Tip: als presentatie en projectbezoek qua tijd ver uit elkaar liggen, wel contact houden!*

Sleutel 2: Flexibiliteit

- Goede info, ook: dat meestal anders gaan dan je vooraf denkt
- Inbouwen van beslismomenten om aan te passen tijdens project
- Voor project: breng ook onder de aandacht dat er een kans is dat het project niet door kan gaan!
- *Tip: voorbeeldcasus geven!*
- *Tip: houd ook ruimte voor onverwachte initiatieven.*
- *Tip: 5-minuten break: alles ok?*
- *Tip: duidelijke regie van de contactpersoon van het gezin op de projectdag.*
- *Tip: foto's of filmpje tijdens projectbezoek*

Sleutel 3: Goede koppeling

- Afstemming van gezin kan en wat hulpontvanger nodig heeft.
- Check of goede koppeling gemaakt is, tijdens projectbezoek
- Ruimte voor eigenheid kinderen.
- *Tip (2x): één of meer kinderen meenemen naar projectbezoek*

Sleutel 4: Resultaat

- Resultaat zichtbaar maken (achteraf): dit hadden we afgesproken, kijk dit hebben jullie gedaan
- In voorbereiding realistische verwachtingen bespreken
- *Tip: bij praktisch project voor- en na-foto's*
- *Tip: concrete doelstellingen voor de kinderen.*

Sleutel 5: enthousiasme inzetten en afstemmen

- Richting gezin: dit koppelen aan flexibiliteit
- Relatie en presentie

De opbrengst van groep B (stap 4. Voorbereiding project en stap 5. Uitvoering project)

<u>Sleutel 1: communicatie met maatschappelijke organisatie en gezin</u>

- Initiatief nemen om info te geven aan betrokken hulpverlener
- Vaak bellen en mailen, juist als er lange tijd zit tussen gesprek met gezin en uitvoering project
- Voeden van de betrokkenheid (verantwoordelijkheid)
- Versterkt samenhang rondom ontvanger
- Overzicht als coördinator over momenten contactoefening.
- *Tip: "Vast communicatieschema voor 't hele project? Bijv. in Excel. Elsje/.. op DROP BOX*
- *Tip: kan 'ooit' via de website, interactiepagina voor Present/gezin*
- *Tip: voor kinderen: "Nog … nachtjes slapen…"*

<u>Sleutel 2: relationele contacten</u>

- Besteed veel tijd aan het contact
- Ga samen in de auto naar de projectvoorbereiding/het project
- Aandacht per kind: zeg elke naam; stel hen ook vragen.
- Kennis vooraf en nadien:
    - Ina
    - Kerk
    - Present methode
- Teruggrijpen op concrete kennis die kinderen hadden aangegeven
- *Tip: rol voor elk kind.*
- *Tip: naamstikkers voor gezinsleden en hulpontvanger.*
- *Tip: vooraf tekening vragen en hierop aangeven: wat kunnen we zelf meenemen?*

<u>Sleutel 3: Sterke missie gezin</u>

- Overtuiging
- Beeld/visie op het vervolg:
    - In de buurt
    - Later ook nog contact
- Bewust opvoedingsaspect voor hun kind
- Moeder na het projectbezoek: goed doorgepraat met de kinderen, vierjarige legde verder uit
- Presentcoördinator: stimuleert, geeft tips, maakt overtuiging/visie bespreekbaar
- *Tip: gezinswapen maken*
- *Tip: enthousiasme vasthouden*

<u>Sleutel 4: zorgvuldigheid matching/voorbereiding</u>

- Rol voor vierjarig kind. *Tip: vierjarig kind is de "baas"*
- Kind én ouder bij het eerste contact
- Tijd investeren
- Scherp afbakenen
    - tijd (geen koffie drinken) tijdens project? Voorbereiding?
    - Programma
    - Gereedschap
- Heel praktisch doordenken qua belastbaarheid en mogelijke effecten

- Ruimte voor spontaniteit
- ‘Taak’ als middel voor ontmoeting, daarvoor aandacht in de voorbereiding.

Tip: ’10 tips’ voor de tien meest voorkomende projectsoorten vanuit Present Nederland

De opbrengst van groep C (stap 6. Evaluatie en stap 7. Vervolg)

Sleutel 1: Relatie

- Liefst dezelfde dag project afronden met evaluatie.
- Digitale evaluatie snel er achter aan
- Mensen willen hun verhaal aan je kwijt! *Tip: verhaal horen van de ander (terugkoppeling)*
- Zichtbaar zijn in de wijk
- *Tip: evaluatie als onderdeel van project (proces) ook van tevoren aankondigen!*
- *Tip: goede ervaringen, impact delen*

Sleutel 2: eenvoud projectkeuze

- Niet het vele is goed, maar het goede veel!
- Hoe ingewikkelder het project, hoe ingewikkelder de evaluatie
- *Tip: Afbakening door goede afspraken van tevoren*
- *Tip: Laat aanbod gezin een deeltje te zijn van groter project*

Sleutel 3: Bezinningstijd (voor vervolgstap)

- Zes weken tussentijd voor beslissing over vervolg.
- *Tip: drie weken is genoeg!*
- *Tip: wel even contact hebben in de tussentijd?*
- *Tip: ijzer smeden als het heet is.*
- *Tip: schoolvakanties.*

p.m. tips zijn hier dus discussie!!

Sleutel 4: Communicatie

- Gezin zelf stukje laten schrijven voor nieuwsbrief
- Zichtbaar zijn in de wijk
- *Tip: Poster bij Centrum voor Jeugd en Gezin*
- *Tip: Website*
- *Tip: Doorzendmail laten doorsturen*
- *Tip: Facebook*
- *Tip: Hyves*
- *Tip: Posters bij scholen*
- *Tip: Hetzelfde gezin nogmaals met vrienden erbij?*
- *Tip: Gericht op de kinderen:*
    - *Kaartje*
    - *Cadeautje*
- *Tip: tekening maken*
- *Tip: wil het gezin 'ambassadeur' zijn van (Gezinnen:) Present?*

Sleutel 5: Betrokken ouders (gevend gezin)

- Zien/begrijpen het concept
- Werken mee in evaluatie
- *Tip: betrokkenheid ouders stimuleren door mede verantwoordelijk te maken (gebruik hun eigen idealen/missie)*
- *Tip: bedank de ouders voor hun betrokkenheid*

De opbrengst van groep D (stap 6. Evaluatie en stap 7. Vervolg)

Sleutel 1: Impact (op ontvanger) teruggeven (aan gevend gezin)

- Aan gezin: telefoon, mail, bedankbrief; voor tieners ook social media (Facebook, Twitter)
- Aan betrokken hulpverlener (maatschappelijke organisatie):
    - telefoon, mail, bedankbrief
    - 1 x per jaar bedankbrief voor maatschappelijke organisaties
- Aan hulpvrager, via de betrokken hulpverlender (maatschappelijke organisatie), een kaartje van Present en gezin
- *Tip: aan de buitenwereld impact ook laten zien door middel van nieuwsbrief*
- *Tip: gezin stimuleren impact ook door te geven aan hun netwerk*
- *Tip: website*

Sleutel 2: Evalueren digitaal

- Bedankbrief:
    - Foto's
    - Ervaringen
    - Vervolg
- Vorm van waardering
- Evaluatieformulier → vervolgaanbod → na 3 á 6 (uur/weken/maanden??…) bellen
- Spontane reactie van (ontvangende) gezinnen (sms/email) verwerken in bedankbrief *Tip: Letterlijke reactie hulp-ontvangers doorsturen!*
- *Tip: vraag over vervolg aanbod na 6 weken bezinning*
- *Tip: ook evaluatie met de hulpontvanger!*
- *Tip: bedankbrief aan de kinderen richten*
- *Tip: acties Present/hulpverlener afstemmen t.a.v. vervolgaanbod*

Sleutel 3: kinderen betrekken bij evaluatie

- Foto kan herinnering zijn voor kinderen
- Eigen kaartje/e-card/cadeautje sturen voor kinderen
- Tip aan kinderen geven om bijvoorbeeld een tekening te maken
- *Tip: ouders handvatten geven om met de kinderen te evalueren*
- *Tip: kinderen zelf evaluatie laten uitvoeren?*
- *Tip: gezin stuurt kaartje aan hulpontvanger*
- *Tip: kind verhaal laten schrijven over gebeurtenis (project)*

Sleutel 4: Schoolvakantie

- Standaard aanbod van 'gezinnen vrijwilligers week' in alle schoolvakanties
- Website
- Promotie
- *Tip: Poster ophangen op school; Tip: bespreken met school zelf, zodat zij het aan ouders voorstellen en actief promoten*
- *Tip: Koppelen aan vakantiebijbelfeest*
- *Tip: Vooral herfst- en voorjaarsvakantie!*

6.4 Verslag derde ontwikkelbijeenkomst 11 april 2012

6.4.1 De ontwikkelbijeenkomst in het kort

Op woensdag 11 april 2012 vond de derde en laatste ontwikkelbijeenkomst plaats, opnieuw in een lokaal van de Gereformeerde Hogeschool Zwolle (GH). Aanwezig waren:

- Vertegenwoordigers van de lokale stichtingen Present uit Almere, Dordrecht, Ede, Gouda, Houten, Utrecht en Zwolle; de coördinator uit Amersfoort kon niet aanwezig zijn.
- Van Present Nederland: directeur Tiemen Zeldenrust en projectmedewerker Cato Bakker
- Van Family Factory: directeur Jan Willem Roseboom
- Van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken (GH): Christel van Til-Teekman (onderzoeksleider), Marja Jager-Vreugdenhil (projectleider), Jeannette Slendebroek-Meints (onderzoeker) en Jan Hoogland (lector);
- Jeanet Oosterhuis-Stoit (orthopedagoge Educatieve Academie)
- Idelet Elbers (docente MWD)

Deze laatste ontwikkelbijeenkomst had een feestelijk karakter. Want er was wat te vieren: in de eerste plaats dat het gelukt was om zestig – zelfs 68 - gezinnen te werven voor een Presentproject. En als laatste zou Linda Wagenmakers, ambassadrice van Present, in mei aan de slag gaan met man, twee dochters, en enkele neefjes en nichtjes.
Wat ook reden was tot feest, was dat bijna alle projecten ook heel succesvol waren verlopen, zowel in de ogen van de gezinnen en Presentcoördinatoren zelf als volgens de 'ontvangers' en hun hulpverleners. Ook andere resultaten werden steeds meer zichtbaar: een eerste versie van de methodiekhandleiding en toolbox konden worden getoond, en allerlei andere ontwikkelde materialen.

Zoals ook in de andere ontwikkelbijeenkomsten werden er onderzoeksresultaten getoond, deze keer van alle rondes gezamenlijk.
In deze bijeenkomst werd niet meer verder aan de methodiekbeschrijving gewerkt. We gaven na de derde ronde gezinsprojecten de coördinatoren hun laatste wijzigingen en tips over de methodiekhandleiding door per mail. Waar het wel over ging was de toekomst van de methodiek: welke kansen zagen de coördinatoren ermee, hoe kon de methodiek verder ingezet worden? Op welke manier konden de coördinatoren hun enthousiasme overdragen op collega's in andere plaatsen, zodat zij ook aan de slag zouden gaan met gezinnen? Aan het eind van de bijeenkomst werd tenslotte het onderzoeks- en ontwikkelproject geëvalueerd.

Bijzonder in deze bijeenkomst was ook de aanwezigheid van camera's. Er werden opnames gemaakt voor een film waarmee op 6 juni de presentatie zou worden vormgegeven van het proces en de resultaten van dit onderzoeks- en ontwikkelproject.

6.4.2 Leerpunten uit anderhalf jaar gezinsprojecten

Onderzoeksleider Christel van Til en kwantitatief onderzoeker Jeannette Slendebroek gaven in een presentatie een terugblik op derde ronde gezinsprojecten. Opnieuw waren de projecten bijzonder prettig verlopen en hadden de Presentcoördinatoren enthousiaste verhalen over de bijzondere ontmoetingen die hadden plaatsgevonden. Ze hadden veel positieve reacties gehad. Dat was ook terug te zien in de presentatie van de voorlopige onderzoeksresultaten over de drie rondes. Deze resultaten zijn al in een

eerder hoofdstuk in deze rapportage uitgebreid besproken.
In een actieve werkvorm werden de Presentcoördinatoren aan het werk gezet om 'af te tappen' wat over het geheel gezien hun belangrijkste leerpunten waren geweest. Om dit van hen te horen werd van hen gevraagd om in een 'speeddate' aan iemand ander in twee minuten te vertellen wat de methode 'Gezinnen: Present!' inhoudt. Daarbij gingen ze ervan uit dat die andere persoon wel op de hoogte is van de algemene Presentaanpak, maar niet van de gezinnenaanpak. De persoon tegenover hen speelde de rol van een collega-Presentcoördinator die nieuwsgierig was of het werken met gezinnen iets voor haar was. Zij mocht verduidelijkende vragen stellen om erachter te komen waarom dit nu echt een andere manier van werken was dan anders. Andere deelnemers observeren (dus drie groepjes, elk rond een duo) en schrijven op welke punten belangrijk worden gevonden. Deze werkvorm was erop gericht om gezamenlijk vast te stellen welke elementen van de methodiek 'Gezinnen: Present!' essentieel zijn voor de overdracht van de methodiek aan andere Presentcoördinatoren. Dit werd in twee groepen gedaan, waarin elk twee Presentcoördinatoren aan de beurt kwamen in een speeddate om de belangrijkste kenmerken van het werken met gezinnen te formulieren. Beide groepen bespraken de dates na en noteerden de belangrijkste elementen die overgedragen moeten worden aan andere coördinatoren die met de methodiek 'Gezinnen: Present!' willen gaan werken. De uitkomsten werden op twee flaps genoteerd.

Groep 1 noteerde de volgende cruciale elementen die overgedragen moeten worden:
- Enthousiasme!
- Vanzelfsprekendheid om dit te doen
- Het werken met gezinnen vraagt het uitwerken van Presentformule tot in de finesses
- Het gezin neemt de ervaringen mee naar huis
- Ieder kan het project op eigen niveau beleven
- Het doet het gezin veel (niet 'leed', maar ook elkaar leren kennen op een andere manier)
- Door het project ontdekken ouders de talenten van hun kinderen.
- Bij projecten waarin een gezin aan een ander gezin hulp geeft: het bijzondere van de omgang tussen twee gezinnen
- Belangrijk is ook de omgang van de gezinsleden onderling
- Vaak ontstaat binnen het gezin de behoefte om te continueren
- Gezinnen komen in een andere omgeving op andere manier tot hun recht (bijv. woonzorgcentrum)

Groep 2
- Veel waarde voor het gevende gezin zelf: project brengt beweging in gezinssysteem
- Is investering, maar levert veel op
- Geeft iets extra's voor de ontvangende partij
  - Energie van kinderen
  - Makkelijke interactie
- Vormend voor je eigen gezin (als Present coordinator)
- Kinderen maken hulp heel ontvankelijk (spontaniteit, eenvoud, ongecompliceerd, eerlijk)
- Kinderen zijn anders dan volwassenen: niet veroordelend, niet bedreigend voor de hulpontvanger
- Kinderen nemen stress weg
- Het project heeft minder het karakter van hulp geven en ontvangen, er is meer sprake van gelijkwaardig
- Kinderen maken contact tussen volwassenen gemakkelijker
- Kinderen vragen om vervolg
- Om echt te zien wat zo bijzonder is aan het begeleiden van gezinnen: voorbeelden vertellen van gezinsprojecten!

Gewapend met deze punten liet Elsje (Presentcoördinator Zwolle) zien hoe ze in twee minuten Jan Willem (Family Factory) kon overtuigen dat ook hij aan de slag moest met 'Gezinnen: Present!'. Dit was niet alleen een oefening voor de Presentcoördinatoren, die voortaan als 'Ambassadeurs 'Gezinnen: Present!'' zullen optreden richting hun collegacoördinatoren. De opbrengst van deze sessie is ook gebruikt voor de verdere onderbouwing van de methodiek in de handleiding.

De rest van de bijeenkomst werd besteed aan de afronding van de ontwikkelactiviteiten, het maken van filmopnames aan afspraken over het vervolg.
Zo werd besproken wat er op de lancering van de methodiek op 6 juni zou gebeuren. De Presentcoördinatoren werden uitgenodigd zelf aan te geven wat ze in het programma wilden bijdragen.
Maar de Presentcoördinatoren wilden ook zeker na 6 juni door met het begeleiden van gezinnen. Niet alleen door zelf door te gaan met de nieuwe methodiek, maar ook door zich op te stellen als ambassadeurs van de gezinsprojecten, richting gezinnen maar ook richten collega-presentatoren. Bijvoorbeeld door op Presentdagen, waar alle coördinatoren elkaar ontmoeten, herhaaldelijk het verhaal te vertellen van hun ervaringen met de nieuwe aanpak. Bovendien spraken Present, Family Factory en Presentcoördinatoren af om met gemeenten en CJG's in gesprek te gaan om na te gaan wat zij voor kansen zagen met de nieuwe methodiek.
Een specifieke wens van de coördinatoren was ook om na verloop van tijd, bijvoorbeeld na één tot drie jaar, een opfrisdag te houden met de onderzoekers en docenten om scherp te blijven op de bijzonderheden van het werken m et gezinnen en zo mogelijk de methodiek nog een slag verder te brengen.

Deze laatste ontwikkelbijeenkomst werd afgesloten met een evaluatie van het proces, die meer leek op een complimentenwedstrijd. Alle deelnemers hadden genoten van de samenwerking en waren trots op de gezamenlijke resultaten.

Een belangrijk concreet resultaat, de methodiekhandleiding, wordt in het volgende deel gepresenteerd.

Deel 3

De ontwikkelde methodiek en visie

6.5 De kracht van gezinnen gemobiliseerd voor de samenleving: methodiek en visie

Dit deel van de rapportage bevat de ontwikkelde beschrijving van de methodiek 'Gezinnen: Present!'. De methodiek is ook in een aparte uitgave uitgebracht in een handzame versie om in de praktijk gebruikt te worden door Presentcoördinatoren, als onderdeel van hun praktische toolbox. In deze rapportage mag de methodiekbeschrijving als belangrijk resultaat van het project niet ontbreken. Voor de beschrijving is gebruik gemaakt van het format voor methodiekhandleidingen van het Nederlands Jeugd Instituut (NJi). In dit format is de visie onderdeel van de methodiekbeschrijving. Daarom is ook in deze rapportage de visie op deze plaats opgenomen. Dit format is gebruikt omdat Present de nieuw ontwikkelde werkwijze graag wil laten opnemen in de Database Effectieve Sociale Interventies (DESI), en het format van het NJi helpt om de hiervoor benodigde onderdelen gestructureerd weer te geven.

6.5.1 Probleem, doelgroep en doelstelling;

Deze methodiek 'Gezinnen: Present!' is gericht op gezinnen die zich vrijwillig in willen zetten voor een ander, maar niet goed weten hoe ze dat kunnen doen of waar hulp nodig is. De methodiek wordt uitgevoerd door een Presentcoördinator of een vergelijkbare vrijwilligersmakelaar van een andere organisatie (bijv. een opbouwwerker, medewerker van een vrijwilligerscentrale).
Het doel van deze methodiek is om de kracht van gezinnen te mobiliseren voor de samenleving. Meer praktisch vertaald is het doel van deze methodiek tweeledig:

- Het gezin is zich bewust van wat ze kunnen doen voor iemand die hulp nodig heeft;
- Het gezin voert een concreet en zinvol hulpproject uit voor iemand die hulp nodig heeft.

De methodiek is toepasbaar voor gezinnen in elke mogelijke samenstelling: twee ouders en één of meer kinderen, één ouder met kinderen, kinderen met hun ouders en grootouders, enz. In het onderzoeks- en ontwikkeltraject wordt ervaring opgedaan met gezinnen in allerlei samenstellingen. In de pilots 'Gezinnen: Present!' bleek dat voor elke gezinssamenstelling wel een goed project te vinden was. Presentcoördinatoren die de methodiek uitprobeerden raden aan om heel breed te denken: een ouder met een gehandicapt kind, een gezin met volwassenen die ook weer een relatie hebben, een samengesteld gezin dat elkaar nog niet zo lang kent, een homopaar met kinderen, enzovoort. In de opzet van de methode is veel aandacht voor het maken van een goede match tussen het vrijwillige gezin en een hulpproject dat goed aansluit bij wat ze goed kunnen en leuk vinden. **De enige afbakening in deze methode is dat het moet gaan om in elk geval één volwassene en één kind: in de methode wordt uitgegaan van volwassenen en kinderen die samen vrijwilligerswerk willen doen**.

6.5.2 Opbouw van de interventie

De methodiek is gebaseerd op de Presentformule. Dit is een stappenplan dat Presentmedewerkers gebruiken om een groep vrijwilligers te begeleiden in een praktisch project. Deze algemene Presentmethode bestaat uit 7 stappen. Deze methode start op het moment dat groepen vrijwilligers, hier: gezinnen, zich aanmelden om vrijwilligerswerk te doen. In de praktijk gaan hier allerlei wervingsactiviteiten aan vooraf, in de vorm van presentaties voor grotere groepen (bijvoorbeeld in kerken of verenigingen) of door middel van folders, posters en vooral mond tot mondreclame. Wanneer een gezin zich aanmeldt, worden de volgende 7 stappen gevolgd:

1. Kennismaking: de Presentmedewerker bezoekt een geïnteresseerd gezin (evt. meerdere gezinnen samen), maakt kennis met de gezinsleden, informeert hen over de werkwijze en de verschillende mogelijkheden.
2. Intake: het gezin bepaalt wat ze gaan doen, mogelijk tijdens dezelfde bijeenkomst, of daarna onderling; de Presentmedewerker helpt hen hun aanbod te formuleren.
3. Matching: de Presentcoördinator koppelt het aanbod van het gezin aan de vraag van een ontvangende partij, via betrokken hulpverleners (bijv. maatschap-

pelijk werker, schuldhulpverlener, consulent woningcorporatie).

4. Voorbereiding: de Presentcoördinator bereidt het project voor i.o.m. gezin, ontvanger en betrokken hulpverleners (locatiebezoek, afspraken met alle partijen)
5. Uitvoering: het gezin voert een project uit voor hulpontvanger, de Presentcoördinator bij start en einde aanwezig op locatie.
6. Terugkoppeling: de Presentcoördinator vraagt bij de hulpontvanger en de betrokken maatschappelijke organisatie na wat hun ervaring was met het project en koppelt terug aan het gezin wat de impact van hun project was (vaak per mail, telefoon of bedankbrief)
7. Evaluatie en vervolg: De Presentcoördinator heeft met het gezin (bij het gezin aan huis of op het kantoor van de Presentcoördinator) een afsluitend gesprek waarin het project met het gezin wordt geëvalueerd, en waarin eventuele vervolgstappen worden besproken.

Deze opbouw betekent een aanbodgerichte aanpak: het 'aanbod' van het gezin – wat zij kunnen en willen, hoeveel tijd ze willen besteden – staat centraal. De eerste twee stappen zijn gericht op het bepalen van dat aanbod. Pas in stap 3 komt de 'vraagkant' aan de orde. Een hulpproject wordt altijd afgesloten met een evaluatie, waarin expliciet ruimte is voor reflectie op de hulp die het gezin heeft gegeven. Dat is een belangrijk element in de bewustwording van wat het gezin kan betekenen voor anderen. In de laatste stap wordt zoveel mogelijk expliciet gemaakt met het gezin wat ze nu verder willen na de opgedane ervaring.
Deze opbouw is er vervolgens ook op gericht dat de inzet van het gezin zinvol is. Daarom worden alleen projecten uitgevoerd voor ontvangers die via een professionele hulpverlenende organisatie (bijv. maatschappelijk werker, schuldhulpverlener, consulent woningcorporatie) worden aangemeld. Zo sluit de vrijwillige hulp aan bij een hulptraject van een ontvanger en is het project niet alleen zinvol voor het vrijwillige gezin, maar ook voor de hulpontvanger.

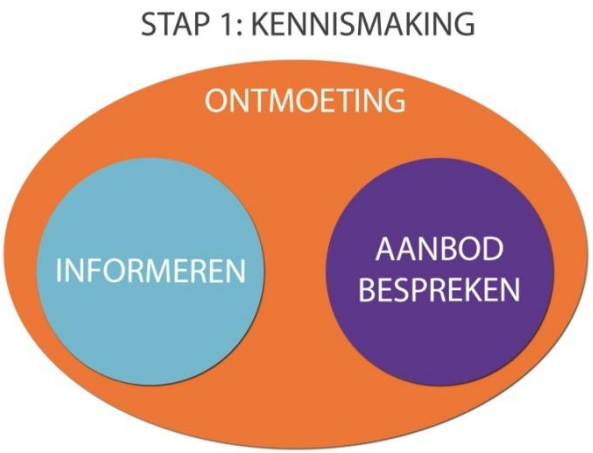
6.5.3 Inhoud methodiek

Hierna wordt de werkwijze per stap beschreven. Bij elke stap worden tips gegeven voor aanpassingen van de werkwijze aan de leeftijden van de kinderen in het gezin: gezinnen met hele jonge kinderen, gezinnen met kinderen in de basisschoolleeftijd en gezinnen met tieners.
Naast deze handleiding is ook een praktische toolbox ontwikkeld: een koffertje met diverse materialen en werkvormen die de coördinator kan gebruiken bij verschillende stappen van deze methodiek.

1 De kennismaking

Stap 1 vormt de kennismaking tussen het gezin en de Presentcoördinator. De Presentcoördinator bezoekt het gezin persoonlijk aan huis. De kennismaking is in de eerste plaats een ontmoeting, waarin de coördinator de tijd neemt het gezin, de ouders en de kinderen te leren kennen en open staat voor de eigenheid van dat gezin en ieders unieke eigenschappen. Het is dus ook de bedoeling dat de ontmoeting plaatsvindt met alle gezinsleden, niet alleen met de ouders.

De ontmoeting is geen doel op zich, maar staat ten dienste aan de twee doelen van stap 1: informeren en aanbod bespreken. In een schema weergegeven ziet dit er als volgt uit:

Naast deze doelen zijn er nog drie doelen die tijdens stap 1 een rol spelen:
- motiveren en enthousiasmeren;
- succeservaringen creëren;
- bewustwording genereren.

Dit zijn de onderliggende of impliciete doelen. Deze doelen hoeven niet met het gezin besproken te worden, al kan dat zeker wel wanneer een gezin er naar vraagt of het zelf aansnijdt.
Hieronder worden eerst een aantal handreikingen gegeven voor het omgaan met een gezin, en daarna voor elk van de hier genoemde doelen.

Positie van de coördinator ten opzichte van het gezin:
Een gezin onderscheidt zich van andere groepen door een eigen en diepgaande dynamiek, er is sprake van een gezinssysteem. Daarom is het begeleiden van gezinnen anders dan het begeleiden van andere groepen, en is de positie van een Presentcoördinator ten opzichte van een gezin ook anders. Gezinsleden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en kinderen zijn loyaal aan hun ouders. Elk gezin heeft ook een eigen “gezinsklimaat”, met eigen unieke waarden en omgangsvormen. In de ontmoeting met een gezin neemt de coördinator ook haar eigen normen en waarden mee. Bovendien beïnvloeden gezin en coördinator elkaar in de ontmoeting.

Enkele handreikingen voor Presentcoördinatoren om hiermee om te gaan:

- Weet dat elk gezin uniek is, met eigen krachten en vaardigheden;
- Neem de tijd om de eigenheid van een gezin te ontdekken;
- Vraag naar wat het gezin belangrijk vindt;
- Maak gebruik van kennis over gezinnen (zie Toolbox);
- Wees je bewust van je eigen 'gezins-waarden' die je denken en handelen kunnen 'kleuren'.

Aandachtspunten in de benadering van gezinnen (Bosma & Van Diggele, 2012)

Eigen aan werken met gezinnen:	Betekenis voor de benadering van gezinnen voor *Gezinnen: Present!*
Kinderen	Het draait om de kinderen! Leer ze kennen, ontdek wat hen interesseert, betrek ze zoveel mogelijk en wees open over mogelijkheden en beperkingen.
Unieke kracht	Wanneer bewustwording een plek heeft in het gesprek, kan de coördinator ouders wijzen en bevragen op de unieke kracht van hun gezin.
Waarden	Wanneer bewustwording een plek heeft in het gesprek kunnen de onderliggende waarden ook ter sprake worden gebracht
Variaties en gezinsklimaat	Elk gezin is uniek, de variaties eindeloos! Stap 1 moet daarom maatwerk zijn. Om als coördinator begrip op te brengen voor gezinnen waarin het er anders aan toegaat dan zij gewend is, kan het goed zijn om kennis te hebben van verschillende gezinsklimaten.
Onvoorwaardelijkheid	Weet dat gezinsleden onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Gevoelens en emoties worden daardoor soms intenser geuit dan in andere groepen. Begrijp jongeren in de puberfase. Ze zetten zich af tegen de onvoorwaardelijkheid maar weet dat ze er uiteindelijk toch bij horen.
Opbrengst	Wanneer bewustwording een plek heeft in het gesprek of als ouders nog zoeken naar motivatie, kan onder de aandacht worden gebracht wat deelname aan een project het gezin brengt.

Ontmoeting

Tijdens stap 1 staat de ontmoeting centraal. Ontmoeting is nodig om echt in contact te komen met het gezin en om te kunnen aansluiten met de gezinsleden. Pas wanneer sprake is van echt contact kan het gezin geïnformeerd en het aanbod besproken worden. Handreikingen voor de coördinator zijn:

- Toon oprechte interesse;
- Luister en vraag door;
- Wees nieuwsgierig en zoek naar wat dit gezin uniek maakt;
- Deel iets van jezelf;
- Vraag naar wat de kinderen bezig houdt.

Informeren

Deelname aan een project gebeurt binnen vaste kaders en op basis van een duidelijke structuur. Dit is nodig voor het gezin en voor de ontvangende partij om het project succesvol te laten zijn. Tijdens stap 1 wordt het gezin geïnformeerd over de aspecten die hiervoor van belang zijn (zie box 1). Handreikingen voor de Presentcoördinator zijn hierbij:

- Kies in overleg met het gezin een goed moment;
- Vertel alleen wat nodig, houd het beknopt;
- Vertel meer wanneer het gezin daar behoefte aan heeft (als ze zelf vragen stellen);
- Niet besproken informatie kan ook achteraf (via e-mail of folder) worden overgebracht;
- Gebruik, wanneer je dat prettig vindt, een schermpresentatie (Powerpoint, Prezi of foto's);
- Koppel de informatie aan voorbeelden die de gezinsleden aanspreken.

Box 1. Inhoudelijke punten waarover het gezin geïnformeerd moet worden:

- Er is een contactpersoon (16 jaar of ouder) vanuit het gezin nodig om het project van te voren te bezoeken.
- Voor de opgave is een formulier gemaakt dat ingevuld moet worden. Hierin worden o.a. mogelijkheden en onmogelijkheden van het gezin omschreven.
- Het project wordt afgestemd op de omvang en de mogelijkheden van het gezin. Daarom is het van belang dat gezinsleden die aangeven dat ze meedoen, er ook daadwerkelijk zijn.
- Degene die geholpen wordt, is tijdens het project dat het gezin gaat uitvoeren zelf ook aanwezig en werkt waar mogelijk/nodig ook mee.
- De Presentcoördinator bereidt het gezin voor op de omgang met de hulpontvanger:
    - Wees je er van bewust dat hulpontvangers vaak in moeilijke omstandigheden zitten en kwetsbaar zijn. Eigenlijk kan iedereen wel in moeilijke omstandigheden terecht komen, jij ook. Geef concrete voorbeelden: dat je ouders werkloos of arbeidsongeschikt kunnen worden, dat je ziek wordt of gehandicapt raakt, dat je iets meemaakt waardoor je te verdrietig bent om nog gewoon te werken en je huishouden te doen, dat je ergens heen verhuist en geen vrienden hebt. Vertel het zo dat het in de beleving van kinderen en ouders past, dat ze zich ook realiseren dat het ze zelf ook kan overkomen. Je bent dus niet méér als je hulp geeft, of minder als je hulp ontvangt!
    - Bedenk dat het een hele stap is voor de 'ontvanger' om jullie toe te laten. Je mag best dankbaar zijn dat hij of zij ruimte geeft om iets te betekenen! Denk na over zijn of haar situatie en wat het voor hem of haar betekent om hulp te aanvaarden.
    - Het is belangrijk dat de gezinsleden geen afkeuring laten blijken uit hun houding of (de toon van het) woordgebruik. Bijvoorbeeld wanneer het huis van de hulpontvanger een puinhoop is of vervuild is. Een opmerking in de lijn van: "Tjonge, hier is ook een jaar niet schoongemaakt zeg!", of: "Wat een bende", kan niet tijdens de dag.
    - Tijdens het projectbezoek en tijdens het project kunnen gezinsleden zaken tegenkomen of horen die vertrouwelijk zijn. Persoonlijke informatie, adres- en persoonsgegevens van een hulpontvanger blijven vertrouwelijk en mogen niet verder verspreid worden.
    - Er mogen geen foto's of filmpjes gemaakt worden, behalve als hier nadrukkelijk toestemming voor wordt gegeven door de hulpontvanger en diens hulpverlener.
- Wat kan een gezin wel/niet doen? De verantwoordelijkheid daarvoor ligt uiteindelijk bij de ouders. Present hanteert hiervoor een aantal aanvullende richtlijnen. Kinderen mogen alleen met gereedschap en schoonmaakmiddelen werken onder begeleiding van volwassenen. Er wordt niet met electra gewerkt in een gezinsproject. Verder zullen er goede afspraken gemaakt worden met de ouders over wat hun kinderen wel en niet kunnen en mogen doen. Het gezin moet alleen dat doen wat ze redelijkerwijs kunnen uitvoeren in de beschikbare tijd. De taken die (tijdens stap 4)afgesproken zijn met de hulpontvanger moeten uitgevoerd worden. Stel de hulpontvanger niet teleur.
- De geboden hulp staat in het kader van een hulpverleningstraject dat een maatschappelijke organisatie met de hulpontvanger gaat. Present wil dat er tijdens de tijd dat een gezin zich inzet begeleiding aanwezig is vanuit de maatschappelijke organisatie.
- De motivatie van de vrijwilligersmakelaar wordt uitgelegd. Voor Present is die motivatie het christelijk geloof. Vanuit de Bijbel is het normaal om de ander zonder voorwaarde te dienen. Present wil een beweging op gang brengen in de samenleving waarbij steeds meer mensen het vanzelfsprekend vinden om naar anderen om te zien.

Aanbod bespreken

Het aanbod van het gezin vormt de basis en het uitgangspunt van het project: het gezin bepaalt hoeveel tijd ze willen besteden en wanneer, en ook welk type project ze gaan doen. Dit komt expliciet aan de orde in stap 2. Maar wanneer er in stap 1 sprake is van een ontmoeting en er aansluiting is met de gezinsleden, komt vaak ook al ter sprake wat gezinsleden leuk vinden en goed kunnen. Hierop kan het bespreken van het aanbod op een natuurlijke manier worden aangesloten. Handreikingen voor het bespreken van het aanbod zijn:

- Interesses en talenten gezinsleden zijn het uitgangspunt;
- Benut creativiteit van kinderen door ze om input te vragen;
- Stimuleer waar nodig: vraag door en noem voorbeelden;
- Kom er later op terug, het aanbod hoeft niet helder te zijn aan het eind van het gesprek;
- De kennismaking is vrijblijvend, deelname aan een project is vrijwillig, laat het aanbod dat van het gezin blijven.

Motiveren en enthousiasmeren

Een gezin is tijdens stap 1 al in bepaalde mate gemotiveerd, ze hebben zich immers opgegeven. Vanuit deze eerste motivatie wordt een gezin over het algemeen nog meer enthousiast wanneer ze voorbeelden zien en horen. Ook het enthousiasme van de coördinator werkt aanstekelijk. Om te motiveren en te enthousiasmeren zijn de volgende praktische handreikingen relevant:

- Face to face contact: zorg voor echte ontmoeting, ook al gaat een telefoontje sneller;
- Gezin complimenteren: 'fijn dat jullie je hebben aangemeld', 'gaaf dat jullie je willen inzetten!'
- Concrete voorbeelden noemen, ook verschillende voorbeelden; misschien spreekt het ene voorbeeld niet aan maar het andere juist wel!

Overzicht van drijfveren (Bosma & Van Diggele, 2012)

ALGEMEEN	OUDERS	TIENERS	JONGERE KINDEREN
leren	ander helpen	ander helpen	ontdekken
goed gevoel	kinderen iets leren	ervaring	ruimte
waarden uiten	goed voorbeeld geven	ontwikkelen	kunnen geven
	geloofsuiting	'cool factor'	gezien worden
	gezellig	gezellig	
	kwaliteiten inzetten	voldoening	
	klik met ontvanger		
	samen		

Succeservaring creëren

Een gezin dat een project nadien als succesvol ervaart zal sneller nog eens deelnemen of zich op een andere manier inzetten voor een ander. Daarmee is dit doel sterk gekoppeld aan de missie van Present: het naar elkaar omzien meer vanzelfsprekend maken. Dit doel wordt tijdens het gesprek niet ter sprake gebracht, maar veel van wat er tijdens stap 1 gebeurt is er wel aan verbonden. Tijdens stap 1 dragen de volgende aspecten bij aan het creëren van een succeservaring:

- Het aanbod van het gezin goed in kaart brengen (zie ook stap 2, basis hiervoor ligt in stap 1);
- Een realistisch beeld schetsen van de mogelijkheden – zorg ook dat het gezin niet te 'groot' denkt, een kleine activiteit kan al grote impact hebben;
- Gericht blijven op het proces en de ontmoeting;

- Bewust zijn van het belang van stap 1 voor de rest van het project: een goed begin is het halve werk!

Bewustwording genereren
Naar elkaar omzien wordt pas vanzelfsprekend wanneer er een omslag in het denken plaatsvindt. Om dit te bewerkstelligen is bewustwording nodig. Present streeft naar bewustwording op een impliciete manier: niet door te praten maar door te doen. Het is niet nodig bewustwording tijdens stap 1 ter sprake te brengen. Of het ter sprake komt zal vooral van het gezin zelf afhangen, het ene gezin is sterker gericht op bewustwording dan het andere. Wil het gezin graag heel expliciet aandacht voor de bewustwording, dan kan gebruik gemaakt worden van de werkvorm 'Operatie Andermans' die in de Toolbox voor Presentcoördinatoren is opgenomen.

Van stap 1 naar stap 2
Na de eerste ontmoeting laten de medewerkers van Present het initiatief over aan het gezin. Present laat zien wat de mogelijkheden zijn, maar het is aan het gezin zelf om daar wel of geen gebruik van te maken. Het is niet de bedoeling dat een gezin het gevoel krijgt te 'moeten' deelnemen. De Presentcoördinator geeft duidelijk de ruimte om ook te besluiten niet mee te doen. Het gezin moet bijvoorbeeld niet alleen de vraag krijgen wat ze willen doen, maar ook of ze inderdaad iets willen doen. Weten ze dat al heel duidelijk, dan is het ook geen bezwaar om direct over te gaan naar stap 2!

Concrete aanpassingen van de ontmoeting voor gezinnen met <u>jonge kinderen (0 – 4 jaar):</u>
- Maak ten behoeve van de informatieoverdracht een kort verhaal (mondeling verhaal ondersteund met plaatjes/foto's of presentatie op scherm in PowerPoint of Prezi), van maximaal 10 minuten, waar de kinderen gewoon bij kunnen zijn. Gebruik aansprekende, eenvoudige plaatjes en heldere (primaire) kleuren. Maar houd de presentatie voor de ouders, spreek hen aan en niet de kinderen. Bij iets oudere kinderen wordt dat wel belangrijk, maar bij deze hele jonge kinderen kan het contact via de ouders verlopen.
- Na de korte presentatie voor het hele gezin kun je met de ouders samen verder praten over praktische zaken. Je zou de kinderen dan bijvoorbeeld een mooie kleurplaat kunnen laten maken.
- Om de ouders een handvat te geven om het thuis met hun kinderen te hebben over hun vrijwilligerswerk als gezin, kunnen de volgende mooie kinderboeken worden aanbevolen:
    - 'De mooiste vis van de zee' van Marcus Pfister;
    - 'Kikker en de vreemdeling' van Max Velthuijs (ook in filmpje ca. 10 min. Op DVD 'Kikker & Vriendjes – Vriendschap');
    - Voor christelijke gezinnen: verhalen uit de Kijkbijbel (NBG), bijv. Ruth, De verlamde man, De Samaritaan, Bartimeüs en het laatste hoofdstuk 'God maakt alles nieuw'.

Concrete aanpassingen van de presentatie voor gezinnen met <u>kinderen van 4 tot 12 jaar:</u>
- Richt de presentatie op de kinderen (dus niet op de ouders)! Maak gebruik van visuele ondersteuning, gebruik plaatjes en afbeeldingen. Stel de kinderen vragen en ga in op wat ze zeggen. Je presentatie is dus interactief.
- Kinderen in deze leeftijd houden van samenwerken, ook met hun ouders. Presenteer het project dus als een echt samenwerkingsproject!
- Er kan een spelvorm gebruikt worden om de boodschap over te brengen dat het goed is je in te zetten voor een ander, maar ook dat het leuk kan zijn!
- Om de ouders een handvat te geven om het na de presentatie met hun kinderen te hebben over hun gezinsproject en over maatschappelijke betrokkenheid, kunnen de volgende materialen worden aanbevolen (niet verplicht, maar optioneel, voor gezinnen die het zelf stevig willen aanpakken):

- ‘Mr. Finney en de wereld op z’n kop’ van Sieb Posthuma en Laurentien van Oranje (verkrijgbaar als boek en luisterboek);
- De animatiefilm ‘Up’;
- Voor christelijke gezinnen: verhalen uit de kinderbijbel, bijv. over de voetwassing door Jezus, verhaal over discipelen die ruzie kregen wie de minste was, gelijkenis van de koning die een grote schuld vergaf;
- Ook voor gezinnen met weinig Bijbelkennis geschikt (kleuters/onderbouw): ‘Mijn eerste boek over Jezus’ van Loïs Rock en Anthony Lewis; vooral de verhalen in het deeltje ’Als je Jezus wilt volgen’ en ‘Jezus als leraar’.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met <u>kinderen van 12 jaar en ouder</u>:

- Richt de presentatie op de tieners, het is hun project, ouders mogen eraan meedoen.
- Besef dat tieners soms op sleeptouw zijn genomen door hun ouders, dus ga er niet vanuit dat ze voor dezelfde dingen gemotiveerd zijn als hun ouders. Je mag er wel vanuit gaan dat ze gemotiveerd zijn om iemand anders te helpen, maar zorg dat ze dan wel de ruimte hebben om het project zo vorm te geven dat het goed bij hun eigen motivatie past. Zorg dat hun ouders hen niet dwingen tot iets, en doe dat zelf ook niet, maar vraag naar wat ze zelf graag willen.
- Spreek de tieners aan op hun eigen motivatie. Laat in je presentatie ook zien wat ‘leuk’ is en wat ‘loont’ (dus heb het niet alleen over waarom het ‘juist’ is om iemand te helpen). Laat bijvoorbeeld foto’s of afbeeldingen zien van ‘stoere’ klussen en locaties, foto’s van eerdere projecten met andere tieners die er plezier in hebben. Of ga na bij middelbare scholen of deze Presentactiviteiten meetellen als maatschappelijke stage-uren.
- Voor tieners is een project leuker als ze dit samen met vrienden kunnen doen. Ga na of dit ook mogelijk is! Geef aan dat het mogelijk is dat kinderen een vriend(in) meenemen, of dat je ze kunt koppelen aan een gezin met kinderen in dezelfde leeftijd.
- Voor tieners is ook de locatie belangrijk: willen ze daar gezien worden, willen ze met de doelgroep geassocieerd worden? Gebruik daarom verschillende voorbeelden, misschien is het ene project helemaal fout voor hen, maar zijn andere projecten juist hot! Ga hierbij niet uit van je eigen (voor)oordelen, maar leg diverse suggesties voor en vraag naar de voorkeur van de tieners zelf.
- Voor christelijke gezinnen die gewend zijn samen Bijbel te lezen kunnen suggesties worden gegeven voor toepasselijke gedeeltes uit de Bijbel. Ouders zouden de kinderen ook kunnen vragen om zelf één of meer ‘leesbeurten’ op zich te nemen en daarvoor ook zelf een toepasselijk gedeelte te kiezen.
- Ter voorbereiding zouden de jongeren (en hun ouders) de volgende materialen kunnen gebruiken (zeker niet verplicht, maar wel aanraders als ze meer willen):
    - film ‘Pay it forward’;

YouTube-filmpjes van andere jongeren! In het onderzoeks- en ontwikkelproject ‘Gezinnen: Present!’ is een eerste filmpje gemaakt

Materialen bij stap 1

Voor stap 1 zijn in de Toolbox de volgende materialen te vinden:

- Deze methodiekhandleiding, met op de volgende pagina de belangrijkste aandachtspunten voor stap 1 samengevat, en met een aantal ideeën voor projecten.
- Een usb-stick met diverse PowerPoint- en Prezi-presentaties (pas deze zo nodig zelf aan om goed aan te sluiten bij het gezin); deze presentaties komen voor Presentcoördinatoren ook beschikbaar in een DropBox, die ze zelf verder mogen aanvullen met nieuwe presentaties.
- Op dezelfde usb-stick en in de DropBox zijn diverse andere documenten toegevoegd ontwikkeld door CHE-studenten, waarmee ze zowel theoretische kennis als praktische tips bieden.

- Kleurplaten voor de jongste kinderen.
- Een kaartspel 'Gezinnen: Present!' om met het gezin in gesprek te gaan over het belang van naar elkaar omzien in de samenleving (beschikbaar vanaf eind juni 2012).
- Een werkboek voor gezinnen (waarschijnlijk vanaf najaar 2012 beschikbaar).

	GEZIN	0-4	4-12	12 +
ONTMOETING	Zoek in ontmoeting naar eigenheid en unieke kracht van gezin. Maak kennis met de ouders, hoe ziet hun dag eruit, wat houdt ze bezig? Probeer van tevoren alvast de namen van alle gezinsleden te onthouden en spreek iedereen aan	Neem de tijd en ruimte om de kinderen te ontmoeten. Soms hebben kinderen in deze leeftijdsfase even alle aandacht nodig. Geef ouders dan de ruimte.	Neem de tijd en ruimte om de kinderen te ontmoeten. Vraag naar wat ze bezighoudt, naar hobby's etc. Vinden het leuk als je ze iets over jezelf vertelt, het komt het contact ten goede.	Geef ze de ruimte! Echtheid is belangrijk, wees eerlijk en open. Toon interesse, wat houdt ze bezig? Informeer naar hoe ze staan tegenover deelname aan het project?
INFORMEREN	Laat hoeveelheid en karakter van informatie afhangen van behoefte gezin. Een korte beeldschermpresentatie is soms handig ter ondersteuning maar kan ook het contact in de weg staan. In het voorbereidingsproces is het leuk om er samen bij stil te staan. Geef tips voor leuke boeken, films of Bijbelverhalen.	Gebruik voorbeelden met aansprekende plaatjes en heldere kleuren. Richt je vooral op de ouders. Vermaak tijdens het gesprek de jongsten met een leuke kleurplaat.	Richt de presentatie op de kinderen (dus niet op de ouders!) Wees interactief: stel vragen en ga in op wat ze zeggen. Maak gebruik van visuele ondersteuning: plaatjes en foto's. Liefst grote -tastbare- afdrukken. Gebruik een spelvorm om over te brengen dat het goed en leuk is om je in te zetten voor een ander.	Richt je op de tieners, het is hun project! Dwing ze niet maar sluit aan op waar zij zich bevinden. Pas je informatie aan aan wat tieners motiveert en bezig houdt. Tieners zijn weldegelijk altruïstisch ingesteld. Je mag dus best voorbeelden noemen die hierop inspelen. Niet alles hoeft leuk of hip te zijn.

AANBOD BESPREKEN				
	Belangrijk is om specifieke aandacht te hebben voor de aanwezige talenten en mogelijkheden. **Volwassenen vinden het vaak leuk om vanuit hun opleiding en ervaring aan de slag te gaan.** **Geef het gezin de tijd om na te denken, het is een proces.** **Als coördinator kun je ter illustratie en sturing voorbeelden noemen.**	**Kinderen in deze leeftijdsfase hebben een grote invloed op welke projecten geschikt zijn. Bepaal samen met de ouders welke projecten goed te combineren zijn met de aandacht voor de jongste kids.** **Houdt rekening met reguliere slaap- en eettijden en overleg hoe lang de activiteit mag duren.**	**Betrek kinderen door ze te vragen waar ze goed in zijn.** **Gebruik een leuke werkvorm om ieders hobby's wensen en ideeën ter sprake te brengen.** **Denk –als het al wat concreter wordt- na over de rol van de kinderen tijdens het project. Ze willen graag helpen!**	**Tieners worden gestimuleerd wanneer ze echt betrokken worden bij het proces. *Increation* heet dat.** **Maak ze zo mogelijk zelf verantwoordelijk, ook voor de besluitvorming.** **Geef tieners de optie om er vrienden bij te betrekken.** **De locatie is belangrijk: kan ik daar gezien worden, is het cool?**

2 De intake (het gezin bepaalt wat ze willen doen)

Belangrijk in deze stap is de specifieke aandacht voor wat het gezin wil en kan, rekening houdend met diverse leeftijden, talenten en mogelijkheden. Hierin is een aantal lijnen uit de eerste stap door te trekken. Deze stap is eventueel te combineren in één bezoek met stap 1.

In deze stap wordt in kaart gebracht wat het gezin kan en wil doen en dat wordt ingevuld op een aanmeldingsformulier. De Presentcoördinator vult het aanmeldingsformulier in met het gezin, zodat zij (hij) daarbij ook in de gaten kan houden of bij het invullen rekening wordt gehouden met alle gezinsleden. In het aanmeldingsformulier komt een aantal zaken aan de orde die voor de Presentmedewerker handig zijn om te weten bij het zoeken naar een project. Bijv. naam en gegevens van de contactpersoon, aantal gezinsleden en wat elk gezinslid goed kan en graag wil. Ook staan in dit aanmeldingsformulier de wensen van het gezin voor mogelijke projecten, en twee mogelijke data voor de uitvoering van een project.
Het gaat in deze stap niet alleen om het invullen van het intakeformulier, maar ook (met het oog op het eerste doel van de methodiek) op de bewustwording van het gezin van wat ze kunnen betekenen voor een ander. Binnen een gezin zullen, nog meer dan in andere groepen vrijwilligers, veel verschillen bestaan tussen de leden van het gezin, alleen al omdat er verschillende leeftijden zijn: volwassenen maar ook kinderen.

Concrete aanpassingen van de intake voor gezinnen met <u>jonge kinderen (0 – 4 jaar)</u>:

- De communicatie loopt via de ouders. Je kunt ze eventueel wel materiaal meegeven waar ze samen met hun kinderen mee aan de slag kunnen.
- Het gaat om wat de ouders leuk vinden om te doen en wat ze ook te combineren vinden met de aandacht voor hun kinderen. Denk met hen mee welk soort project ze zouden willen doen. Geef voorbeelden van wat andere ouders met

kleine kinderen hebben gedaan: wandelen met ouderen of mensen met een beperking, spelletjes doen, koekjes bakken voor bewoners van een verzorgingstehuis en die samen met hen versieren. Denk ook mee over hoe *lang* de activiteit mag duren. Let daarbij bijv. ook op de reguliere slaap- en eettijden van de kinderen.
- Laat kinderen een tekening voor het ontvangende adres maken.

Concrete aanpassingen van de intake voor met <u>kinderen van 4 tot 12 jaar</u>:
- Gebruik een leuke werkvorm waarin ieder gezinslid aan bod komt met zijn/haar hobby's, wensen m.b.t. doelgroep, ideeën en waar hij/zij goed in is. Dit kan bijvoorbeeld door elk gezinslid op een papieren/kartonnen poppetje zijn/haar wensen en mogelijkheden te laten schrijven of tekenen. Een ander voorbeeld is het laten tekenen of uitbeelden van ieders 'droomproject'. Ook het spel 'Kaarten op tafel' kan een handvat geven (voor kinderen vanaf circa 10 jaar), of de werkvorm 'De mooiste vis van de zee' (voor kinderen vanaf 7 jaar).
- Bepaal pas daarna wat het gezin samen wil doen (invullen formulier). Dit in dialoog tussen gezin en Presentmedewerker, dit kan kort duren als het gezin al heel duidelijke wensen heeft, maar het kan ook een langer proces zijn waarin de Presentmedewerker het gezin helpt hun 'aanbod' goed te formuleren. Bedenk een aantal opties waarbij ieder aan bod komt, niet alleen de wensen van de ouders, maar ook die van de kinderen. Nog niet al te nauwkeurig, want het moet natuurlijk wel realistisch te matchen zijn!
- Gebruik voorbeelden van andere projecten, liefst aan de hand van foto's van eerdere projecten, mét kinderen in beeld.
- Wordt het al wat concreter wat het gezin zou willen doen, denk dan ook samen na over de rol van ieder gezinslid: wie is een goede gastheer, materiaalbeheerder, cateraar, oppasser, grappenmaker, poppenkastspeler, …? Het is voor kinderen van deze leeftijd motiverend om een eigen taak te hebben.

Concrete aanpassingen van de intake voor gezin met <u>kinderen van 12 jaar en ouder:</u>
- Laat het gezin, al dan niet onder begeleiding van een Presentmedewerker, zelf formuleren wat ze graag zouden willen. Een Presentmedewerker kan helpen brainstormen.
- Gebruik het spel 'Kaarten op tafel' om in kaart te brengen wat ieders kwaliteiten zijn.
- Laat foto's zien van eerdere Presentprojecten in de omgeving, zo mogelijk met tieners in beeld.
- Geef bij het in kaart brengen van het aanbod goed aan dat niet alles mogelijk is!! De Presentmedewerker moet goed op de hoogte zijn van welke contacten de Presentvestiging heeft, wat op welke termijn wel of niet realiseerbaar is. Er gaat veel positieve energie verloren als de tieners enthousiast worden voor iets wat niet te realiseren is. De uitdaging is om wel te kaderen, zonder de energie verloren te doen gaan.
- De Presentmedewerker kan het proces zo begeleiden dat vooral de mening van de tieners goed gehoord wordt. Laat bijvoorbeeld het gezin al hun opties opschrijven, en voor elk van de opties voor- en nadelen op een rijtje zetten. Laat hen samen bepalen welk van de opties hen het meest aantrekkelijk lijkt, welke daarna, etc. Een democratisch proces dus, in geen geval beslist de ouder (of Presentmedewerker) voor de tieners wat ze gaan doen. Maak liever de tieners zelf verantwoordelijk, ook voor het besluitvormingsproces.

Materialen bij stap 2

In de Toolbox zitten de volgende materialen die gebruikt kunnen worden in stap 2:
- Beschrijving van de werkvorm 'Kaarten op tafel';
- Beschrijving van de werkvorm 'Poppetjes';
- Beschrijving van de werkvorm 'De mooiste vis van de zee';
- Tekenpapier en potloden, stiften enz.;
- Aanmeldformulieren;

Presentcoördinatoren kunnen hun eigen Toolbox verder vullen met foto's van concrete locaties (bijv. verzorgingstehuis, woongroep, zorgboerderij) in hun omgeving, zo mogelijk met daarop ook ouders en kinderen uit eerdere gezinsprojecten.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met kinderen van 12 jaar en ouder:

- Richt de presentatie op de tieners, het is hun project, ouders mogen eraan meedoen.
- Besef dat tieners soms op sleeptouw zijn genomen door hun ouders, dus ga er niet vanuit dat ze voor dezelfde dingen gemotiveerd zijn als hun ouders. Je mag er wel vanuit gaan dat ze gemotiveerd zijn om iemand anders te helpen, maar zorg dat ze dan wel de ruimte hebben om het project zo vorm te geven dat het goed bij hun eigen motivatie past. Zorg dat hun ouders hen niet dwingen tot iets, en doe dat zelf ook niet, maar vraag naar wat ze zelf graag willen.
- Spreek de tieners aan op hun eigen motivatie. Laat in je presentatie ook zien wat 'leuk' is en wat 'loont' (dus heb het niet alleen over waarom het 'juist' is om iemand te helpen). Laat bijvoorbeeld foto's of afbeeldingen zien van 'stoere' klussen en locaties, foto's van eerdere projecten met andere tieners die er plezier in hebben. Of ga na bij middelbare scholen of deze Presentactiviteiten meetellen als maatschappelijke stage-uren.
- Voor tieners is een project leuker als ze dit samen met vrienden kunnen doen. Ga na of dit ook mogelijk is! Geef aan dat het mogelijk is dat kinderen een vriend(in) meenemen, of dat je ze kunt koppelen aan een gezin met kinderen in dezelfde leeftijd.
- Voor tieners is ook de locatie belangrijk: willen ze daar gezien worden, willen ze met de doelgroep geassocieerd worden? Gebruik daarom verschillende voorbeelden, misschien is het ene project helemaal fout voor hen, maar zijn andere projecten juist hot! Ga hierbij niet uit van je eigen (voor)oordelen, maar leg diverse suggesties voor en vraag naar de voorkeur van de tieners zelf.
- Voor christelijke gezinnen die gewend zijn samen Bijbel te lezen kunnen suggesties worden gegeven voor toepasselijke gedeeltes uit de Bijbel. Ouders zouden de kinderen ook kunnen vragen om zelf één of meer 'leesbeurten' op zich te nemen en daarvoor ook zelf een toepasselijk gedeelte te kiezen.
- Ter voorbereiding zouden de jongeren (en hun ouders) de volgende materialen kunnen gebruiken (zeker niet verplicht, maar wel aanraders als ze meer willen):
    - film 'Pay it forward';
    - YouTube-filmpjes van andere jongeren! In het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!' is een eerste filmpje gemaakt

3 De matching

De Presentcoördinator brengt het aanbod zoals dat in stap 2 bepaald is, onder de aandacht bij één of meerdere maatschappelijke organisaties. Present heeft contact en afspraken met verschillende maatschappelijke organisaties. De organisaties doen vervolgens een voorstel voor een project bij een cliënt (evt. een groep, bijv. een woongroep) die met dit aanbod geholpen kan worden.

Om tot een goede match te kunnen komen, is het cruciaal dat de Presentmedewerker voortdurend contact onderhoudt met de maatschappelijke organisaties in zijn/haar werkgebied. Dat betekent ook dat deze organisaties op de hoogte worden gebracht van de optie dat er gezinnen ingezet worden. Zo kunnen de professionals van deze organisaties zelf alert zijn op mogelijkheden en die aandragen bij de Presentmedewerker. Op het moment dat zich een gezin meldt, is er dan al een globaal beeld van wat er mogelijk is.

Als het lang duurt om een goede match te vinden, dan gaat er veel tijd zitten tussen de eerste contacten met het gezin (1e en 2e stap) en het projectbezoek en de uitvoering (4e en 5e stap). Zorg er dus voor contact te houden met het gezin, door een mailtje of telefoontje om te laten weten wat je aan het doen bent.

Concrete aanpassingen van de matching voor gezinnen met <u>jonge kinderen (0 – 4 jaar)</u>:

- Zoek naar korte projecten, van bijvoorbeeld een uur tot maximaal een dagdeel. Een hele dag is veel te lang voor hele kleine kinderen. Of zoek naar een project waar het mogelijk is om na een uur te bepalen of het gezin langer gaat blijven.
- Sociale projecten zijn vaak geschikt, denk bijvoorbeeld aan het doen van spelletjes met ouderen of mensen met een beperking. Juist kinderen kunnen hier heel goed een rol in spelen. Denk zeker ook aan een match van een gezin met een ander gezin met kinderen in vergelijkbare leeftijd. Denk ook aan het ontlasten van andere gezinnen door een aantal kinderen met het gevende gezin een activiteit te laten doen.
- Let bij de matching van twee gezinnen op de samenstelling en wensen van het gezin en zoek naar een gedeelde interesse van het gevende en ontvangende gezin. Het gaat dus vooral om de persoonlijke match en pas daarna om wat er concreet voor activiteit gaat gebeuren.
- Als het mogelijk is een jong gezin met een ander jong gezin te koppelen, of een moeder met een moeder, hebben ze sowieso hun opvoedingsvragen gemeenschappelijk.
- Praktische projecten (klussen) zijn soms minder geschikt. KIeine kinderen kunnen nog niet overal goed aan meedoen. Zeker schilderen is niet aan te raden. En in echte kluspanden kunnen er ook onveilige situaties ontstaan voor kleine kinderen (bijv. onbeschermde stopcontacten en scherp gereedschap).
- Houdt het project eenvoudig! Het gaat vaak meer om het contact dan om de concrete activiteit.
- Ga met de hulpverlener van de betrokken maatschappelijke organisatie na of de hulpontvanger graag kleine kinderen om zich heen heeft en of het voor de kinderen veilig is in de omgeving waar ze aan de slag gaan.

Concrete aanpassingen van de matching voor gezinnen met <u>kinderen van 4 tot 12 jaar</u>:

- Betrek de kinderen bij de keuze van de projecten. Leg een concrete optie voor en vraag wat ze ervan vinden, wat ze er wel en niet leuk aan vinden. Wees heel concreet over wat de kinderen kunnen verwachten van een project: voor wie ga je iets doen, wat ga je doen, waar doe je dat, wanneer en hoe lang? En waarom doe je dat, hoe help je die ander ermee?
- Zoek bij voorkeur projecten die aansluiten bij hun belevingswereld. Projecten met andere kinderen zullen daar goed in passen, of sociale projecten waarin ze spelletjes en gezelligheidsactiviteiten kunnen doen. Maar bijvoorbeeld ook klusjes in en om een woonhuis zullen ze goed kunnen plaatsen.
- Match zo mogelijk een gezin met een ontvangend gezin met kinderen van vergelijkbare leeftijd; dan is er een goede kans dat de kinderen vriendschap sluiten en de ouders onderling herkenning ervaren.
- Zoek een project waarin ieder kind een eigen rol kan innemen (zie stap 2).
- Ga ook met de hulpverlener concreet na wat de kinderen kunnen doen en of de hulpontvanger graag kinderen om zich heen heeft. Denk er ook aan dat het confronterend kan zijn voor bijvoorbeeld eenzame mensen of mensen die zelf problemen in hun gezin hebben om een gelukkig gezin te ontmoeten. Dit kan sterk verschillen per persoon, sommige mensen zullen het vervelend kunnen vinden, anderen kunnen het juist geweldig vinden. Overleg hierover met de hulpverlener.
- Houdt het project eenvoudig, concreet en overzichtelijk voor de kinderen, zodat ze goed weten waar ze mee bezig gaan.

Concrete aanpassingen van de matching voor gezinnen met kinderen van 12 jaar en ouder:

- Zoek naar projecten waar de tieners vooral concreet aan de slag kunnen. Niet teveel zitten praten, maar vooral de handen uit de mouwen.
- Houdt bij de match ook rekening met het imago van een project, doelgroep of locatie. Het kan belangrijk voor ze zijn of ze er wel gezien willen worden. Ga na bij de tieners hoe ze reageren op concrete voorstellen. Vertel heel concreet wat er mogelijk is. Misschien vinden ze het niet leuk om naar een zorgboerderij te gaan, maar wel om leeftijdsgenootjes met een beperking te helpen paarden te borstelen.
- Zorg dat het project uitdagend is voor de tieners. Kunnen ze een eigen verantwoordelijkheid of rol krijgen? Het liefst met andere tieners samen. Er zou ook een competitie-element toegevoegd kunnen worden om een extra uitdaging aan te brengen. *In het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!' is dit vormgegeven d.m.v. een YouTube-wedstrijd.*
- Laat niet de ouders, maar de tieners de doorslag geven bij het bepalen welk project wordt gekozen.
- Ga bij de betrokken hulpverlener na of de hulpontvanger het prettig vindt een groep tieners te ontvangen.

Materialen bij stap 3

In de Toolbox zit een overzicht van de projecten die in de pilot 'Gezinnen: Present!' goed aansloten bij gezinnen

4 De voorbereiding (projectbezoek)

Als er een passend project is gevonden, koppelt Present dit terug naar de contactpersoon van het gezin. Er wordt een afspraak gepland om een bezoek te brengen aan de hulpontvanger op de locatie waar het project gaat plaatsvinden.
Tijdens dit projectbezoek zijn aanwezig:

- contactpersoon van de maatschappelijke organisatie die de hulpontvanger begeleidt;
- contactpersoon van het gezin;
- medewerker van Present;
- de hulpontvanger;
- eventueel een expert wanneer specifieke (klus)zaken aangepakt moeten worden.

Dit bezoek dient als een eerste kennismaking vanuit het gezin met de hulpontvanger. Hierdoor krijgt de contactpersoon van het gezin een indruk van de persoon en van de werkzaamheden. Tijdens dit bezoek inventariseren de betrokkenen samen wat er moet gebeuren en ze maken een inschatting van wat haalbaar is voor het gezin binnen de beschikbare tijd. Gaat het om een klusproject (huis, tuin), dan wordt gezamenlijk een inventarisatie gemaakt van het project en de benodigdheden. Hiervoor zijn formulieren ontwikkeld, zodat goed geregeld wordt wat er gedaan moet worden en wie waarvoor zorgt. Daarnaast tekent de hulpontvanger ook een contract. Hierin staat o.a. vermeld dat de hulpontvanger weet dat het een gezin is dat zich *vrijwillig* inzet (en dus geen professionals zijn). Mocht het zo zijn dat het onvoldoende mogelijk is om in te schatten of en hoe een klus door het gezin gedaan kan worden (i.v.m. omvang van de klus, specifieke deskundigheid etc.) dan zal advies gevraagd worden aan iemand met expertise op het betreffende terrein. (bijv. een medewerker van de GGD, iemand van een klus- of schildersbedrijf of iemand van de technische dienst van de woningcorporatie).

De Presentcoördinator stelt met alle betrokkenen vast wat het doel is van het project. Bijvoorbeeld één muur behangen, een uur spelletjes doen. Ook voor een project waarin het ene gezin het andere helpt op een andere manier dan door te klussen,

is het belangrijk een helder doel te omschrijven in overleg met beide partijen (gevende/ontvangende). Baken het project goed af wat betreft tijd en omvang en welk gezinslid welke taak heeft

Bespreek daarnaast ook dat er altijd wel iets anders kan lopen dat je van tevoren verwacht. Het kan zelfs gebeuren dat een project helemaal niet doorgaat. Tijdens het project kunnen dingen ook anders lopen dat je denkt. Spreek daarom af hoe je omgaat met onverwachte situaties: de contactpersoon van het gezin heeft altijd een telefoon en het telefoonnummer van de Presentcoördinator bij de hand; spreek af dat je een time-out kunt nemen; plan ook halverwege je project of bijv. na een uur een vijfminutenbreak waarin je kunt bespreken of iedereen het leuk vind en of je doorgaat.

Naar aanleiding van het projectbezoek zet de medewerker van Present de afspraken op een rij. De contactpersoon van het gezin ontvangt een aantal dagen voor het project een brief van Present met daarin alle afspraken op een rijtje. De contactpersoon is verantwoordelijk voor het nakomen van de gemaakte afspraken en de communicatie richting de rest van het gezin. Daarom moet deze contactpersoon 16 jaar of ouder zijn.

Een aantal richtlijnen voor Presentcoördinatoren:
- Laat de contactpersoon van het gezin weten dat ze niet hoeven in te gaan op vragen/opmerkingen/acties van de hulpontvanger waarvan je redelijkerwijs kunt vermoeden dat die niet tot het project behoren. Dit kan bijvoorbeeld gaan om extra activiteiten die niet tijdens het projectbezoek zijn besproken en die te veel tijd vragen.
- Tijdens de uitvoering van het project worden geen alcohol of drugs genuttigd. Bespreek dit met alle betrokkenen en neem dit op in de gemaakte afspraken.
- In de ruimte waar gewerkt wordt, wordt niet gerookt. Bespreek dit ook met alle betrokkenen en neem dit op in de gemaakte afspraken.
- Bespreek met de contactpersoon van het gezin dat het niet vanzelfsprekend is dat nu ook alles precies zo loopt als besproken. Doelgroepen waar je mee te maken hebt zijn vaak bijzondere doelgroepen (met een pittig verleden, in armoedesituaties, psychisch labiel, niet gewend om aandacht te krijgen). Er kunnen altijd onvoorspelbare momenten zijn. Het kan altijd anders lopen dan je had voorbereid en afgesproken.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met <u>jonge kinderen (tot 4 jaar)</u>:
- De contactpersoon moet altijd één van de ouders zijn. Tijdens het projectbezoek overlegt de Presentcoördinator goed met deze ouder om samen met hen in te schatten of het voor de kinderen 'te doen' is.
- Breng de ouder in gesprek met de hulpverlener en zo mogelijk ook de hulpontvanger. Laat hen vertellen over hun kinderen: hoe oud ze zijn, wat ze leuk vinden en wat niet, wat ze goed kunnen en wat niet. Suggestie: vraag de ouder een foto mee te nemen waar alle gezinsleden op staan. Wordt een gezin gekoppeld aan een ander gezin, vraag dan ook de hulpontvanger om een foto mee te nemen.
- Bekijk met de ouder alle ruimtes waar het project gaat plaatsvinden om na te gaan of dit een veilige omgeving is voor de kinderen. Let op scherpe voorwerpen, hoogteverschillen en de plaats van stopcontacten.
- Bespreek ook de mogelijkheid dat een kind moe wordt of het niet leuk vindt. Zijn er bijvoorbeeld plekken waar een kind kan slapen of waar een ouder zich met een kind halverwege het project terugtrekt? Is het mogelijk het project tijdens de uitvoering aan te passen (korter of langer te maken)? Houdt ook rekening met de reguliere slaap- en eettijden van de kinderen.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met kinderen van 4 tot 12 jaar:

- Eén van de ouders is contactpersoon. Eventueel kan één van de kinderen mee naar het projectbezoek. De ouder blijft dan wel verantwoordelijk als contactpersoon.
- Breng de ouder in gesprek met de hulpverlener en zo mogelijk ook de hulpontvanger. Laat hen vertellen over hun kinderen: hoe oud ze zijn, wat ze leuk vinden en wat niet, wat ze goed kunnen en wat niet. Suggestie: vraag de ouder een foto mee te nemen waar alle gezinsleden op staan. Wordt een gezin gekoppeld aan een ander gezin, vraag dan ook de hulpontvanger om een foto mee te nemen.
- Maak afspraken over het gebruik van (klus)materialen: wat mogen de kinderen doen, wat niet? Maak ook afspraken over de ruimte: waar mogen ze komen (in welke kamers wel en niet)?
- Maak ook afspraken over de rollen van de kinderen tijdens het project en bedenk doelen voor elk kind op eigen niveau.
- Ga na of de contactpersoon ook de gemaakte afspraken doorgeeft aan de andere gezinsleden, ook de kinderen. In een brief of mail over de gemaakte afspraken kan ook een apart stukje opgenomen worden dat helemaal gericht is op de kinderen, en waarin ook hun rollen en doelen staan (bijv.: Rick, jij bent de materialenman en jij zorgt dat iedereen de goede gereedschappen kan vinden; Ilse, jij bent de cateraar die zorgt dat iedereen die dorst heeft water krijgt' etc.).
- Suggestie: maak als dat mag van de hulpontvanger een foto van de locatie, om ook de andere gezinsleden voor te bereiden.
- Suggestie: stuur in de aanloop tot het project af en toe een berichtje juist ook voor de kinderen: 'Nog 4 nachtjes slapen en dan…' enz.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met kinderen van 12 jaar en ouder:

- Laat één van de kinderen meegaan naar het projectbezoek. Een ouder kan contactpersoon zijn, maar kinderen van 16 jaar of ouder kunnen ook zelf verantwoordelijk gemaakt worden als contactpersoon. Er kan dan eventueel ook een ouder mee, maar deze kan op de achtergrond blijven.
- Maak afspraken over het gebruik van (klus)materialen: wat mogen de kinderen doen, wat niet? Maak ook afspraken over de ruimte: waar mogen ze komen (in welke kamers wel en niet)?
- Ga na of de contactpersoon ook de gemaakte afspraken doorgeeft aan de andere gezinsleden. Stuur bijvoorbeeld een email met alle afspraken, met het verzoek deze door te sturen aan alle gezinsleden die meedoen.
- Suggestie: stuur af en toe een berichtje een week en een paar dagen voor het project: 'Nog drie dagen en dan is het zover! Etc.'.

Materialen bij stap 4

In de Toolbox zitten afsprakenformulieren

5 De uitvoering van het project

Op de dag van de uitvoering van het project is een medewerker van Present aan het begin aanwezig voor instructie, en om na te gaan of de eerste ontmoeting goed verloopt en iedereen weet wat hij of zij gaat doen. Er is ook een medewerker van Present aanwezig aan het eind, om na te gaan of alles goed verlopen is en het besproken doel bereikt is. De hulpverlener of begeleider van de 'ontvanger' is zelf ook aanwezig tijdens het project (behalve als het gaat om een project waarin kinderen van een gezin op stap gaan met de kinderen van een ander gezin, dan hoeft de hulpverlener alleen bij de overdracht van de kinderen aan begin en eind van het project aanwezig te zijn). Tijdens de uitvoering kunnen er altijd onvoorziene zaken naar voren komen. Wanneer het gaat om 'kleine' zaken zoals een tekort aan verf o.i.d., dan worden deze zo mogelijk ter plekke opgelost. De contactpersoon van het gezin heeft hierin de regie. Mocht het om andere, meer aandacht vragende zaken

gaan, dan moet de contactpersoon van het gezin de Presentmedewerker bellen, die uiteraard bereikbaar (telefoon/mobiel) en snel aanwezig moet kunnen zijn om te overleggen en een oplossing te zoeken. Bij moeilijke dilemma's wordt de 'stand-by' medewerker van Present gebeld.

Richtlijnen voor de Presentcoördinator rondom de uitvoering van een project:
- Neem 1 à 2 dagen voor het project contact op met de groep en de maatschappelijke organisatie of alles in orde is.
- Bepaal in hoeverre er begeleiding nodig is van de groep tijdens het project.
- Het is belangrijk dat de groep op tijd arriveert en het werk precies zo uitvoert als op de beschrijving is vastgelegd. Het kan de ontvangers erg in verwarring brengen als zaken niet zo worden uitgevoerd als is afgesproken.
- Overtuig je ervan dat de groep doordrongen is van het feit dat respect vereist is voor het huis van de ontvanger en dat ze het achterlaten zoals zij het zelf zouden willen aantreffen.
- Verwacht niet altijd dankbaarheid van de ontvanger, verwacht ook niet altijd hen te ontmoeten. (Het kan in specifieke situaties voorkomen dat het voor de hulpontvanger niet mogelijk is om aanwezig te zijn.)

Concrete aanpassingen voor gezinnen met <u>jonge kinderen (0 tot 4 jaar)</u>:
- Neem uitgebreid de tijd voor de eerste ontmoeting. Gebruik hiervoor eventueel een werkvorm. Laat het gezin bijvoorbeeld van tevoren een tekening maken met alle gezinsleden erop (incl. namen). Geef dit aan de mensen/groep/gezin waar ze gaan helpen.
- Neem ook de tijd om de kinderen en de hulpontvanger aan elkaar te laten wennen, en de kinderen ook aan de omgeving waar ze zijn.
- Las na bijv. een uur een '5 minuten-break' in en vraag het gezin en de hulpontvanger of alles naar wens is en zo niet, wat ze nodig hebben om weer met plezier door te gaan.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met <u>kinderen van 4 tot 12 jaar</u>:
- Laat een kind bij het eerste contact het gezin voorstellen (om 'ijs te breken').
- Geef kinderen attributen waaraan hun rol herkenbaar is, stel ze ook zo voor aan de anderen (bijv. cateraar, materialenman etc.).
- Maak naamstickers voor iedereen, misschien ook op je rug (bij klussen in de tuin bijvoorbeeld erg handig).
- Las na bijv. een uur een '5 minuten-break' in en vraag het gezin en de hulpontvanger of alles naar wens is en zo niet, wat ze nodig hebben om weer met plezier door te gaan.
- Suggestie bij een klusproject: maak vooraf en achteraf een foto van de kluslocatie om het resultaat te laten zien.

Concrete aanpassingen voor gezinnen met <u>kinderen vanaf 12 jaar</u>:
- Laat kinderen zichzelf voorstellen: iedereen even aan het woord.
- Gebruik naamstickers zodat iedereen elkaar bij de voornaam kan aanspreken.
- Laat de kinderen het voortouw nemen in de activiteit.
- Las na bijv. een uur een '5 minuten-break' in en vraag elk gezinslid hoe ze het vinden. Vind een van de kinderen iets niet zo leuk, laat hem of haar dan zelf een oplossing voorstellen.
- Suggestie: geef alle gezinsleden een mooi T-shirt, petje, hesje o.i.d. voor tijdens de activiteit, die ze aan het eind van de activiteit mogen houden.

- Suggestie: gebruik een competitie-element, bijv. een prijs voor de netste schilder/behanger; of laat aan het eind iedereen elkaar een award geven voor iets waar de ander het beste in was (het zorgzaamst, het handigst, het snelst, het sociaalst, het meest creatief, etc.).
- Suggestie: laat één van de kinderen een filmpje maken tijdens de activiteit (denk wel om privacy, maak hier goede afspraken over met hulpverlener en hulpontvanger. Maak ook afspraken of het filmpje op internet mag worden geplaatst of gebruikt mag worden voor werving van andere gezinnen. Deel de filmpjes die gebruikt mogen worden ook met andere Presentcoördinatoren (via DropBox).

Materialen bij stap 5
In de Toolbox kan de Presentcoördinator de petjes, T-shirts of een award meenemen (zie suggesties voor aanpassingen aan kinderen vanaf 12 jaar).

6 Terugkoppeling van hulpverlener en hulpontvanger naar gezin

Present vindt het belangrijk dat mensen 'ervaren' wat hun inzet heeft betekend. Juist ook voor een gezinsproject waarin kinderen samen met hun ouders veel leren over wat ze kunnen betekenen in de samenleving. Daarom is de terugkoppeling een belangrijk onderdeel van de werkwijze, zeker ook voor gezinnen.
De Presentcoördinator informeert (telefonisch of *face to face*) bij de betrokken hulpverlening wat het effect is geweest van de inzet, op de persoon die ze hielpen en op de organisatie via wie ze dat deden. De Presentcoördinator stuurt vervolgens het gezin een bedankbrief of -mail, in principe binnen 2 weken. Hierin geeft zij (hij) weer, liefst letterlijk, wat de reactie was van de hulpontvanger en hulpverlener. In dezelfde brief of mail kan een afspraak worden gemaakt voor stap 7.

Materialen bij stap 6
In de Toolbox zitten geen materialen specifiek voor stap 6.

7 Evaluatie met gezin en bespreken van mogelijke vervolginzet

Present wil de gezinnen zorgvuldig begeleiden en na een project stimuleren verder te gaan met wat hen geraakt heeft. Daarom wordt in een telefonisch gesprek een evaluatieformulier doorgenomen met de contactpersoon van de groep. Voor gezinnen is een bezoek nog beter, omdat dan beter aandacht kan worden gegeven aan elk van de gezinsleden. In de praktijk bleek dit in de pilots van dit project meestal niet haalbaar en werd toch gekozen voor een telefonisch gesprek.

De evaluatie kan direct na het project plaatsvinden, of binnen een week daarna. De Presentcoördinator spreekt hiervoor het gezin en heeft daarbij aandacht voor elk van de gezinsleden. Laat iedereen aangeven hoe ze het vonden, wat ze denken dat ze hebben kunnen geven, maar ook wat ze zelf gekregen en geleerd hebben. De evaluatie kan plaatsvinden bij het gezin thuis, maar in de pilot 'Gezinnen: Present!' bleek dat voor de meeste gezinnen bellen in combinatie met het opsturen van een vragenlijst per email beter werkte.

Een evaluatie eindigt met de vraag of het gezin nog eens een project wil doen. Misschien willen ze contact houden met de hulpontvanger waar ze nu geweest zijn. Overleg dat dan goed met hulpverlener en hulpontvanger en maak hier concrete afspraken over met hen. Vraag hen ook goed na te denken wat ze willen en geef ze enkele weken bedenktijd. Vlak na een project kunnen ze erg enthousiast zijn, na een paar weken kunnen ze beter inschatten of ze ook echt voor langere tijd contact willen aangaan.

Vergeet niet in deze stap aan de gezinnen te vragen of ze ook andere gezinnen zouden willen enthousiasmeren voor een project! De vraag of je andere gezinnen zou aanraden eenzelfde project te doen is overigens ook een hele nuttige evaluatievraag!

Concrete aanpassing voor gezinnen met jonge kinderen (tot 4 jaar):

- Evalueer vooral met de ouders, ook over wat ze hebben gezien van het effect van het project op hun kind en van het effect van hun kind op andere mensen.
- Suggestie (bij evaluatie aan huis): laat de kinderen na het project een tekening maken voor de mensen die ze geholpen hebben. Praat met hen over wat ze getekend hebben. En bezorg de tekening voor hen bij de hulpontvanger.
- Suggestie (bij evaluatie aan huis): laat de kinderen bij foto's van het project blije en verdrietige gezichtjes plakken om aan te geven wat ze vonden van diverse onderdelen van het project.
- Sluit aan bij de ervaringen van de ouders met dit project en vraag of ze om deze redenen nog eens een project zouden willen doen of op een andere manier een mogelijkheid zien iets te betekenen in de samenleving.

Concrete aanpassing voor gezinnen met kinderen van 4 tot 12 jaar:

- Evalueer met de ouders en de kinderen samen, geef elk kind aandacht. Noem ze bij hun voornaam en laat ze elk ook vertellen wat ze ervan vonden. Dat geldt bij een evaluatie aan huis, maar ook bij een telefonische evaluatie is het belangrijk om ook de kinderen een reactie te vragen.
- Praat met de ouders en kinderen over wat ze gedaan hebben (feiten), wat ze zagen en hoorden (ervaring), maar ook wat ze erbij voelden (emotie). Praat daarbij niet alleen over het effect van hun hulp op de hulpontvanger, maar ook wat ze er zelf door gekregen en geleerd hebben.
- Suggestie (bij evaluatie aan huis): maak vragen waar kinderen aan de hand van vlaggetjes op moeten reageren. Rood= niet leuk, wit= leuk blauw= heel leuk (of rood-oranje-groen); of gebruik een kaartspel met vragen 'wat vond je vandaag leuk?', 'wat was spannend?'
- Suggestie: vraag het gezin een kaart te sturen aan de mensen/groep/gezin die ze hebben geholpen. Laat kinderen tekenen, knutselen, foto's gebruiken om een eigen kaart te maken waarin staat afgebeeld hoe zij het hebben ervaren. Laat de kinderen deze kaart via de Presentcoördinator geven aan de hulpontvanger. De Presentcoördinator kan dan ook met hen in gesprek naar aanleiding van wat ze hebben gemaakt!
- Suggestie (bij evaluatie aan huis): vraag de kinderen een toneelstukje te doen over het project dat ze gedaan hebben.
- Sluit aan bij de dingen die ouders en kinderen zelf belangrijk vonden aan dit project en vraag of ze om deze redenen nog eens een project zouden willen doen of op een andere manier een mogelijkheid zien iets te betekenen in de samenleving.

Concrete aanpassing voor gezinnen met kinderen van 12 jaar en ouder:

- Evalueer vooral met de tieners. Laat ieder aan het woord, spreek ieder aan bij naam. Dat geldt voor een evaluatie aan huis, maar net zo goed bij een telefonische evaluatie. Tieners hebben vaak hun eigen mobiele nummer, bel ze daar apart op zodat nog duidelijker is dat je hen persoonlijk benadert en hun verhaal wilt horen.
- Nodig de tieners uit om iets over het project op Facebook te zetten. Dat is een mooie manier om nieuwe gezinnen te werven, maar je kunt er ook uit afleiden wat ze ervan vonden: wat van het project vinden ze leuk om met vrienden te delen?
- Nodig de tieners uit om een bedankbrief, -kaart of -mail te maken voor de mensen die ze geholpen hebben. Help ze te bedenken waar ze hen juist voor kunnen bedanken, wat hebben ze zelf gekregen? Ga in gesprek over wat ze in de brief, kaart of mail zetten.

- Sluit aan bij de punten die de tieners zelf belangrijk vonden en vraag of ze om deze redenen nog eens een project zouden willen doen of op een andere manier een mogelijkheid zien iets te betekenen in de samenleving.

Materialen bij stap 7
In de Toolbox zijn materialen bij stap 7 aanwezig:
- Beschrijving van de aanpak van een telefonische evaluatie met het gezin.

Papier, schrijfmateriaal en stickers

6.5.4 Onderbouwing

In dit hoofdstuk wordt aangegeven wat de uitgangspunten zijn van deze methodiek, welke theoretische noties de methodiek en de doelen ervan onderbouwen.

Eigen kracht van sociale verbanden mobiliseren

Stichting Present heeft als uitgangspunt dat alle mensen zijn geschapen met de bereidheid en de mogelijkheden om bij te dragen aan het welzijn van een ander. Als mensen zich meer verbonden voelen met de samenleving, zullen zij daar zelf eerder een bijdrage aan leveren[3].

Present wil deze bereidheid en mogelijkheden van mensen mobiliseren door hen aan te spreken in de sociale verbanden waarin ze actief zijn: bedrijven, kerken, verenigingen, vriendengroepen én gezinnen.

Elk van deze sociale verbanden heeft een eigen plek in de samenleving, een eigen motivatie en een eigen kracht[4]. Door juist op die eigen aard en eigen kracht aan te spreken, wil Present een brug slaan (*linking*) tussen mensen die iets hebben te bieden en mensen die daarmee geholpen kunnen worden. Ook gezinnen hebben hun eigen kracht en hun eigen mogelijkheden. Die kracht kan gemobiliseerd worden ten behoeve van anderen, door gezinnen in een hele concrete situatie te laten ervaren wat ze kunnen betekenen voor een ander en wat de ontmoeting met die ander voor hen betekent.

In de pilot met de eerste achtenzestig door Present begeleide gezinsprojecten bleek dat gezinnen een Presentproject daadwerkelijk als heel verrijkend ervaren en dat ook degenen die ze hielpen zeer positief zijn over de ontmoeting met het gezin.

[3] R. Kuiper (2009); Stichting Present (2010).
[4] R. Kuiper (2009); Jager-Vreugdenhil (2012).

De eigen kracht van gezinnen

Wat is nu de eigen aard, de eigen motivatie en de eigen kracht van gezinnen? Het eigene zit in elk geval in een paar algemene kenmerken van gezinnen:

- een gezin is bij uitstek een omgeving waar mensen van elkaar leren;
- in een gezin is sprake van diversiteit aan leeftijd, talent en vaardigheden;
- en een gezin vormt (idealiter) een veilige omgeving.

In het onderzoek naar de eerste achtenzestig door Present begeleide gezinsprojecten kwam bovendien een aantal andere kenmerken naar voren die gezinnen onderscheiden van andere 'groepen' vrijwilligers:

- gezinnen nemen deel met een eigen motivatie: niet alleen om iemand anders te helpen, maar ook om samen een leuke dag te hebben en de onderlinge band te versterken[5] ;
- gezinsleden hebben onderling veel loyaliteit, ook pubers die zich afzetten weten dat ze uiteindelijk onvoorwaardelijk bij elkaar horen[6];
- kinderen zijn van nature gericht op helpen[7];
- de aanwezigheid van kinderen: ze trekken meer aandacht (ook van ouderen of mensen met een beperking), brengen gezelligheid mee, zijn informeler en maken het project dynamisch;
- kinderen vragen extra veel duidelijkheid, ze willen graag heel concreet weten wat ze kunnen verwachten en kunnen heel teleurgesteld zijn als dingen anders gaan.

Volgens Present vormen juist gezinnen de plek waarin kinderen daadwerkelijk leren om het vanzelfsprekend te vinden om naar elkaar om te zien. Daarin leren kinderen niet alleen van hun ouders, maar ouders ook van hun kinderen[8]. Kinderen vormen een bindende factor, niet alleen in het gezin, maar bijvoorbeeld ook in de bredere familie en in straten en buurten. Gezinnen zijn er in allerlei soorten en maten: een- en tweeoudergezinnen, gezinnen met één kind en gezinnen met meer kinderen, samengestelde gezinnen. Die gezinnen kunnen heel verschillend zijn, maar ze bestaan altijd uit verschillende mensen: met verschillende leeftijden, verschillende talenten, uiteenlopende voorkeuren enzovoort. Dat is dus anders dan bijvoorbeeld een vriendengroep of voetbalteam met allemaal mensen die elkaar juist opzoeken omdat ze dezelfde leeftijd en interesses hebben. Gezinnen hebben een bepaalde veelkleurigheid of diversiteit en een unieke mix van talenten.
Gezinnen kunnen heel verschillend zijn, maar voor alle gezinnen geldt dat het idealiter plekken zijn van zorg en geborgenheid. Dat is niet alleen belangrijk voor de gezinsleden zelf, maar voor de hele samenleving. Want in zo'n veilig thuis wordt sociaal vertrouwen gevormd, en gezinnen zijn daarmee de basis van sociale betrokkenheid[9]

De 'village': de sociale omgeving als informele opvoedingsondersteuning

Kinderen leren niet alleen waarden en normen in hun eigen gezin. Niet voor niets schreef in de startbijeenkomst van 'Gezinnen: Present!' een groep op:

> ***"It takes a village to raise a child"[10].***

[5] Cornelis e.a. (2012).
[6] Bosma & Van Diggele (2012).
[7] Bosma & Van Diggele (2012).
[8] Roger Hart (1992).
[9] Ministerie van Jeugd en Gezin (2008).

De term *village* is een engels woord waarmee de sociale omgeving van gezinnen wordt aangeduid en verwijst naar de sociale omgeving van burgers en hun onderlinge relaties. De *village* in bovenstaande gezegde heeft meerdere functies: de *village* kan medeopvoeder zijn op momenten dat kinderen buiten ouderlijk zicht zijn, bijvoorbeeld als ze buiten spelen. Een stapje verder kan de *village* ook tot steun zijn op momenten dat het met de ouderlijke opvoeding niet helemaal botert of als de ouders behoefte hebben aan hulp, bijvoorbeeld in praktische zin met opvangen van kinderen. In een goed werkende *village* kunnen mensen daarnaast voor elkaar een vanzelfsprekende bron zijn van kennis en kunde waar het opgroeiende kinderen en opvoeden betreft. Mensen kunnen kennis die ze hebben direct aan elkaar doorgeven, elkaar wijzen op mogelijke bronnen van kennis, samen op zoek gaan naar kennis en deskundigheid enz. Vaak is er dan ook ruimte om op een vanzelfsprekende manier met elkaar in gesprek te gaan over wat goed is en wat niet, over wat mag en wat niet. Door de verantwoordelijkheid samen te dragen is het minder vaak nodig om een autoriteit in te schakelen. Als er wel alarm wordt geslagen en er hulp nodig is zal de *village* haar werk blijven doen om het gezin te ondersteunen[11].

De netwerken van gezinnen zijn tegenwoordig in Nederland erg klein en het is de vraag of de functies van de '*village*' nu en hier ook realiseerbaar zijn. Kinderen ervaren lang niet altijd 'opvoedende energie' in hun buurt. Vaker bevinden zij zich naar eigen zeggen in een sociale omgeving, waarin behalve hun ouders en hun vrienden niemand zich echt om hen bekommert, behalve als ze rotzooi trappen[12]. De andere kant van de medaille is dat ouders meer 'bovenop' hun kinderen zitten. De politiek maar ook de hulpverlening wijzen ouders steeds meer op hun verantwoordelijkheden ten opzichte van hun kinderen. En ouders zijn natuurlijk ook verantwoordelijk voor het opvoeden van kinderen en hoe ze zich ontwikkelen. Maar dat zijn ze niet alleen.

De sociale omgeving van ouders en gezinnen (ook wel '*pedagogische civil society*' genoemd[13]) is net zo goed belangrijk bij het opgroeien en opvoeden van kinderen. Diverse sociale structuren en netwerken dragen eraan bij dat kinderen een morele houding ontwikkelen. Deze *civil society* bestaat uit zowel hechte als losse verbanden, zowel traditionele en moderne structuren: andere gezinnen, scholen, kerken, bedrijven, moskeeën, onderwijs, vriendengroepen, wijken, verenigingen en clubs, digitale *communities*, zakelijke netwerken, etc. Als deze structuren goed functioneren zijn ze de kracht- en energiebron van een samenleving en is het ook vanzelfsprekender om naar elkaar en naar de samenleving om te zien. Deze gemeenschappelijke norm kan helpend zijn om zorg te dragen voor elkaar binnen de eigen verbanden (*bonding*) maar ook voor mensen in andere leefwerelden (*bridging*). Dit morele kapitaal wordt gevormd als mensen initiatieven nemen en zich verbinden aan die samenleving[14], als ze leerervaringen omzetten in duurzame betrokkenheid. De *civil society* heeft zo een belangrijke pedagogische functie. Hoe de samenleving werkt, en hoe je met elkaar omgaat, leer je niet alleen thuis of op school. Je leert het ook in contact met andere mensen in de pedagogische *civil society*: op de sportvereniging, de scouting, binnen de kerk of op het speelplein waar je met leeftijdgenoten speelt.
Niet alleen leren kinderen van volwassenen, maar volwassenen zeker ook van kinderen. Sociologe Mieke van Stigt stelde in haar bijdrage aan de eerste ontwikkelbijeenkomst van 'Gezinnen: Present!':

> ***"It takes a child to raise a village"!***

[10] Het gezegde *'it takes a whole village to raise a child'* gaat terug op een aantal Afrikaanse bronnen en kreeg bekendheid door het gelijknamige boek (1996) van Hillary Clinton.
[11] RMO (2008).
[12] Winter en Kroneman (1998).
[13] De Winter, (2011).
[14] R. Kuiper (2009).

Ook in het onderzoek rond de eerste achtenzestig gezinsprojecten van Present bleek regelmatig dat de kinderen een verrassende rol hadden, waar de volwassenen veel van leerden.

Leren door te doen

Normen en waarden worden vooral in concrete situaties overgedragen. Er is dan ook geen betere manier om aan een ander over te dragen dat het goed is om een ander te helpen, dan door dit in de praktijk te laten zien en samen te doen. De inzet van gezinnen wordt met een Engelse term ook wel *family volunteering* genoemd[15]. Dat is wat Present mogelijk maakt: een concrete hulpsituatie waarin het gezin praktisch aan de slag kan. Dat levert nieuwe situaties op die hen de gelegenheid bieden om (bij) te leren, talenten te ontdekken en te gebruiken. Ieder gezinslid heeft hierin zijn eigen rol: de volwassenen kunnen stevig aanpakken bij het klussen of deskundig hulp bieden bij bijvoorbeeld het doen van administratie. Kinderen kunnen op hun eigen niveau klusjes doen, maar ook vrolijkheid en spontaniteit brengen, ook in een situatie waar volwassenen vooral nood en problematiek zien. Zo leert het gezin hoe ze haar eigen kracht (de diversiteit en talenten binnen het gezin) kan inzetten in de samenleving en hoe ze in de praktijk kunnen bijdragen aan de sociale samenhang. Dat blijkt in de praktijk soms méér te zijn dan het gezin van tevoren dacht. In één van de achtenzestig gezinsprojecten in de pilot bleek een baby de belangrijkste 'vrijwilliger' te zijn in het verzorgingstehuis waar het gezin een activiteit verzorgde. In een ander project verbaasde een ouder zich over de zorgzaamheid die haar tienerzoon bleek te hebben.

Maar ze leren er nog veel meer. In een Presentproject komen ouders en kinderen samen in contact met andere mensen met bijvoorbeeld een andere culturele achtergrond, gebruiken en tradities. Dat betekent nieuwe contacten met mensen met wie ze in hun eigen dagelijkse leven niet zo gemakkelijk in contact zouden komen. In een situatie dat een gezin ingezet wordt bij een ander gezin zullen er ook extra veel mogelijkheden zijn voor alle gezinsleden om contacten met elkaar te leggen. Dat kan leiden tot wederzijdse waardering en respect. Misschien ontdekken de gezinnen wel dat ze niet alleen hulp komen geven, maar dat ze ook waardevolle zaken terugkrijgen. Zo kunnen ze ontdekken dat het niet alleen 'juist' is om elkaar te helpen, maar ook leuk en lonend![16] Niet in de laatste plaats zullen ze erachter komen dat het helpen van een ander 'weerkaatst plezier' geeft: de voldoening die het geeft als een ander blij is met de hulp die hij krijgt[17]. Dat bleek ook uit de achtenzestig eerste gezinsprojecten: de gezinnen vinden dat ze zelf ook veel hebben gekregen van degene die ze geholpen hebben: vaak genoemd worden een gezellige dag en een waardevolle ontmoeting met een andere cultuur.

Het heeft dus voor de gezinnen zelf een grote meerwaarde om samen aan de slag te gaan voor een ander. Maar ook die ander kan veel hebben aan de hulp van juist een gezin. Zo kan iemand die sociaal geïsoleerd is via het gezin dat hem helpt zich weer aangesloten voelen bij het 'normale' leven van alle dag. Steun van een gezin ontvangen betekent contact met een concreet en herkenbaar stukje van de samenleving. Ook mensen die zelf het gezin gemist hebben (omdat ze wees werden of uit huis geplaatst) zullen desondanks toch altijd iets hebben met gezinsleven, als was het maar het verlangen daarnaar. Het contact met een gezin heeft zo een intrinsieke waarde voor de 'ontvangende' partij. Wel moet rekening worden gehouden met de negatieve kant die een confrontatie met een actief gezin kan hebben; in één van de pilotprojecten bleek dat het voor de hulpontvanger een verdrietige ervaring was om een gezin van dichtbij mee te maken dat goed kon samenwerken en het goed met elkaar had, terwijl zij dat zelf door de problematiek in haar gezin nooit zelf zou kunnen ervaren.

Op andere manieren kan de hulp van juist een gezin ook meerwaarde hebben. Zo is het denkbaar dat iemand die weinig vertrouwen meer heeft in mensen, nog wel graag contact maakt met kinderen. Ook kunnen de ouders van de gezinnen onderling tips over de opvoeding en huishouden uitwisselen, zodat ook rond een mogelijk sociaal uitgesloten gezin een kleine *village* gaat functioneren. Dat geldt nog eens extra wanneer het niet gaat om een eenmalige hulpactie, maar om een

[15] Littlepage & Obergfell (2003) schrijven in het onderzoek *'Family Volunteering: An Exploratory Study of the Impact on Families'* dat *family volunteering* gaat over activiteiten die gedaan worden door leden van één gezin/familie.

[16] De termen 'juist', 'leuk' en 'lonend' verwijzen naar de motivatietheorie van Bridgers-Karr, samengevat in Bridgers-Karr & Van den Bosch (2008)

[17] Tonkens (2009).

langere betrokkenheid van de gezinnen bij elkaar. Inderdaad bleken enkele gezinnen in de pilotprojecten zoveel 'klik' met elkaar te hebben, dat ze afspraken vaker gezamenlijk iets te ondernemen.

Onbetaalbaar!

Professionals en gemeenten kunnen dus veel hebben aan de inzet van gezinnen. De vrijwillige inzet zelf is waardevol, maar ook de bijdrage die *family volunteering* levert aan het versterken van de eigen kracht van jongeren en gezinnen zelf. Kinderen leren al doende, zien zelf de meerwaarde van vrijwillige inzet en leren samen met hun ouders dat het ook belangrijk is om iets voor een ander te doen. Door *family volunteering* wordt de eigen kracht van gezinnen versterkt. Ouders en kinderen laten ook duidelijk weten in het onderzoek rond de achtenzestig pilotprojecten dat het project dat ze samen ondernamen hun eigen onderlinge band en samenwerking versterkt heeft. Maar niet alleen de eigen kracht van de gezinnen zelf wordt versterkt, ook die van de individuen en gezinnen die geholpen worden. Present vraagt de hulpontvangers zelf ook zoveel mogelijk mee te doen met de vrijwilligers.

Voor de vrijwillige inzet van gezinnen geldt tenslotte ook wat meer in het algemeen geldt voor vrijwillige inzet: het heeft een heel ander karakter dan professionele hulp. Professionals nemen altijd een achterliggend systeem mee, dat een soort ongelijkwaardigheid schept in de relatie. Professionele hulp is in zekere zin 'voorwaardelijk': hun aandacht duurt zolang hun organisatie of het zorgsysteem hen daarvoor inzet. Gezinnen die zich als vrijwilliger inzetten hebben die 'ballast' niet. De 'onvoorwaardelijkheid' van de hulp van vrijwilligers is van grote waarde voor de ontvanger van die hulp[18]. Uit onderzoek bij andere projecten blijkt bijvoorbeeld, dat mensen die eigenlijk alleen nog maar contact met professionele hulpverleners en lotgenoten hadden, juist daarom heel veel waarde hechtten aan de aandacht van vrijwilligers: ze kwamen weer in aanraking met de 'gewone' samenleving en ontvingen liefde en aandacht van mensen die daar niet voor betaald werden[19]. Ook in het onderzoek rond de eerste achtenzestig gezinsprojecten waren de mensen die hulp ontvingen en hun begeleiders vaak juist hierover zeer enthousiast: dat er mensen toch zomaar voor hen klaarstonden. Zoals een van de groepen in de werksessie het ook formuleerde: vrijwilligers zijn "professionals in aandacht"!

6.5.5 Randvoorwaarden voor de uitvoering

Voor het begeleiden van gezinnen is de persoon van de coördinator en het team om haar (of hem) heen cruciaal. Dat verwoordt Annet Perdijk, coördinator Present Gouda: "Het is volgens mij zeer belangrijk om als Presentcoördinator je eigen intuïtie, gevoel en kracht te gebruiken bij de overlegmomenten en match van deze projecten. Het is belangrijk je enthousiasme erin te leggen, je passie voor het werk van Present. En geen één aanmelding (van gezinnen in dit geval) is hetzelfde. Dat is cruciaal. Dat je je hiervan bewust bent als coördinator. Volgens mij kun je dus prima deze handleiding gebruiken, maar daarnaast is het belangrijk je aanpak toe te spitsen op het specifieke aanbod als gezin. De 'match' is erg belangrijk. Ook met het oog op een eventueel vervolg, het proces wat je op gang wilt brengen. Als het eerste project niet matcht komt er zeker geen vervolg. Dan houden gezinsleden er geen goed gevoel aan over en komt er geen vervolg. Geen bewustwordingsproces. Het is een project met een prachtige visie, kinderen hebben de toekomst! En om hen bewust te maken van de samenleving, de mensen om je heen is meer dan nodig. Dus natuurlijk te gebruiken om aan de slag te gaan. De praktische handvatten zijn als uitgangspunt prima. Je eigen inbreng geeft kracht aan het vervolg."

Dat de eigen houding, visie en creativiteit van de Presentmedewerker doorslaggevend is, is ook beschreven in het handboek van Present (hoofdstuk 9.1): "De eerste randvoorwaarde voor het werk van Present is dat het gedragen wordt door een

[18] J. Hoogland (2011)
[19] K. Kruiswijk (2010)

gemotiveerd team. Mensen die staan achter de werkwijze en visie van Present en daarin voorgaan. Binnen het team is er een coördinator. Deze stuurt het team aan, is vaak het gezicht van Present in de plaats. Present is een netwerkorganisatie. Voor het slagen van een lokale Present is het van groot belang wie in het team zitten en hoe zij invulling geven aan hun taak." Als eigenschappen van de coördinator worden benoemd: visie hebben, contactueel sterk zijn, flexibel zijn, goed kunnen omgaan met groepen en groepsprocessen, en een netwerk hebben binnen maatschappelijke organisaties. Voor Presentcoördinatoren die gezinnen begeleiden is bovendien enige affiniteit met kinderen van verschillende leeftijden zeker een pré. In de pilot 'Gezinnen: Present!' namen zowel coördinatoren deel die wél affiniteit met kinderen hadden als coördinatoren die dat niet hadden. De coördinatoren die wel affiniteit met kinderen hadden, bijvoorbeeld doordat ze zelf een gezin hadden of in het onderwijs werkzaam waren geweest, ging het contact met de kinderen veel gemakkelijker af. De coördinatoren die geen affiniteit met kinderen hadden, konden wel een gezin goed begeleiden, maar ze vonden het zelf wel een nadeel. Ook in de werving van gezinnen hadden coördinatoren zonder eigen gezin zeker een nadeel. Het was niet onmogelijk om gezinnen te werven en te begeleiden, maar het kostte hen wel meer inspanning.

Uit deze pilot blijkt dat het begeleiden van gezinnen van de coördinator meer tijd vraagt dan het begeleiden van andere groepen vrijwilligers. Het op maat maken van het hele proces voor ouders en kinderen van verschillende leeftijden vraagt meer tijd. Ook het maken van een goede match en het voorbereiden van het project vraagt meer aandacht. Zeker wanneer het project benut wordt als een bewustwordingsproces is er meer tijd nodig om hen daarin te begeleiden. Wel kunnen Presentcoördinatoren hierin veel aan de ouders zelf overlaten, bijvoorbeeld door ze zelf aan de slag te laten gaan met het lezen van boekjes met hun kinderen, het inzetten van een werkvorm als 'Kaarten op tafel' of 'De mooiste vis van de zee', en ook in de evaluatie. Maar ook dan zal het begeleiden van gezinnen meer tijd kosten dan het begeleiden van de meeste andere groepen, en zal daarvoor in de Presentorganisatie meer tijd ingepland moeten worden. Elke stap van de werkwijze vraagt extra aandacht. Maar het levert dan ook veel op!

6.6 Literatuur bij de methodiek

- Bridgers-Karr en A., van den Bosch (2008) *Ze zijn geweldig!? Maar waarom eigenlijk?* Utrecht: Movisie.
- Bosma, F. & Van Diggele, A. (2012) Kennismaken met een vrijwilligersgezin: De eerste stap. Een onderzoek dat antwoord geeft op de vraag hoe het eerste contact met vrijwilligersgezinnen het beste kan worden vormgegeven. Afstudeeronderzoek in opdracht van Stichting Present Nederland en het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Cornelis, M., Pieternella, J., Plas, B. & Westerink, S. (2012) *De inzet van gezinnen als vrijwilligers.* Afstudeeronderzoek in opdracht van Stichting Present Nederland. Zwolle: Gereformeerde Hogeschool.
- Egten, C. van et al. (2008) Gezinnen van de toekomst. Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Den Haag: E-quality.
- Hart, R. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*, Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- Hart, R. (1997), Children's participation, the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care, London: Earthscan Publications Ltd.
- Hoogland, J. (2011) *Amateurs gezocht! Over roepingsbesef in de professionele dienstverlening.* Lectorale rede. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Jager-Vreugdenhil, M. (2012) *Nederland Participatieland.* Proefschrift Universiteit van Amsterdam (publicatie in voorbereiding).
- Kruiswijk, K. (2011) Van grote betekenis! Effectstudie van de time-outvoorziening Het Passion in Hummelo. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Kuiper, R. (2009) *Moreel kapitaal. De verbindingskracht van de samenleving.* Reeks 'Verantwoording' nr. 27. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn.
- Ministerie van Jeugd en Gezin (2008). De kracht van gezinnen. Nota Gezinsbeleid 2008.
- Littlepage, L. en E. Obergfell (2003) *Family Volunteering: An Exploratory Study of the Impact on Families.* Center for Urban Policy and the Environment 03-C05 School of Public and Environmental Affairs Indiana University–Purdue University Indianapolis.
- RMO (2008). Versterken van de village. Preadvies over gezinnen en hun sociale omgeving. Den Haag: SDU.
- SCP (1999) Naar andere tijden? Tijdsbesteding en tijdsordening in Nederland, 1975-1995. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Stichting Present (2010) *Visie Present in de samenleving 2011 - 2015.* Zwolle: Present Nederland.
- Tonkens, E.J. van den Broeke en M. Hoijtink (2009). Op zoek naar weerkaatst plezier. Samenwerking tussen mantelzorgers, vrijwilligers, professionals en cliënten in de multiculturele stad. Amsterdam: Pallas Publications.
- Winter, M. de en M. Kroneman (1998). Het gat in de opvoeding. Verslag van een actie-onderzoek bij jongeren over gezinsbeleid. In: *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs 14* (4), 160- 168.
- Winter, M. de (2011). Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: van achter de voordeur naar democratie en verbinding. Amsterdam: SWP.

Bijlagen: uitspraken van kinderen in de enquête over hun Presentproject

Redenen op waarom ze het project goed bij hen vonden passen:

Omdat het wel gezellig was
We mochten op de wii en wandelen
Omdat die mensen heel lief waren en we lekker konden spelen.
Omdat ik knutselen leuk vind
Omdat er een goede taakverdeling was, ik ging bijvoorbeeld alles klaarzetten voor de karaoke (dus liedjes en de beamer etc.) Ik heb me dan ook geen moment verveeld
Omdat ik dingen mocht doen die ik goed kon
Omdat ik het leuk vindt om ouwe gassies op een rolstoel te duwen
Omdat het leuk is om oude opa's/oma's blij te maken
Omdat je mensen blij moest maken
Omdat wij als gezin ook vaak spelletjes doen en dan vind ik het ook heel leuk
Omdat ik het fijn vind op anderen te helpen en heb een leuke dag gehad
Omdat die mevrouw van present vertelde dat je altijd iets kan doen wat je leuk vind
Omdat ik geen dingen wil doen die ik niet leuk vind
Omdat ik het leuk vind om te klussen. we mochten hetzelfde werk doen als de grote mensen
Omdat ik het leuk vind om leuke dingen te doen
Je moet wel iets doen waar je iemand mee kan helpen en wat je zelf leuk vind
Omdat ik lekker bezig kon zijn en me niet hoefde te vervelen
Omdat ik hard kon werken en het gezellig was
Omdat ik gewoon lekker kon scheppen. Ik had m'n gele schep mee
Omdat je gewoon lekker bezig kon zijn

Uitspraken over wat kinderen van het gezinsproject vonden

Ik miste messen voor het vlees en servetjes toen ik achter de bbq stond, plastic tasjes om kleding in te doen die ik van achter de kraam meegaf.
Het was heel leuk, vooral om te wii-en en te wandelen met die mevrouw en meneer. Ook met die zieke mevrouw praten was heel leuk en eten in het restaurant.
Het buiten wandelen was heel leuk naar de kinderboerderij en het wii-en was leuk, ik heb gewonnen met bowlen!
Het is een leuk en goed initiatief en zeker aan te raden voor veel gezinnen, het is mooi dat je als gezin (of andere samenstelling) iets kunt betekenen voor mensen
Ik vond het heel leuk dat we alles gingen versieren. En ik moest heel erg lachen met een mevrouw die met mij met een ballon ging spelen.
Ik vond het leuk!!
HET WAS LEUK!
Leuk bedacht en het was erg gezellig . Bedankt!
ik zou het leuk vinden om het nog een keer te doen

1 ding vond ik niet zo leuk: koffie drinken
Het was veel leuker dan ik dacht. tijdens het wilgenknotten mocht ik mee helpen met een grote zaag en op een vrachtwagen dikke takken stapelen. Dat had ik niet verwacht. Ook waren er veel stoere mannen.
We hebben heel veel gelachen, het was wel heel vermoeiend om het plafond af te schrappen. ik had de volgende dag spierpijn.
Die mevrouw was erg aardig. Ze had heel veel koek en snoep en we mochten de hele dag alles pakken van de schalen. We moesten ook helpen met schrappen. Het was een lange dag. En die mevrouw van Present is ook erg lief.
het was ook leuk dat mijn clubleider erbij was.
Het was leuk omdat iedereen vrolijk was aan het eind van de dag. Het verbetert de sfeer.
Ik kreeg de steel van de schep in m'n gezicht, dat deed wel pijn.
Volgende keer kunnen we misschien wat bloemen uit onze eigen tuin in haar tuin planten. Wij hebben er heel veel en zij heel weinig.
(Ingevuld nav een gesprekje met hem)
Ik vond het heel leuk en ik vond het lekker om pizza's te eten.
Ik ga zeker vaker meedoen!
Oudste kind van 9 is lager van niveau dan haar leeftijd- genoten.
Andere kind is 5 jaar, te moeilijke vragen.
deze vragenlijst is ingevuld door Yascha (11, meisje) en Lucien (9, jongen)
niet
volgende keer wil ik bowlen…

Antwoord op de vraag: was de dag zoals je had verwacht?

Ja	Het was gezellig en dat vond ik ook leuk
Ja	Het was gezellig, het was ook leuk om te doen en de eigenaar van de tuin was ook heel aardig
Ja	Het was gezellig, zoals ik al dacht
Ja	Het was heel gewoon met alle kinderen
Ja	Het was heel leuk
Ja	Het was heel leuk bij de bejaarden
Ja	Het was leuk
Ja	Het was leuk en bijzonder om mee te maken
Ja	Ik vind het heel erg leuk
Ja	Leuk
Ja	Ik dacht dat het heel leuk zou zijn en dat was zo
Ja	We deden veel leuke dingen samen
Ja	Het was wel een beetje anders, maar het was wel leuk. Ik dacht dat de tuin nog verwoester was.
Ja	Mama had al gezegd dat het geen lekker weer was voor een wandeling en dat we daarom spelletjes gingen doen
Ja	(Ouder antwoord voor kind:) We hadden hem verteld dat we in de tuin gingen werken, en we waren daar al eerder geweest, dus hij wist wat hem te wachten stond.
Ja	Van tevoren hebben we genoeg info gehad
Ja	We deden de dingen die we afgesproken hadden

Bijlage

Ja	Wist van tevoren wat we gingen doen en dat ging volgens plan
Ja	We hadden het ook al eerder gedaan
Ja	We gingen pepernoten bakken
Ja	We hebben geholpen met behangen bij een meneer
Ja	We hebben koekjes gebakken voor oude mensen
Ja	We hebben leuk origami gevouwen voor een meisje
Ja	We zijn erg verwend door de mevrouw die we geholpen hebben
Ja	Ik heb kunnen helpen bij een ander
Ja	Weet ik niet meer
Ja	(niet ingevuld)
Ja	Gewoon, het is gewoon zo!!!!
Nee	Het was nog leuker dan ik dacht
Nee	Ik dacht dat het echt een feest was en dat we allemaal spelletjes gingen doen
Nee	Ik dacht dat we iets moesten koken
Nee	Ik had er een andere gedachte bij, maar het was wel leuk
Nee	Ik had het saaier verwacht en dacht dat we door Utrecht heen gingen lopen
Nee	Ik had het veel stommer verwacht
Nee	Ik wist niet wat me te wachten stond, het is ook lastig in te schatten, dus ik had niet echt een goed beeld van wat me te wachten stond, dus ik liet me verrassen.
Nee	Ik zag er een beetje tegenop, maar het was echt leuk
Nee	(Ouder antwoordt voor kind:) Kan dit kind niet inschatten (niveau)
Nee	Want het was minder werk dan gedacht

Uitspraken van betrokken hulpverleners over de reactie van hun cliënt(en) op het Presentproject:

1) Aan de beroepskrachten is gevraagd of ze van hun cliënt nog een reactie hebben ontvangen. De meeste beroepskrachten (90%) hadden inderdaad een reactie gehad. Deze staan hieronder. (bijlage 4)
   - "Cliënt is heel erg blij met het resultaat van de geboden hulp"
   - "De bewoners vonden het erg leuk. Ze waren erg enthousiast".
   - "Enthousiast, gezellig, kinderen vonden het erg leuk"
   - "Erg enthousiast over het contact en er volgde zelfs een vervolgafspraak, gemaakt tussen gezin en ontvanger zelf. Het was stimulerend, motiverend, dat de ontvangster en haar zoon zo 'gezien' werden. Warme persoonlijke aandacht!"
   - "Gezelligheid. Zich flink geholpen hebben gevoeld. Dankbaarheid dat mensen zich belangloos inzetten. Echter door de beperking is het soms moeilijk in te leven en te zien wat andere mensen voor hen doen. Vinden het soms heel normaal."
   - "Hij is heel blij met alle hulp die hij kan krijgen."
   - "Meneer was erg onder de indruk van het lieve meisje en de verhuizing was wel heel erg voorspoedig verlopen."
   - "Zij waren enthousiast en zouden het heel leuk vinden deze activiteit over een half jaar of een jaar te herhalen"
   - "Leuk dat ook kinderen meehelpen"
   - "Mevrouw belde een dag later op, was duidelijk beter gestemd en vertelde die dag eindelijk meerdere keren te hebben gegeten zonder klachten en met nog steeds eetlust."

- “Mevrouw vond dat er wel erg hard is gewerkt”
- “Moeder was erg blij met het gedane werk. Ze vond het ook leuk om iets terug te kunnen doen, in de vorm van een taartje bij de koffie, kaartje en klein cadeautje na afloop”
- “Mevrouw vindt het erg leuk”
- “Mevrouw heeft het erg fijn gevonden, maar vond het lastig dat er alleen mannen waren, gelukkig kwam Anita [Presentcoördinator] een paar keer langs”
- “Over het algemeen hebben de bewoners genoten. De activiteit, koekjes bakken, duurde wel te lang zowel voor bewoners als de kinderen. De kinderen werden wat onrustig, klommen op stoel en bank e.d. Ouder traden dan niet op. Dit tot ergernis van verzorgenden.”
- “Positief”
- “Positief en dankbaarheid”
- “Reactie via de aanwezige huiskamermedewerker dat de bewoners erg leuk reageerden op de kinderen, dat de kinderen open waren tegenover de ouderen, dat het de kinderen opviel dat de bewoners in herhaling vervielen; dat bij erg kleine kinderen één ouder deel “[… rest antwoord ontbreekt helaas]
- “Vooraf, achteraf nog niet. Wij hebben heel veel zin in zondag en duimen dat het mooi weer is!!”
- “Waren erg blij met geboden hulp en zijn er daadwerkelijk ook echt mee geholpen”.
- “Was zeer de moeite waard. Het contact was prettig en leuk en er zijn ook nog klussen verricht. Dankbaarheid!”
- “Ze vonden het erg leuk en gezellig!”
- “Ze zijn erg blij met het steungezin. Ze gaan er met plezier heen. Ze doen altijd een leuke activiteit met elkaar”.
- “Zeer positief, het gezin had zeer goed hun best gedaan.”
- “Zij waren verrast dat goedopgeleide mensen zo gelijkwaardig met hen omgingen. Aanvankelijk was er argwaan: ze moeten wat van mij.”

Opmerkingen van betrokken hulpverleners aan het einde van de vragenlijsten, als antwoord op de vraag: “Als u nog tips voor Present heeft, wilt u deze dan hieronder invullen?”: (bijlage 5)

- “De vragenlijst na een tijdje sturen, niet bij aanvang, als hulpverlener moet ik nog ervaren wat het effect is geweest/wordt.”
- “Doordat de gezinnen waar ik mee werk vaak in een benarde financiële situatie zitten, zijn er een heleboel dingen niet mogelijk, bijvoorbeeld de tuin betegelen i.p.v. gras wat bijgehouden moet worden. Misschien is het mogelijk dat Present korte lijntjes he “ [rest antwoord weggevallen]
- “Een compliment, ze doen goed werk, waar wij als hulpverlener en ook de cliënt erg blij mee zijn. Zij kunnen geven wat wij niet kunnen, waar wij aan handen gebonden zijn.”
- “Er zitten voor onze doelgroep wat nadelen aan de benadering van Present. Dat de projecten eenmalig zijn (bewoners met autisme hebben tijd nodig om aan mensen te wennen) en de mensen die zich aanbieden zijn soms teveel in aantal (veel onbekenden maakt “ [rest antwoord weggevallen]
- “Ga zo door wij zijn blij met de hulp van Present”
- “Ga zo door!”
- “Ik ken het project niet, vandaar het neutrale antwoord op vraag 12. Samenwerking met Present en het gezin zelf liep heel soepel. Ik vond het erg leuk en ook bijzonder dat de inzet met het hele gezin gedaan werd.”
- “Ik vond het leuk om hierin te bemiddelen”

Bijlage

- “Je moet soms lang wachten, maar het komt goed. Heel goed werkende vrijwilligers die ook nog iets extra’s doen!
- “Voorinformatie aan volwassen gezinsleden over doelgroep”.
- “Wij zijn erg blij met de formule van Present. Lastig is soms wel de wachttijd, maar voor deze verhuizing heeft de coördinator haar uiterste best gedaan om binnen 2 weken hulp te regelen”.
- “Zie hetgeen ik hiervoor heb aangegeven. Ga zo door Present. Jullie zijn een fantastische organisatie. Wat fijn dat geloof handen en voeten krijgt in deze vorm. Dit is veel meer dan prediking van het Woord. Het is uitvoeren van het Woord. Geweldig als dit “ [rest antwoord ontbreekt]

Marja Jager- Vreugdenhil
Christel van Til- Teekman
Jeannette Slendebroek- Meints

Gezinnen begeleiden die graag iets willen doen voor een ander: dat is in het kort het doel van de methodiek die ontwikkeld is door Stichting Present en het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken. Van januari 2011 tot en met juni 2012 werkten zij samen in het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Gezinnen: Present!'. In dit document wordt verslag gedaan van het proces en de resultaten.

Dit is het verslag van anderhalf jaar samenwerking door heel veel mensen. Maar liefst achtenzestig gezinnen zetten zich vrijwillig, in een concreet project, in voor een ander. Ze werden daarbij begeleid door de coördinatoren en vrijwilligers van Present Almere, Amersfoort, Dordrecht, Ede, Gouda, Houten, Utrecht en Zwolle. Tientallen hulpverleners hebben hulpontvangers aangedragen waar gezinnen aan de slag konden gaan!

Rond deze projecten werkten onderzoekers, Presentcoördinatoren, medewerkers van de Family Factory, docenten en studenten van de Gereformeerde Hogeschool en diverse andere experts samen aan een nieuwe methodiek voor *family volunteering.* Dit rapport doet verslag van het onderzoeks- en ontwikkelproject waarbinnen deze samenwerking vorm kreeg.

Dit document bevat ook een aantal concrete resultaten van dit proces. Dat is in de eerste plaats de beschrijving van de nieuwe methodiek voor Presentcoördinatoren. In de tweede plaats worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek naar het effect van de nieuwe werkwijze vanuit het perspectief van de gezinnen, de hulpontvangers en hun hulpverleners en de Present-coördinatoren.

Dit project is mogelijk gemaakt door een subsidie van ZonMW.

Gereformeerde Hogeschool

stichting present

Family Factory

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

ISBN 978-90-75545-00-5